

هه والى عه شيره تى هه مه وه ند له
رۆژنامه و چاپه مه نييه عوسمانى و
بيانىيه كاندا

پرؤفيسؤر. دكتور ياسين سه رده شتى

سلتمانى / ۲۰۲۵

خوینەری خوێشەویست:

ئەم بەرھەمەمی بەردەست، ھەوئیکە بۆ کۆکردنەوە و وەرگیران و پیشکەشکردنی ئەو ھەوأل و ئاواز و زانیاریانەیی کە سەبارەت بە عەشیرەتی کوردی ھەمەوێند، لە بەشینک لە رۆژنامە و چاپەمەنییە عوسمانیی و بیانییەکاندا، لە نیوێ دووھمی سەدەمی نۆزدەھەم و سەرھەتای سەدەمی بیستەھەمدا، لەبەردەستدا بوون، بەئامانجی ئەوھمی وەک کەرسەھەمی خاوی میژوویی بۆ ھەر کارێکی ئەکادیمی و زانستیی سەبارەت بە میژووی ھەمەوێند و کوردستان بەسوودبێت. ئەو ئاشکرایە کە لەو قۆناغەدا. چ رۆژنامەگەری لە ئیمپراتۆرییەتی عوسمانیییدا لەرووی چەندایەتی و چۆنایەتیئەو ھەنگاوی گەرنک و پیشکەوتنی بەخۆوھ بینی و ھەوأل و زانیاری سەبارەت بە رووداوھەکانی رۆژانەیی ئیمپراتۆرییەکە لەسەر رووی لاپەرھەکانی رۆژنامەو بلاوکراوھەکانی پەخشەکرد، چ ولاتانی بیانی، بەتایبەت، فەرنسا و بریتانیا و ھەر وھا ئەمریکاش، بەھۆی پەرۆشیان بۆ بەھیزکردنی پەھوھندییە ئابووری و دپلۆماسیەکانیان لەگەڵ دەولەتی عوسمانیی، زیاتر بایەخیان بە ھەوألەکانی ئەو دەولەتە دەدا و رۆژنامە و چاپەمەنییەکانیشیان، ھەوأل و زانیارییەکانیان سەبارەت بە رووداوھەکانی ئەو دەولەتە، بلۆدەکردوھ، یاخود کۆنسول و ئەفسەر و نوینەران و گەشتیارانیان لە خاکی عوسمانیی یان ئێران، لە بێرھوھری و گەشتنامە چاپکراوھەکانیاندا، ئاواز میان بەو رووداوانە دەدا کە بینیویانە یان بیستوویانە، لەئێویشیاندا، ئەوانەیی تاییبەت بوون بە عەشیرەتی ھەمەوێند.

ئاشکرایە کە ھەمەوێند، عەشیرەتییکی دێرینی کوردن و وەک یەکیک لە ھەرە عەشیرەتە جەنگاوەرە بەناوبانگەکانی کوردستان ناسراون کە قسە و بیرووری جیاواز لەسەر ریشە و شوینی بنەرەتی ژیانیان ھەیە، ئەوھمی ئامانجی ئەم بەرھەمە نییە. دیارە ھەندیک وەک ئیدمۆندز پینان وایە کە شوینی بنەرەتیان باشووری رۆژھەلاتی کوردستانە، بەتایبەتی ناوچەیی کرمانشان، بەلام لەسەرھەتای سەدەمی ھەژدەھەمەھەتوونەتە ناوچەیی بازیان لەئێوان سلیمانی و کەرکوک و لەسایەیی حوکمی بابانەکاندا، ژیاون. ھەندیک ئاواز ھەن بۆئەوھمی ھەمەوێندەکان لەبنەرەتەوھ لە باکووری کوردستانەوھ، لەدەورووبەری دەریاچەیی وانەوھ، بەرھو باشوور کشاون و لەنزیک قەسری شیرین نیشتەجیبوون. لەراستییدا، جیاوازی بۆچوون

سەبارەت بە زادگای خێڵەکانی کوردستان، شتیکی ئاساییە، چونکە بەشێکی بەرچاو لەوانە کۆچەرییون و ھەروەھا میژووی کوردستان چەندین تەوژمی کۆچی ھۆزو خێڵەکانی کوردی، لە قوناغە جیاوازمکاندا، لە ناوھە و بۆ دەرھە، بەخۆھە بینیوھ.

پێویستە بوتریت، کەھەمەمەندەکان، لەپاش رووخاندنی میرنشینی بابان بەدەستی عوسمانییەکان، زۆر بەتوندیی دژی ئەو پرۆسەیی سەنترالیزەکردنە وەستانەھە، کە دەسەڵاتدارانی تورکی عوسمانیی لە ئەستەنبولھە لەدژی دەسەڵاتە خۆجێیە ھەرییمیەکان، بەتایبەتی کوردستان، گرتبوویانەبەر. ھەمەمەندەکان، بە سوودھەرگرتن لە توانای جەنگاھەری ئەندامەکانی و سروشتی سەخت و شاخاویی ناوچەکەیان و ھەروەھا نزیکیان لە سنوورەکانی عوسمانیی- ئێرانەھە، ھەروەھا پەیمەندیی نزیکیان لە گەڵ خێل و کاربەدەستە خۆجێکانی کرماشان و تەنەت ھاوپەیمانییان لەگەڵ عەشیرەتی شەمەری عەرەبی، بەدریژایی نزیک بە نیوسەدە، بوونە کێشەییەکی چارەسەرئەکراو و لەمپەریکی گەورە لەبەردەم چەسپاندنی سیاسەتی سەنترالیزە و مۆدێرنیزەیی عوسمانییەکان، نەک تەنیا لە ناوچە شاخاوییەکانی باشووری کوردستان و ولایەتی شارەزور، بەلکو لەدژی ھەر بوونێکی دەسەڵاتی تورکی عوسمانیی لە پێدەشتەکانیشدا، کە ھەر لە سنوورەکانی ئێرانەھە تاوھکو موسل و رووباری دیجلەیان، خستبووھ مەترسییەھە و بەپەلامارە بەردەوامەکانیان بۆ سەر کاراوانە سەربازی و پۆست و نێردراوەکانی حکومەت و قافلەیی بازرگانییەکانی نیوان شارەکان، ھەر لە موسلەھە تاکو بەغدا، ھێج ئارامیی و چەسپاویی و جێگیرییەکیان بۆ دەسەڵاتی عوسمانییەکان نەھێشتبووھ.

دەسەڵاتدارانی عوسمانیی لە ئەستەنبول، زۆر ریگیان تاقیکردوھ بۆ کۆتاییەنینان بەو کێشە نالۆزەیی ھەمەمەندەکان و دانانی سنووریک بۆ پەلامارەکانیان و رامکردنیان، ھەر بە پێدانی بەرتیل و پێدانی پۆست و پێگە بە سەرۆکەکانیان، تاوھکو ناردنی والییە بەتواناکانیان بۆ بەغدا، وەک میدھەت پاشا و نازم پاشا، تادەگات بە ئامادەکردن و ناردنی چەندین ھەلمەتی سەربازی بۆ سەر ھەمەمەندەکان لە سەرەتای ھەفتاکانی سەدەیی نۆزدەھەم، تا دەگاتە ریکموتی سەربازی و دپلۆماتی لەگەڵ ناسرەدەین شای قاجاری و پیکەھە کارکردن بۆ لێدانی ھەمەمەندەکان. بەلام ھەموو ئەمانە

کۆتایان به پهلاماری ههمهوندهکان و ناشتهوایی لهگهڵ دهسهلاتدارانی تورکی عوسمانیییدا، نههینا. تهنانهت پاش ئهوهی بههاوکاری ئیران و عوسمانیییهکان، له ساڵی ۱۸۸۷دا، بهشیک زۆر له ههمهوندهکان به فیل دستگیرکران و عوسمانیییهکان بۆ ئهوهی به یهکجاری لهدهستیان رزگاریان بێت، له شوینی خویان ههلیانکهندن و دووریان خستنهوه بۆ بهنغازی لهباکووری لیبیا لهکیشوهری ئهفریقا، بهلام پاش تیپهرینی ماوهیهکی کم، به گهرانهوهی بهشیکیان لهریگهی شامهوه، ههشتا کیشهکه لهسهرمتای نهوتهکانی سهدهی نۆزدهیهدا، توندتر له جاران دهستیپێکردوه.

ههر لێرهدا، راستیهک ههیه پێویسته ئاماژهی بۆ بکریت، ئهویش ئهوهیه که ئهوه ههوال و زانیارییهکانی لهم بهرهمهدا، سهبارت بهههمهوندهکان هاتوون، دهقی ئهوه راپۆرت و راگهیاندن و گهرانهوانه که له لایهن بهرپرسی تورکی عوسمانیی و رۆژنامهکانیانهوه، یان له لایهن ئهفسهرانی بیانی هاوپییمانیهوه، چاپ و بلاوکرانهتهوه، ههریۆیه له زۆربهی ئهوه دهقانهدا، لهکاتی ئاماژهدان به ههمهوندهکان وشهیه وهک "ئهشقیاء، موتهجاسر، باند، دز و چهته، بهدکار و تالانکار.. هتد" بهکارهاتوون، ئهوهش بابهتییکی روونه چونکه وهک دهلێن "قلم در کف دشمن است" و ئهوان بهچاوئیکی دوژمنانه روانیویانته ههمهوند و بهو شیویه باوهی خویان گوزارشیان لهبارمهوه کردوون.

دواجار لهم بارهیهوه دهبیت ئاماژه بهراستیهکیش بکریت، ئهویش ئهوهیه که ریشهی کهلتوریی راوووت و تالانکاریی لهمیژووی ناوچهکه، بۆ قوناغی ژبانی خێلهکیی کۆچهریی ئاژهداریی دهوارنشین و پهلامارمهکانیان بۆسه نیشهجیکان دهگهریتهوه، ئهمه جگه لهمیژووی دهسهلاتداریتییه پهلاماردهره دهرمهگایهتییه تالانخوازهکانی ناوچهکه و ههموو ئهوه فاکتهره ئیداریی و سیاسی و ئابوورییهکانی که لهپشت ئهم دیاردیهوه بوون، ئهوهی که له دواي رووخاندنی میرنشینه کوردیهکانهوه و نهمانی نهمز و ئاسایش، ههتاوهکو کۆتاییهکانی بیستهکانی سهدهی بیستم، له کوردستاندا، وهک زۆر شوینی دیکه، بهتهواویی بالادهستوو.

دیاره، رووخاندنی میرنشینه کوردیهکان که زادهی پهرسهندنێ چهندین سهدهی ژبانی ئابووری و کۆمهلایهتییه خهڵکی کوردستان بوون، شوینگرتهوهیان به دهسهلاتداریتییهکی بێگانهی تورکی عوسمانیی تادواراده

گەندەل و تالانکەر، لەریگەیی سەپاندنی باج و سەرانیەکی راستەوخۆ و گرتنی بەزۆری سەربازی لەدانیشتوانەکە و رەوانەکردنیان بۆ نیو دۆزمەخی جەنگە دۆراوەکانی لە روسیا و بەلقان، بێ پێشکەشکردنی هیچ جۆرە خزمەتگوزارییەک، دۆخیکی شلۆق و پر پشێویی و ئالۆزیی لە ناوچەکەدا، بەتایبەت لەهەرئێمە سنوورییەکان بە باشووری کوردستانیشەو، پیکهێنابوو. ئەوێ که زۆر جار بەهۆی نەبوونی ئاسایش و کوێربوونەوی پرۆژەکانی ئاودیزی و کەمبوونەوی قەبارەیی زەویە کشتوکالییەکان، قاتوقیری و برسیتی و کەوتنەوی پەتاکانی وەک کۆلیراو زەردمنا و تاعونیشی بەدوادا دەهات و تەواوی ژیانی خەڵکەکەمی لەتراژیدیای مەرگدا دەهاری. هەولدان بۆ توندکردنی سنوورەکان و ریگری لە کۆچی وەرزی خێلەکان و بەزۆر نیشتهجێکردنیان لەپینا و روتاندنەو و سەربازگیریدا، مەسەلەیک بوو، بۆ هەمووان، بەتایبەت هەمەوێندەکان قوت نەدەچوو. هەربۆیە لەم دۆخە پشێوییە و لاوازی دەسەلاتی ناوهندیی و شێواوییە ئابووری و کۆمەلایەتی، ئەگەری زیاتر بۆ شەرو پیکدادانی خێلەکان دژی دەولەت و دەزگا تالانکەرەکانی و هەروەها لەئێوان خێلەکان خۆیاندا کە دژی لایەنگری دەولەت بوون، شتیکی بەربلاو بوو. لەدوای هەموو پیکدادانیکیشدا، تالان دەبوو کاری براو. شایەنی باسە، لەم قۆناغەدا، خێلە عەرەبەکانی شەمەر و مونتەفیک و جبور و عەنزە و..هتد، بۆسەیان بۆ کاروانەکان دەنایەو و تالانیان دەکردن. هەندیک جار دەولەت بۆ مسۆگەری سەلامەتی هاتوچۆی هێزو کەسایەتی و کاروانەکانی بەرتیلی بەم خێلانە دەدا، کە بیان پارێزن. ئەوێ بەبروای ئێمە پێویستە لێکۆلینەوی وردی لەبارەو بەکرئ چونکە ریشەیکە هێندە قوولی لەناکاری کۆمەلایەتی و دەرونی ئەم کۆمەلگایانەدا هەیە، کە زۆر بەروونی لەروداو هەواچەرەکانیشدا دەبینرێن و بەشێوێ جۆراوجۆر دەکەونەو پیش چاو.

پهلاماری هممهوندهکان لهسنووری ئیرانهوه

روژنامهی " روزنامهء جریده حوادث " له ژماره ۱۲۱۷دا، که له روژی چوارشهممه ریکهوتی ۱۸ی ئابی ۱۸۶۹دا، چاپ و بلاوکرارهتوه، له ههوانیکدا لهژیر ناونیشانی "هممهوندهکان" نووسیویهتی که چند سالیکه بهدکارانی هممهوند که سیسهه بو چوارسهه سواره پیکدههینن، له دهوروبهری سلیمانی و شارهزور، کاری کوشتن و تالانکردن دهکن و زیان به خهلهکهکهی دهگههینن. نههسته که شهست و ههشت کهس لهو بهدکارانه، که له خاکی ئیرانهوه هاتوون و لهبههری سنجاغی زهاوهوه، لهگهه بیست و پینج کهسی دیکه لهبههری ئیرانهوه که سهروکهکانیان محمهه میکائیل و بهچه شیرین و همه مینه. دهستهی محمهه میکائیل بهئاراستهه سلیمانیدا رویشتوون و لهگهه سهربازهکان لهوی پیکیانداوه و لهئاکامدا یوزباشیهک و دوو نهفههری دیکه کوژراون. لهههمان کاتدا، محمهه میکائیل فیشهکینکی بهرکهوتوه و لهئیهو خاکی ئیراندا مردوه. بهچه شیرین بهرهو زهنگاباد رویشتوه و فیرقهیهک سهرباز بهدوی کهوتوون و بهدکارانی هممهوند به گههراوهه ئیهو خاکی ئیران رزگاریان بووه.

پاش ئهه رووداوانه، دهستهی همهمین له دهوروبهری خانهقین دهرکهوتوون و ریکهوتی کاروانیکیان کردوه که دوو کهسیان تهبهعهی ئیران بوون و چند سهه ئاژهلکیان لیهههههون.

پهلاماری همهوهوند بو سهر عهشیرهتی ره بیعه

" روزنامهء جریده حوادث " له ژماره ۱۲۴۶د، که له روژی سئشه ممه ی ریکهوتی ۲۸ی ئیلولی ۱۸۶۹د، چاپ و بلاوکر اوتهوه، له ههوالیکدا، نووسیویهتی:

له عهشیرهتهکانی ئیران شاهمرادخان سهروکی عهشیرهتی بی توی، لهگهڵ برا و ئاموزاکانی و ههروهها شاحوسین سهروکی عهشیرهتی بیت یاروهند و کویرخدر و قادر میروهیس، چ خویان و چ ههندیک له سنجاوی و همهوهندهکان، ههفتهی پینشو، به دووسهد سوارهوه، لهناکو پهلاماری قزل رباتی سهر به خانهقینیان داوه و هیرشیانکردوته سهر عهشیرهتی ره بیعه و یازده کهسیان لی کوشتون و ژمارهیهکی زور کهلوپهل و مهرو مالاتیان تالانکردوه. جگه لهوه، ئهمین پخن که لهبهدکارانی همهوهنده و پینشینهی له بهدکارییدا ههیه، بو تولهکردنوه له شیخ زهیدانی سهروک عهشیرهتی ره بیعه، منداله دوو سالانهکهی لهباوهشی ژنهکهیدا دههیناوهو ناگری تیبهرداوه و ههروهها ژنه خزمهتکارهکشی بهدیل بردوه. پاش ئهوهی ههوال گهیشتوه، بهپهله له خانهقینهوه سهرباز نیردراوه. پاش ئهوه پهلاماره ومحشییانه، بهدکارانی ناوبراو بهروه سنور ههلاتوون.

پهلاماری هممهوندهکان بۆ سههر گوندی خالیدبازیانی

"روزنامهء جریده حوادث" له ژماره ۱۴۰۵، که له رۆژی چوارشهممه ریکهوتی ۲۵ی ئایاری ۱۸۷۰، چاپ و بلاوکرارهتوه، له خانهی ههواله ناوخۆبیهکاندا، سهبارهت به پهلاماری عهشیرهتهکانی دیوی ئیران، نووسیویهتی:

"عهشیرهته ئهشقیاکانی ئیران، بهتایبهت چند کهسیکی سهر به حوسین قولی خانی حاکی پشتکۆ، ناو بهناو لهوبهرهوه دین و بویری نهجامدانی بهدکاری دهکن. بهدکاری ناوبراو، به دووسهده کهسهوه پهلاماری گوندی تهویلیمان داوه که سهر به سلیمانیه و لهگهڵ دانیشتوانهکهیدا رووبهروو بوونهتوه و ژمارهیهک له خهڵکهکه کوژراو و برینداربوون. دیسان چند رۆژیک پاشتر، نزیک به پینجسهده سوار له عهشیرهتهکانی ئیران، له ناوچانهی یهنگهر بهدکارییان نواندوه و لهگهڵ هیزهکانی سهربازی و زهبتییدا پیکدادنیان ههبووه و ده کهس کوژراو و پازده برینداریان ههیه. ههمان رۆژ دیسان پهنا کهسیک له عهشیرهتی سنجایی، پهلاماری گوندی کهشکولیان داوه و چند کهسیک له رووبهروو بوونهوهدا برینداربوون.

پاشان ههوالهکه باس له پێویستی پهیهندی نیوان ئیران و دهولهتی عوسمانیه دهکات بۆ ریگرتن لهپهلاماری عهشیرهتهکان که بهگشتی نهزان و نااشنان به کاری کشتوکال و پیشهسازی و بازرگانیه و ژیانی مهدهنی و بههوی پهلامار و تالانهوه گوزهرانیان بهرندهکن. دواتر دیتوه سهر باسی پهلاماری پێشوو که پاش تیکشکاندنیان، بیست و پینج کهسیان لێ کوژراوه و ئهمجاره به شهست سوارهوه لهناوچهکانی قزل ربات و خانهقین، پهلاماری گهشتیارانی ئیرانیان داوه و نیسترهکانیان تالانکردوون. پاشان گهماروی ناحیهی قولایان داوه و لهگهڵ دانیشتوانهکهیدا پیکدادنیان ههبووه و کهسیکیان

تیرباران کردووه و چواری دیکهش که یهکیکیان ژنه، برینداربوون. هتاوهکو ئهوهی که قائمقامی خانهقین هیزی ناردوته سیریان و کردونیهتهوه به بهودیوی سنوردا.

ننجا ههوالهکه دپتهسر باسی ههمهوندهکان دهآیت که چوکل ناویکیان لهگهل شهست کس له هاوریکانی، پهلاماری گوندی خالید بازیانی سر به قهزای قهره حسهنیان داوه له سنجای شارهزور و لهگهل دانیشتوانهکهیدا کهوتونهته شهروه. پاش ئهوه دهستهجی قائمقامی شارهزور هیزی سهربازی رهوانه کردووه و لهگهل ههمهوندهکاندا پیکانداواوه، که بههویهوه دانیهکیان لی کوژراوه و دهمی دوانیشیان برینداربووه و لهو گونده ههلاتوون... "

په لاماری هممهوندهکان بۆ سهر دهورهکانی سولحان ناغا

" روزنامهء جریده حوادث " له ژماره ۱۴۶۰، که له روژی پینجشمهمی ریکهوتی ۱۱ ئابی ۱۸۷۰، چاپ و بلاوکراوتهوه، له لاپهره یهکههدا، ههوالی په لاماری دووسهد سواری هممهوندی بۆ سهر دهورهکانی سولحان ناغا و تالانکردنی مهرو مالاتهکانیانی بلاوکردوتهوه. پاش ئهوهی هیزی سهربازی رهوانه کراوه، هممهوندهکان بهنیو کاتژمیر پینش ئهوهی هیزهکان بگهن، ههلاتوون و بهرهو ئیران سنووریان تیپهراندووه.

ویرای ئهوه، هممهوندهکان په لاماری چهند دهوراییکی دیکهشیان داوه و بایی سهد کیسه ئوچه، مهرو مالاتیان تالانکردووه. ئههه جگه له ویرانکاری و سووتاندن.

ههوالهکه باس له ریکهوتنی بهرپرسیانی ههر دوو دهولت دهکات بۆ گهراندنهوهی ماله تالانکراوهکان بۆ خاوهنهکانیان، بهلام بههوی پینتگوییخستنی ریکهوتنهکه، ناوچهکه و دانیشتوانهکهی له سنوورمهکان، هیشتا لهمهترسی و زیانیگهیانندی ئههه تاقمه بهدکارانه، رزگار نهبوون.

شهری نیوان همه‌ونده‌کان و سوپای عوسمانیی له کۆیه

" روزنامهء جریده حوادت " له ژماره ۱۴۷۴دا، که له رۆژی چوارشهممهی ریکهوتی ۳۱ ی ئابی ۱۸۷۰دا، چاپ و بلاوکره‌ته‌وه، له لاپهره‌ی دووه‌میدا، سه‌بارت به‌په‌لاماری همه‌ونده‌کان، نووسیویه‌تی:

"به‌دکارانی همه‌ونده‌کان که له‌بهرتدا ته‌به‌عه‌ی ده‌له‌تی عوسمانین و ئیستا که چوونه‌ته‌وه به‌ری ئیران، هه‌رکات ده‌رفه‌یان بۆ هه‌لکه‌وتییت له‌و به‌روه‌ دین و جۆره‌ها به‌دکاریی ئه‌نجامده‌ن که له رۆژنامه‌که‌ماندا جاروبار ده‌ینوسین.

ئهمجاره، به‌دکارانی ناوبراو له‌بهری سلێمانییه‌وه هاتوون و هه‌ندیک خراپه‌کارییان ئه‌نجامداوه. پاش بیستنی هه‌وال، هیزی سه‌ربازی و زه‌بتیه‌یان نێردراوه‌ته‌سه‌ر و له‌ چه‌ندرووبه‌روویان بوونه‌ته‌وه و دواتر له‌ کۆیسنجه‌ق بۆ به‌رتسه‌کردنه‌وه‌ی ده‌رفه‌ت له‌به‌رده‌میان پیکدادان له‌نیوانیان روویداوه و به‌دکاران تیکشکاون و په‌ریشان بوون و هه‌لاتوون و هه‌وت نه‌فه‌ریان لێ کوژراوه. پاش ئه‌وه‌ی بیست و پینج سه‌ر ئه‌سپ و ماپینان لێ گیراوه، به‌دکاران راسته‌وخۆ، به‌ره‌و سنوره‌کانی ئیران هه‌لاتوون. "

كوژرانی چەند سەرۆکیکی هەمەوهند

" روزنامهء جریده حوادی " له لاپه‌ره‌ی سێیه‌می ژماره ١٥٥٠ ی خۆیدا، که له رۆژی شه‌ممه‌ی ریکه‌وتی ١٧ ی دیسه‌مه‌ری ١٨٧٠ دا، چاپ و بلاوکراره‌ته‌وه، هه‌واڵکی رۆژنامه‌ی زه‌ورای بلاوکرده‌وته‌وه که له سلیمانیه‌وه به‌ده‌ستیان گه‌یشتووه.

هه‌واڵکه‌ی باسی ده‌رکه‌وتنی هه‌مه‌وه‌نده‌کان ده‌کات له ده‌وروبه‌ری سلیمانی و شاره‌زوور، هه‌روه‌ها نارده‌نی دوو فیرقه‌ی سه‌ربازی و پیکدانی نیوان سه‌ربازه‌کان و هه‌مه‌وه‌نده‌کان ده‌کات له دوو شویندا و ده‌لیت که له سەرۆکه‌کانیان : مسته‌فا و ليله و ئوغل و همه‌ کاک عه‌بدوڵلا کوژراون و ئه‌حه‌ لاریش بریندار بووه.

دخی کسب زرفتنه مدار کلی اولد بختیدن بولمن
طولانی فوق العاده مستفید اوله جغری اشکار
ونفس فونیه قصه سبیله سله ناحیه سنده بولنان
توت فدائری ایکی ملیونی تجاوز اولد بئی کبی
اولقدارده جهری فدائی بولند بئی رسیده سامعه
مساردر (فونیه)

کرمان شاه طرفلرند، قولرا علت مدهشته سی
ظهورینه منی بکنلرده حدودنا فایده اوزرینده وضع
ایلمش اولان قرانته علت مذکور ملک کاملاً
الدفاعته منی بوکره رفع والفا ایلمشدر

هموند اشغیبی اشقاوت سابقه بینه ضحیه سلیمانیه
ظرفلرند، سلیمانیه شهر زوردرن چیقان ایکی فرقه
عسکر اوزرینه نصادف ابدرک ایکی محله
مضار به به لدی الابدار رؤسادن مصطنی ولیله
واو غلو جه کاک عبده الله مقبول واحه لاری
مجرور اولد قری سلیمانیه دن یاز یله بور (زوراه)

سوق ایلمش بئی و محمد بک (دیپ) و (اورو)
و (سرکینه) نام بحار روسد او طرفندن نخایله
اولنه زرق (هاور) لیجانی محاصره اتمک قصدنده
بولنان دشمن عسکرینک محاصره بی نرک ابه کبرویه
چکلمکه باشلاد قری و (لوکمبرغ) ک بی طرفلی
پروسبیا دولتی جانبیندن طاعت بئی مشعر فلک
دولتک مفر حکومتی اولان (لاهی) ابه (بروکسل
و (لوکمبرغ) ، برر قضاعه نوطه رسمه بک ارسال
قلند بئی مستفاد اولمشدر

لیکن چهارشنبه کوئی طوردن (بورددو) شهرینه
پوسته و رود ایتمش ایسه ده شهر مزبورده طبع اولمشدر
بولنان (مونیتور) نام فرانسوزیمی غزیه سی شرقی
وغربین کلکده اولان قوه امدادیه تک پیدر بی
قوماندانار معینتو برانکده و بوجهنله تقاط مهمه
موجوده به منانت و بریلوب دشمن طرفندن ضبط
واسه تیلاستک درجه امتنا اقبال ضمیمه غیرت
ایدیلر لک امدادیه فرقه لریک (لوار) از دوسی قولاری
اره شه براشد برانکده ایدو کنی بیان ایتمکده و (مانر) ده
(ویکر بون) نام محاک اوته طرفنه قدر تمت اولان
فرانسه عسکرکی صفایله قارشوده بولنان دشمن

به‌ئینی ناسرهدین شای ئیران به راده‌ستکردنه‌وی همه‌هونده‌کان

روژنامه‌ی " روزنامه‌ی جریده حوادث " له یه‌که‌مین لاپه‌ری ژماره ۱۶۰۹ ی خۆیدا، که له روژی چوارشه‌مه‌ی ریکه‌وتی ۱۵ مارتی ۱۸۷۱، چاپ و بلاوکراوته‌وه، له خانه‌ی رووداو‌ه‌کانی نیوخۆدا، باسی له سهردان و گه‌شتی ناسرهدین شای ئیران کردووه بۆ مه‌زاره‌ی پیروژه‌کانی شیعە و پاش باسکردنی گرنگی بنیاتیانی په‌یوه‌ندی دۆستانه و ئاشتیانه‌ی نیوان ههردوو ده‌ولەت و یه‌کیتی ئیسلامی، هاتۆته‌سه‌ر باسی ئه‌و په‌یوه‌ندیانه‌ی که له‌نیوان ههردوو ده‌ولەتدا هه‌بووه سه‌باره‌ت به‌و کیشمه‌کیش و ئالۆزیانه‌ی که له‌سه‌ر سنوور به‌هۆی عه‌شیره‌تی همه‌هونده‌وه هاتۆته‌ئارا که کوشتن و برینداری لیکه‌وتۆته‌وه. له‌م کاته‌شدا که ناسرهدین شا هاتبوه به‌غدا، همه‌هونده‌کان په‌نایان بۆ ئه‌ودیوی سنووری ئیران و ناوچه‌ی که‌رهنده‌و زه‌هاو برده‌بوو.

نیازخانی حاکمی قاجاری له زه‌هاو، به‌هه‌یزیکه‌وه هه‌لیکوتابووه سه‌ر همه‌هونده‌کان. کاربه‌ده‌ستانی ده‌ولەتی عوسمانی، داوایان له‌ناسرهدین شا کردووه که ته‌واوی همه‌هونده‌کان بگرێت و راده‌ستی ده‌ولەتی عوسمانیان بکاته‌وه. هه‌روه‌ها پێشتر له‌سه‌ره‌تای ریکه‌خته‌وه نووبه‌کان، عه‌شیره‌تی هه‌ورامان وه‌ک همه‌هونده‌کان په‌نایان بۆ خاکی عوسمانی برده‌وه، به‌لام کاربه‌ده‌ستانی عوسمانی به‌گوێره‌ی ریعایه‌تی ماف و یاسای نیوده‌ولەتی، ئه‌وانیان گرتووه و راده‌ستی ئیرانیان کردوونه‌ته‌وه. ناسرهدین که‌له‌ ریگی قه‌سری شیرین و کرماشانه‌وه گه‌راوته‌وه ئیران، له‌ریگه‌ جاوی به‌نیازخان که‌وتووه و له‌پای کاره‌کانی شمشیرکی رازاوه‌ی پێ به‌خشبووه و ته‌له‌گرافیکیش له‌سلیمانیه‌وه گه‌یشتووه ده‌لێت که پاش شه‌رو پیکدادان ژماره‌یه‌ک له همه‌هونده‌کان گیراون و ره‌وانه‌ی سلیمانی کراون، تیایاندا که‌ریمه که‌چه‌ل ئامۆزای جوکه‌ل و زۆراب یوسف ناویک زانراون.

هممهوندهکان دوو جامبازی به غذایی رووتدهکهنهوه

له لاپهره‌ی دووه‌می ژماره ۱۳۶۵ ی روژنامه‌ی " تقویم وقایع " که له‌روژی پینجشمه‌می ریکهوتی ۱۱ ی نیاری ۱۸۷۱ د، چاپ و بلاوکراوتهوه، هه‌والیک له‌خانه‌ی هه‌واله ناوخوییه‌کان هاتووه و ده‌لئیت: به‌گویره‌ی ئه‌و ته‌له‌گرافه‌ی که له‌خانه‌نقینه‌وه نیردراره، عه‌لی مه‌ردان خانی برای نیازخان (که‌والی کرماشان بووه) له‌گه‌ل حه‌وت کهس له‌به‌دکارانی هه‌مه‌ه‌ند، له‌شونینیکا که نیو کاتژمیر له‌قه‌سری شیرینه‌وه دووربووه، ریگه‌یان له‌ دوو جامبازی به‌غذایی به‌ناوه‌کانی مه‌حبوب و فخرحان گرتووه و ۵۰ سه‌ر نازمه‌لیان له‌گه‌ل نو سه‌ر هه‌یستر و بارگیریک لی سه‌ندوون و ئه‌و دووانه‌ش به‌هۆی به‌رگریانه‌وه برینداربوون.

هه‌مه‌وه‌ند و سنجابییه‌کان له‌دیوی ئیرانه‌وه په‌لامار ده‌دهن

به‌گویره‌ی هه‌وآلیک که له‌روژنامه‌ی فه‌رمی عوسمانی (تقویم وقایع) له‌روژی پینج شه‌ممه‌ی ریکه‌وتی ۲۶ی ئایاری ۱۸۷۱دا ، چاپ و بلاوکراوه‌ته‌وه‌و له‌روژنامه‌ی (زوراء) وه‌ریگرتووه: له‌بهری روژه‌لاتی به‌غداو روژئاوای هه‌ریمه‌کانی ئیرانه‌وه له‌بکسایی و به‌نی حه‌سه‌نه‌وه، له‌لایه‌ن حسین قولی خانی حاکی پشتکۆی ئیرانه‌وه پینشیلکاریی کراوه‌و سالی پاریش ناوبراو ده‌ستی به‌سه‌ر به‌ره‌می کشتوکالی نه‌و ناوچه‌یه‌دا گرتووه. هه‌روه‌ها پینشتر له‌ناوه‌ندی به‌غداوه به‌مه‌به‌ستی کۆتاییه‌ئینان به‌و پینشالکارییه‌نه‌ هیزی سه‌ربازی نیردراون. به‌لام ئیستا هه‌وآلی نه‌وه هه‌یه که ئه‌شقیای هه‌مه‌وه‌ندو سنجابییه‌کان په‌لاماری نه‌و ناوچانه‌یان داوه.

۱۲۸۸ ربيع الاول ۵ پنجشنبه

وحدود ابراهیم ده بولتان غریبه و بکسائی و بنی حسن
اراضیسی ممالک محروسه حضرت پادشاهیدن اولدیغی
خالده بو محالردن بک ابی نام محله ابران دولتک بشتکوه
لورستان حاکی حسین فولی خان طرفندن تجاوز
وتخطی وقوعواسیله بکن سنه اورا لک محصولات
ومزرعاتی حاکم مومی البهک غارتگرانی لندن تخلص
اولمق اوزر، مرکز ولایت بغداد دن مخصوص عسکر
گوندرلشیدی بوسنه دخی روطرفلرد، متعاقب الظهور
اولان هموند اشقیاسنک و سجا بیلردن بعض غارتگرانی
افغانه افتاء غریبه و بکسائی طرفلرینه بکیدن بشتکوه
لورستان طرفندن بعض تجاوزات وقوعی خبر النمله
طرد و دفع و تبئیلرینه تشبث اولمش اولدیغی خبر
النمدر
(زوراء)

پیکدادان لهگهل هممهوندهکان و دامهزراندنی خالی پاسهوانیی له سنووری ئیران

روژنامهی "تقویم وقایع" له لایه‌یهی دووهمی ژماره ۱۳۷۲ی خویدا، که له روژی سیشهممهی ریکهوتی ۲۰ی حوزه‌یرانی ۱۸۷۱دا، چاپ و بلاوکراره‌تهوه، له دوو ههوالی جیاوازا سهارهت به هممهوندهکان، زانیاریی له‌خوگرتوه.

ههوالی یه‌که‌م باس له‌وه‌ده‌کات که زۆربه‌ی ژماره‌کانی روژنامه‌ی زه‌ورا، که ئه‌وکات له‌به‌غدا ده‌رده‌چوو، هه‌والی په‌لاماره‌کانی هممهوندهکان له‌سنووره‌وه و به پالپشتی به‌رپرسانی ئیرانیی بلاوده‌که‌نه‌وه، به‌تایبه‌ت، نیازخانی حاکی زه‌هاو. هه‌روه‌ها زانراوه که به‌دیعو‌لمولک میرزای کوری عی‌مادوله‌وه‌لی کرماشان، هممهونده‌کانی بر‌دۆته خزمه‌تی شا و له‌نیوان ئه‌وان و حکومه‌تی کرماشانیشدا پایه‌ندبوون هه‌یه.

که‌چی ره‌وشه‌که به‌شینه‌یه‌که جاریکی دیکه هممهونده‌کان دیسانه‌وه له‌گهل هه‌ندیکی دیکه، به شه‌ست سواره‌وه په‌لاماری ته‌به‌عه‌ی ده‌وله‌تی شکۆمه‌ندیان داوه‌ته‌وه و به‌تالانکاریی و ویرانکاریی، زیانیان گه‌یاندوه. کاتیکیش هه‌وال گه‌یشته‌وه، سه‌رباز و زه‌بته‌یه‌کان له قوله‌کانه‌وه بۆیان چوون و پیکدادان له‌نیوانیان روویانداوه و دوو نه‌فهر له‌وان له‌گهل ئه‌سپه‌که‌ی مه‌حمود په‌ری سه‌روکیان له‌ناوچوون و له زه‌بته‌یه‌کانیش چه‌ندک‌ه‌س برینداره...

هه‌والی دووهمیش باس له‌دانانی هه‌فتا خالی پاسه‌وانی یا قه‌ره‌قول له‌گرن‌گترین شوینه‌کانی سنووری ئیران ده‌کات که سه‌ربازیان تیداجی‌گیرکراوه، به‌وه مه‌به‌سته‌ی ریگه له په‌رینه‌وه و په‌لاماری هممهونده‌کان بگیریت.

اولدینگی معلومدر
 بوکره نظر مطالعه به التان و روزنامه تعبر اولشان
 ایران دولتک ۶۵۰ نومر اولرسمی غزه سنده ذکر
 اولشان هموند طائفه طایفه سی کرمانشاه حاکی
 عمادالدوله ک مخدومی نائب الایاله بدیع الملک میرزا واسطه
 سبله حضور شاهلی به تقدیم اولدینگی مندرج اولسنه
 نظرا اشقبای مر قومدک کرمانشاه حکومتی طرفندن
 دخی التزام و صحبت ابدلیکی اکلایشه یور
 اشته بودغه دخی هوند اشقبای سندن سنه بیس
 فرقه سنه ایران تبعه سندن و بیاره وند طائفه سندن
 التمش قسراتلو قایله رق تبعه دولت علیه ک اضمراری
 وغب و غضب اموالری ایچون بر طرفه کچد کبری
 اختیار اولنسی اوزرنسه مر ور و عبورری ملحوظ
 اولان محله نظامیه و ضبطیه دن متعدد قوللر
 چیقارلدینگی واشبو قوللرک برسی اشقبایه نصادقه
 اولتان مصادقه ده ابکی نفر یله رئیس لری محمود
 پرنک حیوانی اتلاف ایدیلوب ضبطیه نفر اتندن
 دخی چسندنفر مجروح و هو عبولس دینگی تلغراف الیه
 التان خبرلر دن اکلایشلندر (زوراه)

بغدادده یولتان نواب اقبال الدوله حضرت لری طرفندن
 مکتب صنایعه ۳۰۰ عدد روپی (هند سکسی اولوب
 هریری اون یجق غروشدر) اعطاء اولمشدر
 ایران حدودنده واقع محار دن التهم اولان نقطه لره
 تمش قدر قره غوخلانه بایسه لرق یونک ایچون حدود
 عسکری نامه برطابور اچله جنی ایشیدلندر
 یونان و صربستان الیه همحدود اولان ممالک دولت
 علیه ک چله سنده بویه مترصد و استناد قره غوللری
 وارد دروازه لحدود سنک محافظه امنیتی دخی بوسابه در
 اگر اشبو قره غوللر بقینده انشا اولنه رقی عسکری ترتیب
 و اقامه اولنور ایسه ارتق اوتد دنیرو به و برو طرفندن
 اویه اشقبای مر ور پنگ اوی کسینه جنی و خصوصیه
 هوند کچی ارباب خبات و ملعتک بر طرفه مر وریاله
 ایساح مصر بترسه اعلان فایده جمعی کچی غزه من
 دخی اشقبای مر قومدک مضرات و خسارات
 واقعه لینی باز سندن و غزه من می مطالعه ایدلنده
 بویه وقوعات مؤله و متاثرین کور مکدن قور تیلور

گرتنی فہقی قادر ہمہوہندی و پاداشتی حاکمی کرماشان

" روزنامہء جریدہ حوادث " له ژماره ۱۷۵۷د، که له روژی سښشممهی ریکهوتی ۹ی نوکتوبهري ۱۸۷۱د، چاپ و بلاوکر اوتهوه، لهههوالیکدا باس لهوهدهکات که لهلایهن حزرهتی پاشاوه دستخوشی له عمادولدهولهی حاکمی کرماشان کراوه، که توانیویهتی پاش راوهدونان، چند کهسیک له همهموندهکان بگریت که لهوانه یهکیک له سهروکهکانیانہ بهناوی فہقی قادر. بهو هویهشوه ریزي لینراوه و پهجا تومانی پی بهخشاوه.

پەرىنەھۆى ھەمەھەندەكان لە رووبارى ئاراس لە ئەيلولى ۱۸۷۷

محەمەد عارف، باش كاتىبى پيشوو لە كۆمىسارى بالاي مىسر، لەسالى ۱۹۰۵دا، چاپى يەكەمى بىرەھەرييەكانى خۆى سەبارەت بە دواجەنگى روسيا و ھەروەھا ئەنەدۆل و رەوشى مىسربە ناونيشانى "باشمزه كلانلر" بلاوكردەھە، پاش مردنى، دكتور نەجمەدىنى كورى، چاپى دوھمى بىرەھەرييەكانى باوكى لە سالى ۱۹۱۰دا، لە ئەستەنبول، چاپ و بلاوكردەھە.

بەو پيىھى كە محەمەد عارف كاتىبى شەخسى موختار پاشاي ھەرماندەھى گشتى ھېزەكانى عوسمانى بوو لە بەرھى قافقاس و ئەرزرۆم، بەشيكى زۆرى بىرەھەرييەكانى بۆ رووداھەكانى جەنگى عوسمانىي-روسى لەسالى ۱۸۷۷-۱۸۷۸ تەرخانكردوھە.

ناوبراو لە لاپەرە ۲۶۳ى بىرەھەرييەكاندا، كاتىك باس لە ھەندىك رووداھە جەنگيەكانى ئەيلولى سالى ۱۸۷۷دەكات، ئاماژە بەو ھەلمەتەى ئىسماعيل پاشا دەكات لەناوچەيەكى ئەرمىنيا. ناوبراو، لێرەدا ئاماژە بۆ عەشیرەتى ھەمەھەند و ھەندىك لە سوارەكانيان دەكات كە گەشتوونەتە رووبارى ئاراس و لەويە بەرھە شارى "ئىچميازين" لە نزيك ئىروان دەكات، كەلەوى لەگەل روسەكان تووشى شەرو پىكدادان بوون.

لێرەھە، دەرەكەويت كە بەشيكى ئەو تەفەنگە مارتىنيانەھى پاشتر ھەمەھەندەكان لە مەملانئى و شەرى خۆيان دژى دەولەتى عوسمانىي و ھەروەھا لە شەرە نيوخۆييەكان و پەلامارى كاروانەكاندا، بەكارياندەھينا و بالادەستى پيەخشىبوون، لەم جەنگە روسىي-عوسمانىيدا، ھەك غەنیمەھى جەنگ، بەدەستيانەھيئابوو.

Arif, Mehmet

تأخره کلام

روسیه محاربه اخیرینک آناتولی قسندن و مصر احوالندن و یونانینده
تقیقات مهمه اخلاقیندن باخسیر.

Bagımiza gelenler

از

محمد عارف

مصر فوق العاده قومیسرلیکی باش کاتب اسبق

ایکنجی طبعی

هرمفی محفوظ و مهرسز نسوزلر سافه در.

درسات : مرتبین عثایه مطبعی — ابوالسعود پادشاهی نومرد ۶۸

۱۳۲۸

ایسک آنا طولی جهتده کی مظفریانک نتایج حسنمندن استفاده ایدرک آوروپانک
نوشی طلب واکا موفق اولقانده سی و اقدام ایلی ز یوق اگرچه ساخته
بروقار مسئلهنه تبعیله سوک مرتبهیه قدر حرب ایتمک ایستر ایسک ممالکی
برسوک مخاطره ایفا ایش اوله جغزلی مطالعه ایدیوروم. وجدان ووظیفهم
بوممالعاتی اخباره بی مجبور ایشدر.

مشارالیهک بوسوزی هیئت وکلاجه فنا بحالده تلق اولهرق درحال عزل
ایله برسه نااهل اولان عاری پاشا کچیرلی، برقاچ کون سکره بوده عزل اولهرق
برسحرب طرفداری اولان سرور پاشا تمین اولدی انسی (العهدتعلی الراوی)
بزم مجالس مشورتزده جریان ایدن احوال ومذاکرانی فرنگلرک زدن اول
طوبقاری معلوم و بحرب اولسته کوره کردورپانک بومعلوماتنک پک اوزاغه
آتماسه بوقاردن ری سولتان تفصیلاتدن حاصل اولان قرأشک تأسدمعدنا

ایسی جیشیه ایسک صحت حکم ایتمک لازمکیور نئنده ایسعهده المیزدالله .
اردولرمز قرهغول چانئسی، سواری پاتردیسی کی اهمیتلی، اهمیتسز
وقوعادن هیچ برکون خالی اولیوردی. حتی شوکونلرده ساهیل پاشا اردوسته کی

ش وقوعات تحریره

هموند عشرتندن بیخسید ائدی وقدری آغا رفاقبیه برطاق هموند سواریسی
کولایجه ایه ایگدر آرمندن روسیه ممالکته طوغری ایلمرلیله **ازاس نهری**
کچدکن سکره روان جهتده واقع وارمنیرک ان سوک بطریق سراسر
بولان (اجپازن) - وارینه قدر سوقلهرق روسیه اردوسته کلکده اولان
برقاهسه عرض بیدرک کاملاً دوکدرمشیر، حولهتک درحال نقل ایلسی

قابل اولدیندن احمالک کاهسی براره طوبلاوب باقر ایکن دشمنک ایکی
طایور یاده بیرمقدار سواریسی یشوب بزمکلیری قوغمشلر و حولهتک طبعسی
تورنارمشرایمش. بوجا بولجیلر عودت ایدرلر ایکن سکرز نفر قزاق سواریسه
کیکده بوتلک بروس پوسته تصادف ایدرک آدملری اولدردکن سکره
پوستده بولان اوراقک کاهسی بعض اسلحه و اشپای عسکره ایله برابر زور
ایلاشده بولان اردوگاهه کتیردکلیری ساهیل پاشا وقوعات بومیه سردسته
لغرافه یازیورایدی. پوستهده ظهورایدن اوراق آجیلوب معاینه ایدرلر بکنده،
روسیه ضابطان وقرآنک قلمبازی افرادییه یازدقاری مکاتب شخصیهدن
عبارت اولدینی آکلاشادی.

بته دینجک یازدیم اردو وقوای بیوکارندن ایلوق اوزره قید ایتمک بر اوضعی خاربه

رهوشی ئالۆزی میسۆپۆتامیا و هه‌مه‌وه‌نده‌کان

له لاپه‌ره‌ی سییه‌می ژماره ٦٦٠ی رۆژنامه‌ی "ترجمان حقیقت" که له رۆژی شه‌مه‌ی ریکه‌وتی ٢١ی ئابی ١٨٨٠دا، چاپ و بلاوکراوه‌ته‌وه، له‌ژێر ناو‌نیشانی "نامه‌یه‌کی تایبەت له عیراقه‌وه له ١١ی حوزه‌یران" دا، باسیک بلاوکراوه‌ته‌وه که ته‌واوکهری باسیکی هه‌فته‌ی رابردوو ه‌سه‌رته به رهوشی ئالۆزی میسۆپۆتامیا له‌سه‌ره‌تای هاوینی ئه‌و ساله‌دا. له‌م نامه‌یه سه‌ره‌تا تیشک خراوه‌ته سه‌ر دۆخی عه‌شیره‌تی مونه‌فیک له عیراق و شیوه‌ی ژیان و دابه‌شبو‌نیان و چۆنیتی ملاملانی و یاخیبو‌ونیان له‌ده‌وله‌ت، هه‌روه‌ها هاوپه‌یمانیی و هاوکارییان له‌گه‌ڵ عه‌شیره‌ته عه‌ره‌به‌کانی دیکه له ده‌حله و سه‌ماوه و عه‌ماره‌پاشان باسه‌که دینه سه‌ر باسی هه‌مه‌وه‌نده‌کان که چۆن له سنووره‌کانی ئیراندا ئالۆزییان ناوه‌ته‌وه و له مئسۆپۆتامیا دۆخیک هاتۆته‌ئارا که عه‌شیره‌ته‌کانی شه‌مه‌ر و ئال سه‌عدونیش که‌وتونه‌ته ئازاوه‌نانه‌وه و له‌ناوچه‌ی عه‌ره‌به‌ستانیش له‌ئێو عاره‌ماندا، تالان و پرۆ به‌لاده‌سته.

دواتر، نامه‌که باس له هه‌وله‌کانی ده‌وله‌ت ده‌کات بۆ جله‌وکردنی ئه‌و خێلانه به‌پیدانی تهنگی مارتینی به عه‌شیره‌ته نه‌یاره‌کانیان و ناردنی هیزی سه‌ربازی بۆ سه‌رکو‌تکردنیان. نووسه‌ر باس له‌وه‌ده‌کات که پێشتر زۆریک له‌و عه‌شیره‌تانه به کاری چاندن و فه‌لاحه‌ته‌وه سه‌رقالبوون و ئیستا که له‌م دۆخه‌دا ئازاوه‌ بآلی به‌سه‌ر ناوچه‌که‌دا کیشاوه و ئه‌و عه‌شیره‌تانه وازیان له وه‌رزپیری و ژیا‌نی نیشه‌جیبوون هیناوه و به‌گروپی بچووک بچووک ژیا‌نی خیمه‌نشینیی و کۆچه‌ری ده‌گوزه‌رینن. دیسانه‌وه نووسه‌ر دینه‌مه‌ر سه‌ر باسی عه‌شیره‌تی هه‌مه‌وه‌ند و ده‌لێت که له ریگای نیوان که‌رکوک و سلیمانیدا، که‌وتوونه‌ته ریگری و خه‌رمانی دانیشتووانه‌که ده‌سو‌تینن و ئاسایش له‌ناوچه‌که‌دا نه‌ماوه.

عوضان خبر و تودیدمان مینوع بحضرت
فرشو مرکشکه بنام ترزده سوہ مضری
غیر قابل ایسده بونک قسم کیسی فسادن
مستعد اوقای ایجون مشوق قلی اختیار ایدنله
ودوله تارشو عصبان ایدن فرقره اوئده
نیرو عدو بوئلمندن نقطه واحده اجتماع
ایدنک عشاریک سلاح دست تفاوت
اولسه متوسط اسباب قدرانی ذاتا از بانک
معلومی اولمندن نلا صیقل ندی بکنی کلیریک
ابتدائی نجد انتہائی شیخ عبدالله حضر
نزی نقطه منہ دکن متعلق اختلافک ومعنی
تجمیع اتمک وقوع فرقره بر افساد جو بانک
امانته خادم اولانلرک فرقه منی اوقای لازم
کلجکی امر مسلمار - هر خضر بشرانی
ماهدنیرو فساد جو بانک دلال حواسنی
اولان صافدن و نر مذار نفوسنی اپنی اوج
پوزیک راده منده بولان بالکر پدی مسکر
عشریک اتفاق ایتنرک دحلہ و معاولہ و عماره
عشاریک دخی بونله اتفاق بوئلرندن بحلہ
التشریک قدر قنوسک سلاح دست تفاوت اوقای
اوزر معاشخ بر بانک امریکر بست اولدنی
اشاهه ایدوب بر طرفدن دخی بین العریان حسی
اولان حرکت و اولالہ دخی حنه طرفه
ایدلان نوب وغارت و شریعتک مرین
النه قدر طاعتدینی عربانک ابتدکاری
خیانت و هموملرک تا اربان حدیثه قر
اجرامنده بولدقنر تفاوت بر اعفاء اختلاف
استقامتد ر مش ایسده شمر عربانی خیانتک
اسبابله هموملرک اجرامنده بولدقنر تفاوتک
فرجانی تعیین ایتمک کارلرک حرکاته اساس
اتخاذ اتمک مضیقه بدور ابدیثک اولوب
چونکه شریلی منتک نامنی یاد ایدنر و بلکه
اوک ایق اولان ال معدون مایلیسی بدانه
انازرہ تشکله مثالہ اتمکده و هموملرک دخی
تبدیلرینی شفاوتمه بولده اولدنی کبی
بین العریان نوب وغارت ایسده رقصه سیا
سیددن تولد ایتوب محضایانن جارہ حکمہ
کریدنی احوال عر بستانه و بخود خطه

بواقطیابه عدو اولوب اون اون ایکلیک
خامدن عبارت نی لام عشرت طرف حکومت
سیددن کوندر به جک بور فرقه صید اوزر نه
جمعیتونی بر نیشان اتمک دخی یک سهل
اولوب مع مایده تمدنی به قدر عربانک امر
تر بیسی بر رز بله بوغشدر بر مقله حصول
بولدقنسه و منتک ایسه بوئندن بر جزو
اولدیننه نظر اشاهه ایدیلان عدم اطاعتیک
اوک یک بانک اندجفی و سکر مشور کثینک
اغواسیه سلاح دست تفاوت اولوب
استفاده لری مشرق بر عشرتیک سوہ مضرتده
اهمیت اولدنی مرتبه نیسوده و اهمیتی
ششمه لدر مرک ایسه وقوقض لقی
اولدنی رتبه داهنده اولوب ایتقی آتصدی
شفاو نری زمان ادراک و حصاده مصادف
اولدیندن و مسورت حدن کور بانلرک
اطداتسه دخی حواله جمع اعتبار ایدوب
مقدمه شیعه مثله نونی بره نشینات واقعه
تاخر کوسترمک بالاخر حکومتک لطف
و ماطقتی مسترح اولقد نشانی دانما
مظهر غضب ال معدون اولان بر طاق اوقای
تمک عشاریک اموالنی بنما ایدر می انتاج
ایدوب مع مایده اموال دولتک دخی بوئندن
بحر و هوا اولسیه برابر شو صرد لری زمان
استفاده یلان بر طاق یاد کارلرک فدای جانی
یا لکر چادولرک امتیاسب ایدنی بحلث
مخافظه منہ حصر ایدرک بولده اولسکی
نعمت مدسه عد ایدن عشاره انسی خوف
و دهتنه حکومتک اجرا اتنی علی لرنده نان
ایدر مرک تفاوت و اتملرینی تجسم و تحدید
ایدر مرک دیدالاحتمال اولمستندن و ذاتا
بر ایک شته نیرو آل معدون شدته حکومت
علینده تشو نقات اجرا اتمکله برابر
طرفدن دخی عموینه نعت عربانی قران اولرک
مظهر صفات و حرمت نامه اولری کویری
چاره مندن تقاض اولدیمیلان دولایر نه بر
قوه نیور به علامتینی اتاج ایدر مستندن

استحصالی ایجون بصیریه تشریفک عفته
سند صکره مهم امورک مجور استقامتده
جر یاتی صافی اولمه کندوسنی مشار الیه
طاعتدیان بصیره منصرف لاحق مساعدتلو
مظهر پاشا حضرت تر ناداره اموری بویده
متکلیبه دخی اصلاحات منصوره بی وجوده
کتورمک و تفرای خطلرک تمیراتی
بترک و حصادوقی اولدنی ایجون سال
حال اموالک استقامتده ساعی اولقه تکلف
مأموریک اجرا آتته نظارت اتمک اوزر
متکلیبه عودت و اصلاحات جمعه ای به دار
بعض تدابیر اتخاذه مبادرت بوئدقنر خبری
شوشو تدابیرک تطبیق اقبه اجرای فعلی اتمده
دوام اولدنی صورتده اشاهه ایدیلان اهمیت
اختلالیک شامی مجو و منفرس اولمه
حیرت حصول کتورمک غیرتده نبات ایدیلان
اجرای اصلاحات کنر قی بدی و تمس و بدخوا
هانک تحصر و اعظامه چالشدقنر اختلاف
عر بان دیلان دغدغه اوغر نه جد اولسون
کیسه ک پورنی قانده بن رحمت جزو ایدن
موقبت عظیمه حاصل اولمشور - بین
الهرینده بولان عشار زراعت و فلاحتله
اشتغال اتمکده اولوب خیمه نشین اولان
یکولرک یکولرک عشرتوز دخی تمدنی قدر قسط
و غلایک مجور ایدنی صارتدیلندن و از
یکه لک کزته یاد ایدیلان خطه عراقیه
رهزنلکنک کوی کسلیش ایسده کرکوک
ولجانیسه جهنده اجرای خیاست ایدن
مسوملرک خرمانی اجمراق و اهدایی
صوبو چیر جیلاک اتمک فعلی اتمده کرک کبی
ترقی ایدوب حنی اختیار اولان نفوس عانی
تحقیق اتمک اوزر اولمرفه کینن قرینه
اسکتون دینی کرکوک رساعت مسافده
اولان بریزده نیی دست ایتنرکین صرف
نظر حرمان اجمراق کبی فضاحت و شواوکه
اجتناس ایتنی تحلی دکامسده غلابی
دعوت ایدجکتندن زراعت خوف

هه‌مه‌ه‌ند په‌لامار د‌هدات

له‌روژنامه‌ی (THE MERTHYR TELEGRAPH) دا، که له‌روژی ۱۸ی ئوکتۆبهری ۱۸۸۰دا، بلاوکراوه‌ته‌وه، هاتووه: له‌به‌غداوه هه‌والدراوه و به‌گویره‌ی روژنامه‌یه‌کی هندی، که عه‌شیره‌تی کوردی هه‌مه‌ه‌ند به‌م دوا‌ییه‌ په‌لاماری شارۆکه‌ی لاره‌داغیان داوه‌و تالانیان کردووه. ته‌نانه‌ت ئه‌وان هیرشیانکردۆته سهر سلیمانیش، ئه‌وان ئیدیعیای خاوه‌نداریتی ئه‌و شماره‌ ده‌که‌ن. ئه‌وه‌ی ته‌نیا ریگه‌ی ده‌ستبه‌سه‌رداگرتنی ئه‌و شماره‌ی لینگرتوون، که‌شیتنی هه‌ندیک هیزی نيزامی بووه. ده‌وتری کوردان (مه‌به‌ستی هه‌مه‌ه‌نده‌که‌نه/س) ژماره‌یان ۱۰۰۰ سواره‌یه‌ و هه‌موویان به‌ تفه‌نگی هینری مارتینی چه‌کدارن. به‌هۆی ئه‌و ترسه‌وه ئه‌وان خولقاندوویانه، ریگه‌ی هاتوچۆی نیوان به‌غداو موسل بۆ گه‌شتکاران ئه‌سته‌م بووه. هاتوچۆی پۆسته‌و ته‌ته‌ریش هه‌روه‌ها وه‌ستاوه. سواره‌ی ئالاییگی پۆلیس ره‌وانه‌کراوه، له‌گه‌ل چه‌ند په‌لنکی زه‌بتیه‌ بۆ هاوکاریی له‌سه‌رکوته‌کردنی کورداندا. گنیرانه‌وکه‌نی رابردوو باس له‌دابه‌شبوونی عه‌شیره‌ته‌که‌ ده‌که‌ن بۆ چوار تیره، ئه‌وانه‌ به‌هه‌مووی ئاراسته‌یه‌کی ولاته‌که‌دا له‌په‌لاماردان. یه‌ک له‌و تیرانه، په‌لاماری قه‌ره‌ته‌په‌و گونده‌که‌نی تری داوه‌و تالانیانکردوون. دانه‌یه‌کی تریان په‌لاماری عه‌ره‌به‌که‌نی به‌نی ته‌میمیان داوه‌ له‌ نزیک دوزو ۱۷یان لی کوشتوون و مه‌رو میگه‌لیان داونه‌ته‌به‌رو بردوویانه. به‌م دوا‌ییه‌ش، ئه‌فسه‌ریکی زه‌بتیه‌ له‌لایه‌ن ئه‌وانه‌وه کوژراوه له‌گه‌ل ۸ بۆ ۱۰ زه‌بتیه‌ی دیکه‌ که له‌گه‌لیدا بوون. هه‌روه‌ها له‌موسل پاگه‌نده‌یه‌ک هه‌یه، که به‌شینک له‌سوپای نيزامی چۆته پالیان. هه‌مه‌ه‌نده‌که‌ن به‌سه‌ره‌گۆبه‌نی و ئازایی ناسراون، ئه‌وان به‌روچی سه‌رکه‌شیی خیله‌ چیا‌ییه‌که‌نی دیکه‌ گۆشکراون. ئه‌وان سواره‌یه‌کی لیوه‌شاوه‌و به‌شیوه‌یه‌کی ته‌واو چه‌کدارو بیرفیشه‌کن و له‌ته‌واوی ولاته‌که‌دا ترس و سامیان هه‌یه.

ERS

Telegraph at is firmly re- sitions should f their action, o measures of r, adds:—"I e exception of ill enter upon be induced to but not one cy determined vers does not

delay allowed drawing up a le of the Otto- seen delivered name. The from a respite ste and a fresh accorded to it, quate to con- action. It is noment, when s is inevitable r eagerness to ut the present ting should be bly attained.

ns on "diplo- rges that the e Bosphorus. count of the atal Question ublish details. Gladstone has of a Christian

ws a deficit of

growths have been observed on the corpuscles of patients suffering from various malarious diseases. Twenty-four hours after Dr. Tanner had broken his fast it was observed that many smooth and fresh corpuscles had been evolved. At the second day about half the blood became normal, while on the third day nearly all the corpuscles were of the normal kind.

PILLAGE OF A TOWN.

It is reported from Bagdad, according to an Indian paper, that the Hamawund tribe of Koords have recently attacked and pillaged the town of Laradagh. They even attacked Sulimaniyah, of which they claim to be the rightful possessors, and were only prevented from taking that place by the opportune arrival of some regular troops. The Koords are now said to number 1,000 horsemen, and to be all armed with Henri-Martini rifles. The road between Bagdad and Mosul is almost impassable for travellers, in consequence of the dread inspired by them, and the parcel post had had to be discontinued. The Allai Begi of Police has been sent out with a further detachment of Zaptiehs to assist in suppressing the Koords. Previous accounts showed that the tribe had divided themselves into four divisions, and were raiding the country in all directions. One division had plundered Kara Tappa and other villages, and another attacked the Bari Tenmin Arabs near Roos, killed 17 of them, and carried off all their sheep and cattle. An officer of Zaptiehs was recently killed by them, together with eight or ten Zaptiehs who were with him, and there was a rumour at Mosul that they have been joined by a party of regular troops. The Hamawund are noted for their turbulence and bravery, and are recruited by the wild spirits of other mountain tribes. They are well mounted, and mostly armed with breech-loaders, and are greatly feared throughout the country.

The Bulgarian Finance Minister has arrived at St. Petersburg for the purpose of entering upon negotiations for the construction of railways.

remanded to the wo and tidy.—Mrs. Pe her sons had straye ing to take them he charged the defenda to look after them f

THE SULTAN

The Princess Fat being seriously ill, t hat her Highness s certain springs exist for the cure of the n a suffering. The eave Egypt, the K uest, and appoint Pacha and Ducarogr ess. The Princess belonging to the h for Mondania, the Prefect at Mondania allow the Princess t of the Sultan. The detail to the Grand begging that the P Three days passed w Vizier, and in the u rdered the steame immediately, and t Khedive that she ha but the whole of the at the conduct of th has since received a that the family of being prohibited fro the Princess Fatma to land. The Egi at this *action Messant* who is animated by with the Porte.

John Sybret, a yo for a month, with h for dressing himself

قایمکردنی ریره وهکانی به غدا بو ریگری له په لاماری همه مه وهند

ههروه ها له لاپه ره سییه می ژماره ۱۶ ی ههفته نامه ی "اختر" که له رۆژی چوار شه مه ی ریکه وتی ۶ ی نیسانی ۱۸۸۱، چاپ و بلاو کرا وه ته وه، به گویره ی رۆژنامه ی "وقت" هه و آیک له به غدا وه گه یشتوه که به مه بهستی ریگری له په لامارهکانی خیلهکانی همه مه وهند، له لایهن ولایهتی به غدا وه له سه ر ریگا کان قایمکاریی کرا وه هیزی سه ربازی شی له سوپای شه شه می عوسمانیی لی جیگیر کرا وه. ئەم ههنگا وانه که له لایهن فه رمانده ی سوپای شه شه مه وه نرا ون کاریگریی له سه ر چه سپانندی ئارامیی و ئاسایشی ناوخۆ هه بو وه تارا ده یهک له تالان و برۆی خیلهکانی ناوبراوی که مکردۆته وه.

برای استخدام در مأموریت مسابری اداره
رسومات مخصوصاً از المان خواسته شده
چندی قبیل وارد در سعادت گردیده بود در روز
باداره رسومات برای دبر رفته از فردا واپس
فردا مأموریت خود مباشرت خواهد نمود .

جناب عطفات ادیب آفندی امین رسومات
پاره اصلاحات لازم را که برای انتظام عمل اداره
رسومات ترتیب داده اند در این نزدیکی پس از
مشاوره با مأمور مومی الیه بموقع اجرا خواهد
آورد .
(زرجان حقیقت)

روزنامه (وقت) میگوید . بموجب خبرهایی
که از بغداد رسیده است برای گرفتن جلو تفرضات
عشار (هموند) جانب ولایت بغداد در بعض
مواقع باستانی و استحکامات ساخته شده در آنجاها
مقدار کافی از عساکر اردوی همایون ششم بطور
قراول گذاشته شده است . از جانب کوماندانی اردوی
همایون ششم برای حصول امنیت و آسایش داخلی
اینکونه تدابیر مؤثر و صواب بکار برده شده است .
و بدینوسیله بیکدرجه جلو تاخت و تاز عشار
حذ کوره هم گرفته شده است .

روز پنجشنبه گذشته در محله (صماتیه) از جانب
مأمورین ضابطه پی برده شده است که در یکجا

دزدان بنای مقابله و مقاله گذاشته پاسبان مذکور را
بلیک نفر ضابطه زخدار نموده از رفتهای خودشان
نیر یکی را با شتابه مجروح نموده اند ولی آخر کار
راه فرار باقیه در چنگ ضابطه گرفتار گردیده
اند .

روز پنجشنبه گذشته بلیک نفر صراف در حالتیکه
در نزد خود دو بیست و چهار لیرا پول نقد داشته
و از یک اوغلی میکشسته است پنج نفر دزد بسر
صراف مذکور با چوب دست رنجته صراف بیمار
با انواع مشقت بیک دکان بقالی ملجعی شده دزدان
بدکان مذکور چند تیر طپانچه خالی نموده فرار
نموده اند . ولی گلوله طپانچهها بکسی نخورده
است .

روز شنبه گذشته در هنگامیکه در خان
(کاروانسرا) بورس (صرافی) تازه باز میشد
چند نفر دزد بلیک جوال خواسته بودند از در بیرون
بشوند کاروانسرادار آنانرا دیده داد میرسد
از اطراف ریخته دو نفر از دزدهارا با جوال
مذکور که در جوفش خیلی پول نقد بود
گرفتار نموده بعد معلوم گردیده است که شب
صندوق آهنی را که در مر به فوقانی در بک حجره
بود شکسته پول موجود را بجمول مذکور خالی
نموده میخواسته اند از میان بربند ممکن نشده چنگ

همراهی نماید . علاوه بر آن (مسیو کیه رس) بدولت انگلیس تکلیف کرده است که . هرگاه این مسئله در میان دولتین عثمانی و ایران ظهور جنسی را نتیجه بدهد دولتین انگلیس و روس باتفاق همدیگر برای منع جنگ اقدام بواسطت نمایند . ولی (لورد کراویل) وزیر خارجه انگلستان این تکلیف را بطور قلمی جواب نداده گفته است که در باب وساطت منع جنگ دولت انگلیس ممکن است که باتفاق دولت روس اقدامات بکار یرد .

که در سرحد دولتین علیین موجب افساح قطنه و فسند و خوزری و غارت میشوند و بعضی فرو کسذاری نکنند . اولیای دولتین یکدل و یکجهت عن صمیم القلب رفع و دفع اینگونه حرکات نا کوار که موجب تفرقه و نفاق بین المسلمین است بکوشند و تدابیر کافی بکار یرنند و از گذشتن چشم پوشند آینده عالم اسلامیت را اقلا از اغتشاشات داخلی و خون همدیگر رخنن این سازند . اغراض و تضامیت باهمدیگر را بکسوتند و چنان کنند که شایسته شان بلند اسلامیت و انسابت است .

روزنامه (کلکنکه که از اخبار است میگوید . بموجب خبر معلوم میشود زمان باسنطرف در میدان و عبدالرحمن خان میشد نزدیک شده هنگام جنگ و آتش جهانبیان خواهد

روزنامه **وقت** بموجب کاغذی که بتاريخ ۱۵ ماه بنسان رومی از بغداد نوشته شده است میگوید . در باب عشرت هموند که از جندی با بنطرف در رام الحسد دولتین مصدر حرکات ناشایست کل و غارت میشوند از جانب دولت علیه عثمانی بدولت ایران شکایت و سخنانا طرد آنان را از خاک ایران خواهش شده بود بنا بر این از جانب دولت علیه ایران جناب

صورت کاغذ تقریض کونه فرانسوی العیاره ایست که در باب رساله اصلاح القباوی جدید تألیف کرده باجماع بجدت همراه آلمیرزا رضا نایب جنرال قونسلگری دولت علیه ایران مقیم قلیس که از جانب جناب دولتسآب کامل باشاوز بر معارف دولت علیه عثمانی مؤلف موسمی الیه نوشته شده است از جایی با اداره اختر رسیده اینک ترجمه آن ذیلانگشته میشود .

در اینباب پیشفند پورش میرد . اکبر خان مرحوم ترکستان افغانستان شمال پاد میشود از آمده خود عبد اساکر کابل از خواهد کرد .

شهاب الملک والی کرمانشاه همراهی هفتزار قشون یاده وسوار و چهار مراده توپ برای طرد عشرت مذ کوره بحدود فرستاده شده جناب شهاب الملک باتفاق عساکر ابوا یجمعی خود مدتی است که بمو **ر سرین** که در یکساعتی خاک عثمانی که بمسافت هشت ساعت دور تر از محل اقامت عشرت مذ کوره است وارد گردیده در آنجا اردو ده و بکمال استراحت نشسته و تاکنون در باب طرد عشرت مذ کور اقدامی نکرده است معل است کو یا در حقیه مختاراتی باروسای عشرت مذ کور نیر داشته آنان را توپ نداده است که آز آری با آنها نخواستند رساید کو یا عشرت مذ کور خیلی هدایا نیز بوالی مشار الیه

آقای من . دو نسخه از رساله های الق بای جدید که در نهایت مهارت اختراع کرده در ضمن رقمیه مورخ سوم دیگبر سال ۱۸۸۰ میلادی از راه مودت بمن فرستاده بودید رسید . همه ادیبان و دقائق شناسان خط و لسان بدون تفاوت در چه و شغل لازم است که در تقع تسهیل ابتدای تعلیم و تعلم که وسیله و بنای رسیدن مدارج عالیة علوم میباشد کوشش نمودند و باین مشغله خود را مقننر داند .

ابو بجان که بجانب فرقترا دستورالعلم داده است که راه اینکه بیشتر ابوی روسای افغان را که اطراف از این حرکت همین مناسبت علم اردوی عبدالرحمن خان باردوی عبدال شواوز میگویند کابل باتفاق بانصد

هه‌لۆیستی توندی ده‌لته‌تی قاجار سه‌بارت به هه‌مه‌وه‌نده‌کان

هه‌لاپه‌ره‌ی چوارمه‌ی ژماره ۲۵ ی هه‌فته‌نامه‌ی "اختر" که له‌روژی چوارشه‌مه‌مه‌ی ریکه‌وتی ۸ ی حوزمه‌یرانی ۱۸۸۱، چاپ و بلاوکراوه‌ته‌وه، له‌ژێر ناو‌نیشانی "نامه‌یه‌ک له‌تاران‌ه‌وه" سه‌بارت به هه‌لۆیستی توندو دوژمنانه‌ی ده‌لته‌تی قاجار له‌دژی عه‌شیره‌تی هه‌مه‌وه‌ند نووسراوه :

"وێرای ئه‌وه‌ی ده‌لته‌تی پایه‌به‌ری ئێران هه‌میشه بایه‌خی به‌وه داوه که په‌یوه‌ندی دوستانه‌ی خۆی له‌گه‌ڵ ده‌لته‌تی پایه‌به‌ری عوسمانییدا پته‌وبکات و له‌پیناو ئه‌م مه‌به‌سه‌دا، له‌ئهنجامدانی هه‌یج هه‌نگاوێک خۆی به‌دوور نه‌گرتوووه چه‌ندین جار ئه‌م مه‌به‌سته پیرۆزه‌ی خۆی به‌چه‌ندین به‌لگه‌ی ئاشکرا سه‌لماندوووه. هه‌روه‌ک ئه‌وه‌ی سالی پێشوو، جه‌نابی فه‌خامه‌ت فه‌خری به‌گی بآلیۆزی گه‌وره‌ی ده‌لته‌تی پایه‌به‌ری عوسمانی ده‌ریانخست که عه‌شیره‌تی (هه‌مه‌وه‌ند) خاکی ئێرانی کردۆته‌ په‌ناگه‌و جاروبار له‌ویوه‌ جو‌له‌ی ناله‌بارانه‌ ده‌کاته سه‌ر خاکی عوسمانی و کوشتن و تالان ئهنجامده‌دات و له‌کاتی ته‌مه‌یکردندا، په‌ناده‌باته‌وه به‌ر خاکی ئێران، ئه‌و به‌ناوی ده‌لته‌ته‌که‌ی خۆیه‌وه داوای له‌ ده‌لته‌تی ئێران کرد، که له‌ته‌مه‌یکردنی ئه‌واندا، که‌مه‌تر خه‌می نه‌کات.

له‌به‌ر هه‌مان داواکاری بآلیۆزی گه‌وره‌ی ناوبراو، ده‌لته‌تی ئێران بێ به‌فیرۆدانی کات، پاره‌یه‌کی زۆری خه‌رجکردو هه‌یزیکێ زۆری بۆ ئه‌و ناوچه‌یه‌ ره‌وانه‌کردو له‌ته‌مه‌یکردنی ئه‌واندا، که‌مه‌تر خه‌می نه‌کرد. پاش گه‌ران‌ه‌وه‌ی هه‌یزی ناوبراو، دیسانه‌وه بآلیۆزی گه‌وره‌، له‌جو‌له‌ی ناشایسته‌و په‌لاماری ئه‌وان گله‌یی کردوووه. ئه‌مجاره‌یان له‌لایه‌ن ده‌لته‌تی پایه‌به‌ری ئێران‌ه‌وه، جه‌نابی شه‌هابولمولکی والی کرمانشان، له‌گه‌ڵ هه‌یزیکێ شایسته‌، بۆ ته‌مه‌یکردن و راوانانی ئه‌وانه‌ ره‌وانه‌کراو په‌یمان به‌ ده‌لته‌تی پایه‌به‌ری عوسمانی درا که پێکه‌وه هه‌ستن به

بوقع (زمین دور) فرستاده اهالی آنجا را
رضد عبد الرحمن خان بشورش برانگیختند .
بقرار یکشنبه شب الدین خان نوشته است
خیال داشته است چچی از عساکر سواره
و یاده کابل را بجهت نگاهداری آسایش بوقع
کرشک روانه دارد .

بموجب خبرهای آخری اطلاع حاصل
نمودم که . هاشم خان همراهی ششصد نفر
سوار بمصائب (زمین دور) در حرکت
آمده است .

ابوب خان اسلحه سه فوج از عساکر خود
را که در بوقع (قوش) بودند پاک کرده است .

کافد از طهران

این وقت در طهران مطلب عمده سیاسی که قابل
تذکر باشد نیست مگر قریه عصیان براسالار کرد و انجام
کار شیخ عبید که در ایجاب نیز شایعات بسیار
در میان است . بعضی میگویند که از جانب دولت علیه
عقابه دستور ارجاع قضی داده شده است که شیخ
و فرزندانش را از سرحد ولایت علیین که در حقیقت
منافع این دولت شاهرا باطن و باطن در یک قطعه
است رفع و تبعید نمایند . بعضی میگویند شیخ
باز در خیال افشاد و تحساون بنگار ایران است و از
چندی یا بطرف این شایعات در میان مردم شیوع
یافته ولی تشبه فعلی آن تاکنون ن شاهر نشده
است .

پایه که دولت علیه ایران پیوسته در صدد این است که
ببازن مناسب دوستانه خود را بدولت علیه عثمانی
استوار داردو برای حصول این مقصود از اجرائی
هیچگونه اقدامات خود داری نمیکند و بارها این
ببات مقصود را بدلائل واضحه اثبات نموده
است چنانکه سال گذشته جناب لغات نصاب
قزوی یک اقدتی شده که دولت علیه عثمانی
اطهار داشتند که قبیله (هموند) ملک ایران را
پناهگاه نموده کاهی بمشهوری مکان محمود دولت
علیه عثمانی گذشته بحرکات ناگوار قتل و غارتگری
زداند . هنگام تلبس تحک آن ملحق .

فرقه مذکور به باز جناب سفیر کبیر از حرکات
نشاطت و تعدی آنان شکایت نموده این بار از جانب
دولت علیه ایران جناب شهاب الملوکوالی کرمانشاهان
بهر اهرا . د . د . د . د . د . د . د . د . د . د . د . د .

و تبیه آنان شده بامورین دولت علیه عثمانی
قرار داده شد که بتمام همدمیکر بدفع آنان پرداخته
آید و از هیچ طرف در باره آنها حسابی
و مصیبت بعمل آورده نشود تا زبشسته این
شرارت پیشه کانی بکنی از زمین برداشته شود .
جناب شهاب الملک بموجب قرار داد در تادیب
و دفع آنان اقدامات فوق العاده بکار برد بطوریکه
همه عشیرت مذکوره نتوانستند در حال ایران
اقامت نمایند و دانستند که دیگر در آن طرف
زیست نمودن برای آنان ممکن نیست از حال ایران
کریخته بفساد عثمانی داخل گردیدند چنانکه

اکنون دیاری از آنان در حال ایران نمانده است .
ولی افسوس هزار افسوس که مامورین دولت
علیه عثمانی برخلاف قرار داد و تعهدات خود
شان از آنان تصاحب و پدیرایی نموده رؤسای
آنان را بنصب و امتیازات تملیف نموده باز در
سرحد برای آنها مسکن و ملوا معین نموده و از
کردار زشت آنان بکلی انحصار کرده آنها را
کرای داشتند سهل است برضد ایرانیان نشوینق
و ترغیبشان میکنند چنانکه از اکنون باقتضای
طبیعت بجهت که دارند بانی ناخست و تلذ در دهات
مجت ایران گذاشته از قتل و غارت مزد دین فرو
نیکندارند . این مختصر وضع حالت حالایی
قبیله (هموند) است که همسایه دولت

و معنی ما مستجاب را امان نموده ملار در باب تبیه
آنان گرفتار بخارج فوق العاده لشکر کشی نموده
اکنون خود شان بصراحت از آنها حاجت
و مصیبت میکنند . دیگر از وضع شیخ عبیداه
و باران او که خارج از کعبهش حوصله مصدر
قتل و غارت و خرابی در حال ایران گردیدند شما
خودتان جزئی اطلاع دار بد باینکه در حقیقت
بی اعتمادی او از احد صکذشته و حرکات
و حیثیاته آنان در نزد دوست و دشمن آفتابی شده
است و باوجود وعده های مؤسسه بیدری

دولت عثمانی این همه بخارج و زوجات فوق العاده را
برخود هموار نموده است . ولی بنیادم آخر این کار
بکجا منجر خواهد شد چه از نولیا بقفای این مسئله بوقع
خطرات بسیار بزرگ مخلوط است خدای سلاطین را
از تاریخ خطرناک این مسئله نگاهدارد در واقع از این قریه
شرارت صدمه بزرگی بدولت علیه ایران وارد نمیدهد
تاکنون علاوه بر بخارج فوق العاده لشکر کشی این
مسئله مشغولیت عمده برای دولت ایران شده است
هرگاه شواهد لشکری را که احتیاطا در آن محدود
نگاهدانته است عقب بکشند المیزان آسایش
و امنیت ندارد هرکدامین حالت باقی ماند این همه
بخارج فوق العاده را برای چه و بمشقی بر خود
هموار نماید .

باری مطالب نوشتنی کم و بیش در نظر داشتیم
از عدم مجال بوقند دیگر گذاشتیم و امیدواری داریم که
بامهله اینها انشاء از اجتمعات کالیفه اولیای دولین
علیین این مسئله رودی مقرون بحسن ختام کرده

شخصی بحضری از زبیر که معروف و محلل
و توفیق اداره اخبار است فقرات ذیل را میسود
کرای دوست من .

شود تا بدیانت که بنده بچی از مشرکین اختر
و از هوا خواهان آن فرخنده نامه بشویا بوده
و هنرم و بدین سبب دوست دارم مطالعه آن
نامه را که دور از شوائب اغراض و تقصیبت
و مزاججویی است . و باقتضای مصلحت مستقیم
مض بقصر از حقیقت نکو بد راه منافع ملت
و دولت بود و تقع خوبشتر بگوید . آری
(چنین کننده عزیران چو کرد باید کار) من نیز
که از دوستانم چیز میداند که پیوسته خواهان
ترقی ملت و دولت بوده تاکنون بقدر مقدر که
توانسته ام بلووت اغراض و تقصیبت و خوشامد
کو بی دامن در نیالوده از صکذشته جتی نیز
بروای نداشته ام مطلب اصلی از این مقدمه این
است که خاطر جمعی حاصل نمساید از باره
و فوئیات که کلاه کاهی بداره اختر اطلاع میدهم
مقصودی جز حقیقتی که بی گذارم و امیدوارم که

داسته یضدی (زده یا دفراسه و لشکر فرانسه بلند آوازنده، با زدام جام یا دازه) (کلوب) بر بنه نخست از ویس کلوب در اجساب ترضیه خواسته اقدوی اهالی ایالت اردن این ازدحام ناکام بود و همه اقدای غیره ای آئین دار بر اردوی آنجا بسته خود در آمدن خاموش نشسته در کار خود بحیرت المورثه پس اهالی در آن زدی بی صده تفررا بنگران ایکنه از اهالی هیستند کرتنه زدیگ بودگه با ایشان در امانه که در آن کبرودار پولیس در سیده آن سه تفررا از چنگ اهالی رها یی داده اند . وی از دحام رفته رفته کثرت حاصل کرده غوغائی جام در سکرته پوش به (کلوب) آورد نخست (آدم) ایشالی را از موقع آن پاین آورده با مسال و پس از آن در صدد برکندن ستون برقی ایالت در آمده اند . در این وقت (مسبو یول) والی مارسیل و اعضای مجلس بلدی بهر شور نگاه رسیده اقدامات زیاد نگار میرسد بلکه فصاح اهال را از این حرکت باز دارن مکن نمیشود .

پس از با مسال شدن (آدم) دازه (کلوب) مسبو (زملو) از اعضای مجلس بلدی بانک اهالی زده که اینک ترضیه مطلوبه حاصل کردید ششبار تعصب میهر که بر آکنده بشود باز سود مند نیانده ناچار بوضع مذکور سر باز خواسته شده است . بجهت ایکنه یکی از افراد (چاندار) ناچار تریه تناف خود را حکشیده خود را از شورشیان محافظت میکرد چیری نماده که هنگامیکه بر با بشود وی با اقدامات و نصایح اعضای مجلس بلدی شورش دوم تریه امکنات میشود .

فرادی آرزو (مسبو یول) ویس (کلوب) ایالت کاهفتی در روز نامه مارسیل انتشار داده در آن نوشته است که . بانک صغیر استرا آئین از (کلوب) نبود ککشته از آن از مردو لشکر فرانسه از جوار کلوب غیر نداشت هر گاه پیش از وقت آگاهی حاصل بودی البته برای احترام آئینا برقی باز میکردم و بدین جهت که در دازه کلوب از وی اهلاهی برقی افراشته نشده است مطون است که صغیر استرا از خود اهالی فرانسه برای حقارت تریه ایشالی

والحاصل (کلوب) مذکور محصله غرض شد برای نگاهداری تریه ایالتی در هر سو عساکر (چاندار) بطور کره گذاشته شده برای نگاهداری فوسلطان ایالت تریه مقدار کافی از عساکر پولیس معین کرده شده است .

وی در مواقع مختلفه شیر در میان دولت همه روزه زده خود در اتفاق میاتانده است چنانکه تا بیستم ماه ژوئن فرنگی (مطابق ۲۲ رجب) هشت تفر در این هنگامه جان بسته بقدر بیست و پنج تفر تریه از طرفین زخمدار بوده است که زخم سه تفر از آنجا را تریه مهلک آفسداد میکنند و از کسایکنه در این آشوب مدخلیت داشتند بقدر شصت وهفتاد تفر گرفتار شده اند . زخمدار از راه چار خانه قتل نموده دوقتر از آن فوت شده است .

روزنامه (نامس) در باب حمله کاری موسو بان خانک روس که سادهدلان اهالی دهات را بحمله و چالوس کول میزند تفره زدی را از قول اخبار نگار بترسیورک در مصایف خود نقل میکند .

یکی از اهالی دهسات روس بد کان یکتفر صرفا چودی آمده اخبار احتیاج توده ضمنا بکلمات قرض میفرماید چودی میگو بد کارهن نباشد پول نمیده دهاتی بیچاره بوسنی که در برداشت بنمرط بکسات قرض پیش صرفا رهن کرده بکلمات قرض میگرد چند قدم از دکان صرفا دور نشده چودی مرد دهاتی قریب کرده میگو بد فهمیدم حالا بکلمات ازین قرض گرفتی برده در بیکه صرفا شراب خواهی کرد بجز آن است که قرض پول مرا پیشتی بدهی بعد هر چه خواهی بکنی مرد دهساتی ساده لوح بکلمات با عنوان قرض دو باره بیبودی پس داده بی بوسنی دست حالی راه خانه خود پیش بگیرد .

در باب طرد عثیرت اجندو که از چندی پیش تفر در آن آرزو نامه ای ترکی این پای نخست شده است صورت تلکرافات از جناب شهاب الملک مورخ ۶ جماد الاخره ۱۳۰۰ زده ۱۶

صورت تلکرافات

خدمت جناب جلالاب امین الملک داماد اقباله

حرکت از سر پلدار بنامه احد و ده چلی عرض کرده بودم چهار ساعت از شب چهارشنبه بیست وهفتم گذشته وارد قصر شد تمصیل را بعضی میرسالقا استعداد کامل و لوازم از سوار و سر بلا و سر بازم سر لوفر قطر بودند روز دوشنبه استخوان و حوون رین رسیده آری یافته معلوم شد با تمام کلک بسته از اب دباله ککشته بطرف کرکوک و موصل رفته اند از نشان تا کنسار دباله اجندو تا کنسار آب رفته از قرار و تحقیق روز جمعه پاشنه که اجندو عبور میکرند تقریباً یکصد و پنجاه نفر از اب ککشته بودند و در آن وقت و متوقین قتل های آنطرف غیر شده از برای جنگ حاضر میشود دست از عساکر عثمانی

چلی ها مایل میشوند بکن میخوانند چلی را

بکیرد چلی هم حرکات قشون ایتراقا شنیده همان شباه از اب عبور نموده بجمع شش نفر هم در اب غرق شده اند بمال ایکنه سادا از شدت امیصال و ایستکان خود دو کار شان را نتوانسته باشند عبور بدهند در بغله و کوهها پنهان شده باشند سوار شده همه جا از کنسار تا (قوره) و جاهای دیگر که موهم پنهان شدن بود گردیده وقت غروب با قنای که بکتر ضعی قصر و مقابل قله های دولت عثمانی است رسید آری از اجندو معلوم نشد است از روی تحقیق و التزم عرض میکند که امروز یکتفر از چلی در حال ایران مانده با تمام از اب عبور کرده بطرف کرکوک و موصل رفته اند از برای خودشان هم کوبهای شبه و ترند نموده بود که بکتر از این

داده در حال دولت علیه این نموده و در حال

دولت علیه عثمانی اگر در قلع و قمع و قتل آنها مقصود شده باشد مسئولیت آن بکرن خود نه است لایع

افغانستان

روزنامه نامس در باب خصوصی که در میان امیر عبدالرحمن خان حکمران افغانستان و ابوب خان حکمران هرات از چندی پیش با یطرف و قوسوع

رەتکر دنەوہی ھەوآئیکى رۆژنامەى "وقت" سەبارەت بە ھەمەو ھندەکان

لەلای پەرەى چوارەمى ژمارە ۲۶ى ھەفتەنامەى "اختر" كە لەرۆژى چوارشەمەى ریکەوتى ۱۵ى حوزەيرانى ۱۸۸۱، چاپ و بلاوکر او تەوہ، ئەختەر ھەوآئیکى رۆژنامەى "وقت"ى رەتکر دۆتەوہ كە سەبارەت بە عەشیرەتى ھەمەو ھندەو لە ژمارە ۲۰۲۶ى خۆیدا، لە رۆژى پینچشەممەى ریکەوتى ۹ى ژوونى ۱۸۸۱دا، بلاویکر دۆتەوہ. ناوەرۆكى ھەوآئەكەش ئەوہیە كە فەخرى بەگى كۆنسولى عوسمانیى لەتاران ئەستەنبولى ئاگادار كړدۆتەوہ كە دژایەتییكر دنى ھەمەو ھندەكان لەلایەن شەھابولمولكى والى كرماشانەوہ بەدەستورى دەولەت لەتارانەوہ، ھیشتا بریاری تەواوى لەبارەوہ نەدر اوہ.

ئەختەر، ئەو نامەىە بو رەتکر دنەوہى ئەم ھەوآئەى "وقت" دەكاتە بەلگە كە لەژمارە ۲۵ى خۆیدا لەرۆژى ۸ى ژوون بلاویكر دۆتەوہو جەخت لەوہ دەكاتەوہ كە شەھابولمولك بە فەرمانى دەولەت تەواوى ھەمەو ھندەكانى لەخاكى ئیران دەر كړدووەو تەنانت تاقە دانەىەكیشیان لەو سنوورەدا نەماوەتەوہ. بەلكو ئەو كار بەدەستانى عوسمانیین كە بەلئینەكانى خویان لەگەل دەسەلاتدارانى قاجاردا نەبێدۆتەسەر و نەرمییان لەبەر امبەر ھەمەو ھندەكان نواندووە و ھانىان داوون لە دژى ئەوان، بەشیوہیەك كە ئەوانە لەماوەى رابردوودا زیانىكى زۆریان داوہ و ھیشتاش بابەتى ھەمەو ھندەكان كەیسێكە كە ھەردوو دەولەت لەبارەىوہ خەرىكى گۆتوگۆن.

و در باب عشیرت (هموند) نیز در همان نسخه خود میگوید .
 (بموجب خبرهایی که از طهران رسیده است از جانب جناب فزری یک سفیر دولت علیه عثمانی در خصوص عشیرت (هموند) و تشوینی جناب شهاب الملک مرآتارا بدر باز ایران هر قدر تبلیغات بشود مسموع بنفاده در اجاب قرار قطعی داده نمیشود)

حال آنکه مادر نسخه هفت کذشته بموجب کاغذ طهران در باب عشیرت (هموند) تفصیلی نوشته و بطور موقف نقل نموده و درم که .
 جناب شهاب الملک بموجب دستور اعلی دولت شیوه خود آنرا از احکام ایران بکلی برد نموده است چنانکه یک تن از آنها در خاک ایران باقی نمانده از کمال محنت کبری . جناب شهاب الملک عوامیان بطرف کذشته از مامور بنای بطرف رخلاف تعهد و مفاوله و در باره آنان جایت و صحابت اعمل آمده باشناز او منصب خلعت بپذیری اعمل آمده بر ضد حکومت ایران تشوینی کرده شده بنای ناخست و تاز دعوات سمت ایران را کذشته اند حتی مصدر خرابی و خسارت بزرگی در آن طرف شده اند و احتمال هست که در ایجاب در میان دولین تاکنون باب مذاکرات هم باز شده باشد .

و نیز معنون است که رفیق ما خود هم از این مطلب اطلاع داشته است که این تفصیل را مسکوت نه کذشته بر عکس آن خبرهایی بی مأخذ از طهران نقل میکند و دانسته و فهمیده برخلاف حقیقت مسئله مضمون میگوید که وجدان شخص بالانصاف اینگونه حقیقت پوشی را قبول نمیکند . خلاصه رفیق خود مدار باز بطور موقف یاد آوری میکند بنول خود ایشان از (اشبای) هموند در خاک ایران یک تن نمانده ولی قضیه بر عکس شده است .

نونس رخوسته و در صد مقاومت نشون فرانسه نیز بوده اند باین مرکز حرکات لشکری را وسعت داده سازای بموقع (یوزنه) فوت لشکری فرستاده شده جولانگاه عشایر عاصیه از جانب نشون فرانسه احاطه گردیده از جانب شرق بر ضد آنان پورش شده است . پیشتر تنها عشیرت حیر بافتسون فرانسه محاروب بود ولی اکنون عشایر (مکنه) و (مغود) نیز بر ضد فرانسه رخوسته در باره عملیات کشتی (ساتونی) که گرفتار طوفان شده بود تعدی و مظالم بکار برده بودند . باینبار رضیاً آنان قوت لشکری فرستاده شده آنان نیز استیجاب نموده تیار از ایجاد گردیده اند . ولی چون تلون مزاج عشایر معلوم است احتمال می رود که دوباره بشورش و عصیان برخیزند لهذا باید تدابیر لازم برای گرفتن جلو حرکات عاصیان آنها بکار برده شود که در آینده بموجب خاطر جعی از اشکالات کردد . و نخستین تدبیر برای عدم تکرار حرکات عاصیان عشایر ساختن راهها است که حرکات نشون و اسبوت اعمل آمده برای تدابیر عاصیان لشکر کشی آسان میشود و بدین سبب عشایر نیز نمیتوانند از داره اسایش قدم بیرون بگذارند انقلابات و شورشهایی را که از ابتدای افر یک شمال تا صحرای کبیر در میان عشایر بر ضد نشون فرانسه واقع گردیده روز نامه (المستقل) مینویسد است . چه روز نامه مذکور در مقالهای خود عشایر را بر ضد فرانسه تشوینی و تحریک میکند .

(سی المهدی) نام که از ایاطم مشایخ طریقت (سنوسیه) است از طرابلس جنوب آغاز کرده نامتهای افریک شمال همه عشایر را بر ضد فرانسه تشوینی نموده میگوید باید فرانسه را از جزایر هم بیرون کرد . هرگاه حکومت فرانسه بنونس لشکر نفرستاد

مرتب فرانسه در نوزدهم مانده فرنی کذشته جلو شورش مذکور گرفته شد . اکنون شورشیان در سمت (وهران) چون بسیاری عساکر فرانسه را دیدند بسر عتی که مخصوص عشایر است خود شمارا بسمت شرق کشیده در صدد پورش بر دن بسمت (جبل امود) میباشد .

خارجیه

بموجب خبر های لنگرانی بترسبولک هیئت فرستاده که عبارت از پنج نفر از جانب زککان تک در ضمن نیز یک جلوس اعلا حضرت امپراتور روس بوده وارد بترسبولک شده بودند در محاربت (کاجینه) بحضور امپراتور رسیده اند .

در میان فرستادگان یک نفر نیز از زککان (مرو) بوده است . تکمی سردار نام یکی از فرستادگان بیان نموده است اگر چه زککان پیشتر در میدان جنگ بافتسون روس اظهار شخصیت کرده اند نقلی نیست ولی اکنون در ضمن اطاعت و فرمانبرداری و اظهار صداقت بحضور اعلا حضرت امپراتور رسیده اند . فرستاده موهالیسه در هنگام جنگ با جنرال اسکو بلک در (کولونیه) سردار زککان بوده در اشای کیرو دار از دو جای زخم برداشته بوده است .

مویاله در حضور امپراتور معروض داشته است که هر کار خصلت بشود فرزند خود در ادب بترسبولک برای تحصیل علم و هنر بگنجت بگذارد . از جانب اعلا حضرت امپراتور فرستاده موهالیسه منصب سرهنگی بانضمام یک قبضه شمشیر و یک دستگاه سلاح با نیزه بفرستاده است فرموده شده سایر فرستادگان راه ساعت و نیزه

پهرینه‌وهی هه‌مه‌وه‌ند له رووباری زئی وه به‌ره‌و که‌رکوک و موسل

له‌لاپهره‌ی چوارهمی ژماره ۲۸ی هه‌فته‌نامه‌ی "اختر" که له‌روژی چوارشهمه‌ی ریکه‌وتی ۳۰ی حوزه‌یرانی ۱۸۸۱، چاپ و بلاوکراوه‌ته‌وه، ده‌قی ته‌له‌گرافنامه‌یه‌کی شه‌هابولمولکی والی کرماشانی داب‌یزاندوه که ناوبراو له ۶ی جه‌مادی دووه‌می ۱۲۹۸ به‌رام‌به‌ر ۵ی مایۆ/ نایاری ۱۸۸۱دا، له‌روژنامه‌ی "ایران" له‌تاران بلاوی‌کردۆته‌وه. ناوبراو ته‌له‌گرافه‌که‌ی بۆ ئەمینولمولک ره‌وانه‌کردوه و تیایدا باسی له ئاماده‌کاریه‌کانی خویان کردوه بۆ ده‌رکردنی عه‌شیره‌تی هه‌مه‌وه‌ند له قه‌له‌مه‌ره‌وی خاکی ده‌وله‌تی قاجاردا و گه‌راندنه‌وه‌یان بۆ نیو سنووری عوسمانیی.

شه‌هابولمولک، له‌ته‌له‌گرافه‌که‌یدا ده‌لئیت که له سه‌رپنله‌وه بۆ ده‌رکردنی هه‌مه‌وه‌نده‌کان، که ئه‌و به "ئه‌حمه‌دوه‌ند چه‌له‌بی" ناویان ده‌بات، که‌وتونه‌ته‌خۆ و دوا‌ی ئه‌وه‌ی له‌ روژی دووشه‌مه‌مه گه‌یشتونه‌ته‌ شیخان هورین، هه‌یچ بوونیه‌کی هه‌مه‌وه‌نده‌کان له‌وناوه نه‌ماون و ئه‌وان به‌بیه‌ستنی سوپای ئیرانی، له‌ رووباری زیوه به‌ره‌و و که‌رکوک و موسل په‌ریونه‌ته‌وه. له‌کاتی په‌رینه‌وه‌دا هه‌یزه‌کانی عوسمانیی له‌ سه‌ربازخانه‌کانی به‌ری ئه‌وبه‌ر هه‌ولیانداوه ریه‌گیان لیه‌گرن به‌لام نه‌یان‌توانیوه. شایه‌نی باسه، هه‌مه‌وه‌نده‌کان له‌کاتی په‌رینه‌وه له‌ رووباری زئی، پینچ شه‌ش که‌سیان لێ خنکاوه‌و هه‌یزه‌کانی ئیرانیش بۆ گه‌ران به‌دوا‌ی پاشماوه‌کانی ئه‌ندامانی ئه‌و عه‌شیره‌ته، هه‌ستاون به‌کیوما‌ئکردنی ئه‌و ناوچه‌یه‌وه بۆیان ده‌رکه‌وتوه که‌هه‌یچ یه‌که‌یک له‌وانه له‌نیو خاکی ئیراندا نه‌ماون و هه‌موویان به‌ره‌و که‌رکوک و موسل رویشتون. نامه‌که ده‌لئیت : " ئه‌گه‌ر له‌خاکی ده‌وله‌تی پایه‌به‌رزی عوسمانیی که‌مه‌ترخه‌می له‌ کوشتوبه‌ری ئه‌وانه‌دا کرابێ، ئه‌وه به‌گه‌ردنی خویانه و هه‌یچ که‌سه‌ی دیکه‌."

داسته یضدی زده پادفراسه و لشکر فرانسه بلند آواز شده بازدام جام پادشاه (کلوب) بر میخیزد نخست از ویض کلوب در ایجاب ترضیه خواسته اهل ایالتی از بدین این از دام نامکاه بواهمه افشاده بفره های آهنگین دارم براروی آنجا بسته خود در آمدن خلوش نشسته در کار خود بحیرت المورثه پس اهل در آن زینتی سه تقریر بگمان اینکه از اهل ایالتی هستند گفته زدیک بود که بایشان در امانه که در آن کبرودار پولیس در رسیده آن سه تقریر از چنگ اهل ایالتی رها کرده اند . ولی از دام رفته رفته کثرت حاصل کرده غوغائی که در کسر گفته پورش به (کلوب) آورده نخست (آدم) ایشال را از موضع آن پایین آورده باصال و پس از آن در صدد برکندن ستون بیق ایالت در آمده اند . در این وقت (مسبو یول) والی مارسیل و اعضای مجلس بلدی بشور بکار رسیده اقدامات زیاد بکار میرسد که بلیکه فصاح اهلار از این حرکت بازدارند ممکن نمیشود .

پس از ایصال شدن (آدم) دائره (کلوب) مسبو (زلمو) از اعضای مجلس بلدی بلیک ایشالی زده که اینک ترضیه مطلوبه حاصل کردید ششبار تعصبت میدهر که پراکنده بشود باز سود مند نیانده ناچار بوضع مذکور سر باز خواسته شده است . بحیثه اینکه یکی از افراد (چادار) ناچار تیره تنگ خود را حسیکیده خود را از شورشیان مخالفت میکرد چیری نماده که هنگامه دیگری بر باشد ولی با اقدامات و نصایح اعضای مجلس بلدی شورش دوم تیر اشکات میشود .

فرادی آروز (مسبو یول) ویض (کلوب) ایالتی کافیتی در روز نامه مارسیل انتشار داده در آن نوشته است که . بلیک صغیر استرا انیر از (کلوب) نبود سکنگشته از آن از سرور لشکر فرانسه از جوار کلوب خبر نگاشتم هر گاه پیش از وقت آگاهی حاصل بودی البته برای احترام آنیسا بیق باز میکردم و بدین جهت که در دائره کلوب از بی ایشالی بیق افراشته نشسته است مقنون است که صغیر استرا از خود اهل فرانسه برای حقرت تیره ایشالی

والحاصل (کلوب) مذکور محصله غرض شده برای نگاهداری تیره ایالتی در هر سو عساکر (چادار) بطور کرمه گذاشته شده برای نگاهداری فوسلستانه ایالتی تیره مقدار کافی از عساکر پولیس معین کرده شده است .

ولی در مواقع مختلفه شیر در میان دولت همه روزه زدو خورد اتفاق می افتاده است چنانکه تا بیستم ماه ژوئن فرنی (مطابق ۲۲ رجب) هشت تقر در این هنگامه جان بسته بقدر بیست و پنج تقر تیره از طرفین زخمخار بوده است که زخم سه تقر از آنها تیره مهلک گشاده میکنند و از کسانیکه در این آشوب مدخلیت داشتند بقدر شصت وهفتاد تقر گرفتار شده اند . زخمخار از راه چار خانه قتل نموده دوتقر از آن فوت شده است .

روزنامه (نامس) در باب حیل کاری موسو یان خاکروس که ساده دلان اهلار دها ترا بحیله و چالوس کول تیره نقره دلدرا از قول اخبار ننگار بترسیورک در مصایف خود نقل میکند .

یکی از اهل دهکات روس بد کان بکنفر صرفا بودی آمده اخبار احتیاج توده ضمنا بگنات قرض میفرماید بودی بیکو بد کارن نباشد پول نیدهر دهاتی بیچاره بوسنی که در برداشت بنسرب بگنات قرض پیش صرفا رهن کرده بگنات قرض میکرد چند قدم از دکان صرفا دور نشده بودی مرد دهاتی را قنیب کرده بیکو بد فهمیدم حالا که بگنات ازین قرض گرفتاری دره دور بیکه صرف شراب خواهی کرد بجز آن است که قرض پول مرا پیشتی بدهی بعد هر چه خواهی بکنی مرد دهاتی ساده لوح بگنات را بعنوان قرض دو باره بیا بودی پس داده بی و بوسنی دست حالی راه خانه خود پیش بگیرد .

در باب طرد عسیرت اجنود که از چندی پیشطرف دست آرزو ز نامه های ترکی این پای تخت شده است صورت ننگر افقاص از جناب شهاب الملک مورخ ۶ جماد الاخره ۱۳۰۰ زنده ۱۶

صورت ننگر افقاص

خدمت جناب جلال تاب امین الملک داماد اقباله

حرکت از سر پلدار بنامه اجد و تده چلی عرض کرده بودم چهار ساعت از شب چهارشنبه بیست وهفتم گذشته وارد قصر شده تحصیل را بعضی میرساند با استعداد کامل و لوازم از سوار و سرباز و سرباز هم بازرهم سوار فلر بودند روز دوشنبه ایشالان و حورین رسیده آری نیافته معلوم شد با تمام کلک بسته از اب دله سکنگشته بطرف کرکوک و موصل رفته اند از ایشان تا کنار کربله اجنود تا کنار آب رفته اقرار و تحقیق روز جمعه باشنده که اجنود عبور میکرد تقریباً یکصد و پنجاه نفر از آب گذاشته بودند بآمرین و متوقین قشله های اطرف خیر شده از برای جنگ حاضر میشود دست از عساکر عثمانی

بچلی ها مطالب میشود لیکن نمیتواند چلی را بگیرد چلی هم حرکات قشون ایشالان

شونده همان شباه از اب عبور نموده بجمع شش نفر هم در آب غرق شده اند بحال اینکه سادات از شدت امیصال و ایستکان کسان خود و کارشانرا نتوانسته باشند عبور بدهند در بغله و کوهها پنهان شده باشند سوار شده همه جا از کنار آب (قوره تو) و جاهای دیگر که موهم پنهان شدن بود کرده وقت غروب با دفاع که بکنر محضی قصر و مقابل قشله های دولت عثمانی است رسید آری از اجنود معلوم نشد است از روی تحقیق و التزم عرض میکند که امروز بکنفر از چلی در حال ایران مانده با تمام از اب عبور کرده بطرف کرکوک و موصل رفته اند از برای خودشان هم کوههای شبیه و ترند نموده بود که بکنفر از این

داده در حال دولت علیه این نموده و در حال دولت علیه عثمانی از کرد دفع و قتل آنها مقصود شده باشد مسئولیت آن بکرن خود نهیاست لایعیر

افغانستان

روزنامه نامس در باب خصوصی که در میان امیر عبدالرحمن خان حکمران افغانستان و ابوب خان حکمران هرات از چندی پیش طرف بوقسوح

پهيامنیک له دیار به کره وه

رؤژنامه‌ی عوسمانی "STAMBOUL" که به زمانی فهرنسی چاپ و بلاوده کرایه وه، له لهرؤژی چوار شه‌مه‌ی ریکه‌وتی ۲۸ ی نابی ۱۸۸۲ دا، په‌یامنیک په‌یامنیره تایه‌ته‌که‌ی له دیار به کر بلاوکردوته وه که میژووی ۱۰ ی نابی به‌سهره‌ویه و ده‌لئیت:

"ته‌حسین پاشا قایمقامی گشتی ویلایه‌تی موسل، پیروی گه‌یسته شاره‌که‌مان، دوا‌ی چهند کاترمیریک پشودان به (که‌له‌ک) شاره‌که‌ی به‌جیه‌نشت.

رؤیشنتی به‌په‌له‌ی جه‌نابی پایه‌دار، به‌دلتیایه‌یه‌وه ته‌نیا ده‌توانرا به‌هؤکاری ئه‌و هه‌واله بیزار که‌روه بووینت که پیده‌چیت له که‌رکه‌وه وهریگر تینت، ئه‌ویش سه‌بارت به هؤزی به‌دکاری هه‌مه‌هنده‌کانه. هه‌ر که‌سیک ژماره‌ی ئه‌م یاخیبووانه نه‌زانتیت، له‌گه‌ل ئه‌و شوینه پاریزراوانه‌ی که ئه‌م یاخیبووانه داگیریان کردوه، پیگه‌یه‌ک که له‌نیو شته‌کانی تردا، به‌هؤی نزیکیی له سنوره‌کانی فارسه‌وه که هه‌میشه وه‌ک په‌ناگه‌یه‌کی سه‌لامه‌تییان بووه، بیگومان خه‌یالی ئه‌وه ده‌کات که ئه‌م هؤزه که بووته هؤی ویرانبوونی ویلایه‌تیک، ته‌نها له هه‌مه‌هنده‌کان پیگه‌تووه. ئه‌گه‌ر به دروستی قسه‌بکه‌ین و به‌حوکمدان سه‌بارت به‌و به‌رگریه‌ی سالانته‌کی زوره به‌رامبه‌ر سه‌بازه‌کان ده‌یکه‌ن، باوره‌ده‌کریت که له‌ده‌روه‌ی پیگه‌کانیان، ئه‌وانه له‌ره زورترن که بتوانریت تیکبشکینرین. ئه‌مه هه‌له‌یه، به‌شیوه‌یه‌ک وایکردوه خه‌له‌که بیناگاکه بیر له‌ره بکه‌نه‌وه که سه‌بازه‌کان ناتوانن کؤنترولی مشتیک یاخیبووان بکه‌ن که ناوبانگیان هه‌یه به بویری و لیته‌توویی له مامه‌له‌کردن له‌گه‌ل چه‌کدا. ئیستا، له خودی هه‌مه‌هنده‌کان، به‌رحمه‌ت سه‌د مال ماونه‌ته‌وه، که توانای ئه‌وپه‌ری دا‌بین‌کردنی هیزیکیی سی سه‌د چه‌کدار بیان هه‌یه، به‌لام به باشی چه‌کدار کراون به تفه‌نگی مارتینی، که که‌س نازانتیت چؤن له

کاتی شهری تورکیا و پرووسیدا، که تئیدا وەک نهفیر عام بهشدار بیان کردوه، بدهستیانهیناوه.

بهلام ژماریهکی زور له هوزه جیاوازهکانی دیکهش به تالان و برۆیهوه پیوستیون، ئهوانهی که ههمان جلوبهرگی ئهوانیان لهبیردا بوو و له ژیر ئهم روالهته فریودهردا، تهواوی گوندهکان تالاندهکهن بهبی ئهوهی کهمترین بهرنگاریی خهکی گوندهکه ببنهوه، کهههر ناوی ههمهوند بیستن تووشی ترس و توقین دهبنهوه. سهبارت به پینگهکانیان له دۆلی جوانی چهچهمال و لهلایهن پایهدار رمئوف پاشاوه پینانبهخشراوه، بهوهیوایهی بهدانیاییهوه که بهپی بهلینهکیان، واز له چهکهکانیان بهینن بو ئهوهی گاسن بگرندهست و فهلاحت بکهن. ئهوان بههۆی چیایهکی سهختهوه پاریزراون که پر بهرد و ههلهیره، له پشتهوه که خویان مهلاس دهن و له چاوهروانیدا دهن، پهنجیهان لهسهر پهلهپیتکهی تفهنگهکانیان، بو هاتی سهربازه ریزکراوهکان، که پیش ئهوهی بهرهو خاکی فارس ههلیین، که پهناگی ئاسایی خویانه، به فیشهکهکانیان دایاندهبیژن. - ههمیشه له ههموو ئهوه ههلمهته سهربازیانهی که ئاراستهیان کراوه تا ئیستا بهم شیویه بووه و تا ئهوه کاتهی حکومهتی فارس که دانیشتوانی سنورهکهی به ههمان شیوه زیانکی زوریان بهرکهوتوه له دست تالانکردنی بهردهوامی ئهم خراپهکارانه، هاوکاری لهگهڵ سهربازه ئیمپراتورییهکان نهکات بو ریگریکردن له تیهپینی ههمهوندهکان، ههموو ئهوه ریوشوینه چالاکانهی که تهحسین پاشا دهیگریتهبهر، تهنیا ئهنجامهکهی ماندووکردنی بیهوده و لهخۆرای سهربازهکانه.

بیگومان همدی بهگی موتهسهریفی زیرهکی کهرکوک، که ماوهیهکی درێزخایهن لدهوروبهری ئهم هوزانه بووه و زانیارییهکی وردی لهبارهی ولاتهکهوه بدهستهیناوه، لهلایهن والی نویوه لهم پرسدا و له ههموو ئهوه بابهتانهدا راویژیان پیدهکریت لهپیناو چاکردنی دۆخی ولاتی که تا ئیستا بههۆی ئهم ویرانکرانهوه ویران بووه.

هه‌مه‌وه‌نده‌كان له راپۆرتیكى ولیهم تۆیدی دا

له‌لایه‌ره ۱۵۰۰ ی بهشی B ی بهرگی یه‌كه‌می ب‌لاو‌كراوه‌ی بریتانی "Gazetteer of the Persian Gulf, 'Oman, and Central Arabia" که له‌سالی ۱۹۱۵ دا، چاپ و ب‌لاو‌كراوه‌ته‌وه، له‌ژیر ناو‌نیشانی "كاروباری خیلایه‌تی له ویلایه‌تی به‌غداد دا (۱۸۷۶-۱۹۰۵)"، پاش ئه‌وه‌ی باسی ئه‌و دۆخه شیواوه ده‌كات که ناوچه‌که به‌هۆی په‌لامار و تالان‌کاری خێله عه‌ره‌به‌كانه‌وه رووبه‌رووی بۆته‌وه، به‌شیه‌یه‌ك ئاسایشی شاری به‌غدا كه‌ت‌بوه مه‌ترسییه‌وه، به‌لام دوا‌ی هانتی میدحه‌ت پاشا بۆ به‌غدا و ئه‌و هه‌نگاوانه‌ی نراون، دۆخه‌که كه‌مێك باشتر بووه و په‌لامار‌ه‌كان دور له‌به‌غداوه‌یه. پاشان له‌وباره‌یه‌وه، ئاماژه به راپۆرتیكى كۆلۆنیل ولیهم تۆیدی (۱۸۳۶-۱۹۱۴) نووسه‌ر و ئه‌فسه‌رو دیپلۆماتی ئینگلیزی ده‌كات که له‌سالی ۱۸۸۱ دا، ببوه نوینه‌ری دانیشتووی بریتانی له به‌غدا و دنه‌وسیت:

"جیاوازییه‌کی بچووک له‌م گۆران‌کارییه گشتیه‌دا له خێلی هه‌مه‌وه‌ندی كورددا هه‌بوو له‌ نزیک سنووری فارس. له‌ سالی ۱۸۸۶ كۆلۆنیل تۆیدی، دانیشتووی به‌ریتانی له به‌غدا، به‌م شیوه‌یه راپۆرتی له‌سه‌ر داوه:

له‌راستیه‌دا، له‌ کاتی نووسینی ئه‌م راپۆرت‌ه‌دا، هه‌روه‌ك جار‌جاره له‌ ماوه‌ی چه‌ندین سالی رابردوودا هه‌بووه، سنووری پاشالیکی به‌غدا و موسل به‌هۆی په‌لاماره‌کانی کوردانی هه‌مه‌وه‌ند یان ئه‌حمه‌ده‌وه‌ند، مه‌ترسیده‌ره. له‌ ماوه‌ی ئه‌مه‌س‌ادا، ئه‌م هێله پۆسته گه‌وره‌یه جارێک یان دوو‌جار به‌هۆی ئه‌وانه‌وه داخراوه... هه‌روه‌ها، جیگری کونسولی جه‌نابی شازنی خاوه‌نشکو له‌ موسل، کاتی‌ک له‌م دوا‌ییانه‌دا به‌و رێگایه‌دا هاتوه، راپۆرتیان دا که "پاسه‌وانه‌کانی له‌ سه‌د و سی سه‌ربازی سواره‌وه تاكو بیست بۆ پانزه جه‌ندرمه‌ی له‌گه‌ل‌دا بووه، به‌پێی دۆخی رێگا‌که." ئه‌و ئاماژه‌ی به‌وه‌ش‌کرد، هه‌مه‌وه‌نده‌كان به

دریژایی هیله که ترستیکی بهردهوامیان دروستکردوو، ههرچهنده ژمارهیهکی زور له سهربازهکان لهو هیلهدا دین ودمچن، بهلام بیناچیت همرگیز لهگهل ئهوانهدا پینان بکریت. لهگهل ئهوشدا، ئهمه درکیکه له کهمهری ههردوو حکومهتی گهوردا که بههوی کومهلیک کهسهویه که بهزحممت پینج سهد پیاوی شهرکه دهبن. ئهوان به تفهنگی مارتینی چهکارن و بهسواری ئهو ماینانهون که له عهرهبی شههمریان بردوو. ئهوانه وهک شاره زهردهواله له ههموو شوینیکدا ههن و دهستتیوهردانیان زحممت و کنشیهیه. تنها پروژیکی پیشتر بوو که له لایهن ئهوانهوه و لهنزیک سلیمانیهوه، ئهفسهریک برینداربوو، و سهربازیکیش کوژرا.

**GAZETTEER
OF THE
PERSIAN GULF, 'OMĀN,
AND
CENTRAL ARABIA**

**I
HISTORICAL
Part 1 B**

whole districts, and even threatened Baghdad itself, they were now unable to do more than commit raids and robberies in the desert and on the outskirts of the settled tracts.

Misbehavior
of the Ham-
wand, about
1886.

A partial exception to this general change existed in the Kurdish Hamawand tribe near the Persian border. In 1886 Colonel Tweedie, the British Resident at Baghdad, reported of them as follows :

At the time of writing, indeed, as periodically during many years past, the frontier of the Baghdad and Mosul Pashaliks is dangerous from the raids of the Hamawand or Ahmedawand Kurds. Within the present year, this great postal line has once or twice been closed because of them, to other than the largest Kafilas; and Her Majesty's Vice-Consul at Mosul, when passing over it lately, reported that his "escort ranged from one hundred and thirty mounted infantry to twenties and fifteens besides Dhabitias (*gens d'armes*), according to the state of the road." "The Hamawands," he added, "have created a regular scare all along the line; and although there are large numbers of troops moving about, they never seem to come up with them." And yet, this thorn in the side of two great Governments is represented by a horde of barely five hundred fighting men. Armed with Martinis, and mounted on mares "lifted" from the Shammar, they are as ubiquitous, as mischievous, and as difficult to touch as swarms of wasps. Only the other day an officer was wounded, and a soldier killed, by them near Sulimaniyah.

The Northern
Shammar,
to 1889.

The Northern Shammar continued for long to be ruled by Shaikh Farhan-bin-Safuk; and the history of that Shaikh and his near relations illustrates the degeneracy and disintegration which had now set in among the Arab tribes of Turkish 'Iraq. Shaikh Farhan, who had succeeded to the Shaikhship on or soon after the murder of his father in 1847, appears at a later time to have spent some years, probably as a political *déleuve*, at Constantinople, where he learned Turkish and became imbued with Turkish ideas. After his return to Mesopotamia he was again recognised as Shaikh; and he eventually received an allowance of £3,000 a year from the Turkish Government on condition of maintaining order in the tribal area and inducing his people to adopt a more settled life. To promote the latter object he himself took up a fixed residence at Sharqat on the Tigris, where he was found established in 1878; but no progress had then been made in inuring the Shammar to agriculture, as was hoped might be done. The Shaikh had by that time obtained the title of Pasha, and his younger sons were being instructed in the Turkish language.

A large proportion of the Northern Shammar seem to have been

نیسماعیل حەقی پاشا پەلاماری ھەمەوھەندەکان دەدات

لە لاپەرەیی دووھەمی ژمارە ۱۰ ی روژنامەیی " La Revue d'Orient " کە لەروژی ۸ ی مایسی ۱۸۸۷دا، چاپ و بڵاوکراوھتەو، نووسراوھ:

"وھک دەزانین، مارشال ئیسماعیل حەقی پاشا، رەوانەیی پارێزگای موسل کرا بۆ کۆتاییھێنان بە کارەساتەکانی عەشیرەتی تالانچی ھەمەوھەندەکان کە میزۆپۆتامیایان وێران دەکرد، ئێو پەیمانیکی نوویی بۆ کۆشکی ئیمپراتۆریی ناردووھ و راپۆرتی ئەنجامی ئەرکەکەیی و رایگەیانووھ کە جگە لەو تاقمە جوړاوجۆرە تالانچیانەیی کە لە چەندین شەردا بە دیلگیراون، نزیکەیی ھەموو ھەمەوھەندەکان، کە ژمارەیان ۴۲۵ کەسە لە پیاو و ژن و منداڵ، لە ئیستادا لە ژێر رەحمەتی حکومەتدان. تاقمیکی دا براو کە لە ۱۵ بۆ ۲۰ جەنگاوەری سەر بەم عەشیرەتەن پێکدێن بە سەرکردایەتی سەرۆک عەشیرەتەکان سلیمان و مەحمود، کە فەرماندەیی ئێو پەری ۷۰ پیاو دەکەن، مالاتەکانیان لەگەڵ شێخەکانی ھەندیک لە گوندەکان شار دبووھوھ. ئەم نائزەلانە دۆزراوھتەوھ و برارون. تاقمەکانی مەحمود خدر و حەیدەر، ئێوارەیی پێری، بە چەک و کەلوپەلەکانیانەوھ، چوونە بارمگای مارشال بۆ ئەوھیی ملکەچی تەواویان پێشانبدن و داوای لیخۆشبوونی حکومەتی ئیمپراتۆریی بکەن. باقی ھەمەوھەندەکان، کە بە گروپی زۆر بچووک پەرش و بڵاون، بە شێوھەکی چالاکانە لە لایەن ھیزی چەکداری عوسمانییەوھ راوھودەنرێن و بێ وەستان قۆلبەستدەکرێن."

aucune arrière-pensée.

La Porte a envoyé une circulaire dans toutes les provinces de l'Empire, par laquelle elle invite les autorités militaires à dresser les listes des conscrits qui n'ont pas été enrôlés cette année, ainsi que de ceux qui doivent être appelés à tirer au sort durant les années 1888 et 1889.

Dernière heure.

L'audience, déjà deux fois ajournée, que M. de Nédloff devait avoir hier du Sultan a de nouveau été contremandée. Décidément les relations du gouvernement ottoman avec le cabinet de St.-Petersbourg deviennent de plus en plus tendues et il doit se passer quelque chose de très grave entre les deux gouvernements lorsque elle éclatera!

Tchoban.

Le maréchal Ismaïl Hakki pacha, qui a été envoyé comme on sait dans la province de Mossoul pour mettre fin aux exploits de la tribu pillarde des Hamavends qui désolaient la Mésopotamie, a envoyé une nouvelle dépêche au Palais impérial faisant part des résultats de sa mission. Il annonce qu'outre les différentes bandes de brigands qui ont été faits prisonniers dans plusieurs engagements, presque tous les Hamavends au nombre de 425 individus, hommes, femmes et enfants, se trouvent à l'heure qu'il est à la merci du gouvernement. Des bandes isolées de 15 à 20 guerriers appartenant à cette tribu et conduites par les chefs Suleyman et Mahmoud qui commandent 70 hommes au plus, avaient caché leur bétail chez les chéikhs de quelques villages. Ce bétail a été découvert et pris. Les bandes de Mahmoud Hizir et de Haïdar s'étaient rendues avant-hier soir au quartier-général du maréchal avec armes et bagages pour faire leur soumission complète et implorer la grâce du gouvernement impérial. Le reste des Hamavends dispersé en très petits groupes est activement poursuivi et traqué sans relâche par la force armée ottomane.

CRETE

A la suite d'un malentendu causé, dit-on, par un

procès a duré dix jours; il s'est terminé avant-hier soir; voici la sentence prononcée:

Trois des accusés, les capitaines Laños et Pinio et le sous-lieutenant Papacharalambos, aide-de-camp du feu major Lori, ont été condamnés à la peine capitale; tous les autres ont été mis en liberté, leur innocence étant reconnue par le tribunal.

L'opinion publique paraît soulagée, non-seulement parce qu'elle trouve cette sentence juste, mais encore et surtout parce qu'il vient d'être prouvé qu'il n'y a pas eu de trahison et que les pauvres condamnés ont été en quelque sorte les victimes de la mauvaise foi de l'ennemi.

Nous tombons d'une émotion dans l'autre: Des scènes sanglantes ont eu lieu dans l'île de Crète hier à la suite de l'enlèvement d'une jeune fille grecque de Canée par un Turc. De part et d'autre il y a eu des morts et des blessés. Les dépêches qui ont transmis ces nouvelles ajoutent que la situation est très tendue et que des troubles plus graves sont imminents; on craint que la situation ne s'aggrave d'autant plus que les Crétois ont beaucoup de griefs contre les Turcs. Les navires de guerre européens mouillés au Pirée ont reçu l'ordre de se rendre immédiatement dans les eaux de Crète pour se mettre à la disposition des consuls.

LL. MM. le Roi et la Reine avec le prince héritier et une nombreuse suite quittent demain la capitale pour faire une longue excursion dans le Péloponèse. LL. MM. se rendront à bord du yacht « Amfitriti » à Nauplie; de Nauplie à Myli et Tripoli, où le Roi célébrera son jour de fête, la St.-Georges, jeudi prochain. De Tripoli LL. MM. visiteront Megalopoli, Sparte, Calamata, Catacolo, Pyrgos, Calavryta et Patras et seront de retour à Athènes fin mai.

C'est aujourd'hui qu'ont lieu les élections dans quatre départements: Attique et Béotie, Achaïe et Élide, Arcadie, Laconie pour le remplacement de quatre députés de ces départements morts aussitôt après les élections générales.

meme
à son
sant r
cours
de cha
pronon
bre, le
sité
d'Athi
podist
De no
des m
des pa

A l
produ
mis se
derniè
la not
voir q
tion d
rassur
les br
ce snj
que l
forma
minis
qui o
en ces
entier
certai
se pr
au ex
politi
tache
liste
l'orga
n'est
ou te
tique

كوردان و هممهوندهكان

لهژیر ئهم ناونیشانهمی سهروهه، رۆژنامهی (STAMBOUL) که له رۆژی همینی ریکهوتی ۲۹ی جولای ۱۸۸۷د، له ئهستهمیول دهرچوو، سهبارهت به شهرو کیشهی خێلهکان له کوردستان، بابهتیکي بلاوکردوتهوه و دنوو سیئت:

"بهگویرهی پهيامنیری سیاسی، خێله جوربهجورهکانی کوردستان بهربوونهته گیانی یهکترو کۆمهلهکوژی لیکتردهکن. له لایهکی دیکه شهوه، خێلی هممهوند بهردهوامه له ئهجامدانی بهدکار بیهکانیان و هیزه چهکارهکان له مهدا بیتوانان که بیان گهرینتیهوه هۆشی خویان. خێلیکی دیکه ی کوردیی له مهلبندی وان، له کیشهو مملانییهکی کراوهدان له گهله ئه کوردانهی که له بهری قهلمهروی ولاتی فارس نیشتهجین. پهيامنیر ئهوهی زیده کردوه که بو وهستاندنی ئهم دوخه ده بیئت هیز رهوانهی ئهم مهیدانه بکریت."

KURDES ET HAMAVENDS.

D'après la *Correspondance politique*, diverses tribus du Kardistan se battent et se massacrent ; d'autre part, les Hamavends continueraient à commettre des méfaits et la force armée serait impuissante à les mettre à la raison : une autre tribu kurde de la province de Van serait en lutte ouverte avec les Kurdes résidant sur le territoire persan. Pour faire cesser cet état de choses, ajoute la *Correspondance*, des troupes seraient expédiées sur les lieux.

Le *Tarik*, en reproduisant cet article, le fait suivre d'un démenti formel.

ههوانیکی هه‌مه‌هه‌نده‌کان له رۆژنامه‌ی نیۆرک هیرالد

رۆژنامه‌ی "THE NEW YORK HERALD" که به‌زمانی ئینگلیزی له پاریس بڵاوده‌کرایه‌وه، له لایه‌ره‌ی یه‌که‌می خۆیدا، که له رۆژی چوارشه‌مه‌می ریکه‌وتی ٤ی نیسانی ١٨٨٨، چاپ و بڵاوکراوه‌ته‌وه، له‌ژێر ناوێشانی "تازه‌گه‌شته‌وه‌کانی ئه‌فریقا" نووسیه‌تی:

" بڕه‌ زنده‌کردنیکی که‌می خۆش ده‌خریته‌سه‌ر دانیشه‌توانه‌ پیاوکۆژه‌کانی ته‌رابلوس. نزیکه‌ی ٣٥٠ هه‌ماوه‌ند، که‌ چته‌ی ده‌شت و بیابانه‌کان و له‌ نزیک موسڵ ده‌ستگیرکرا‌بوون، هه‌فته‌ی رابردوو به‌ که‌شتی ره‌وانه‌کراون بۆ ئه‌وه‌ی له‌ نزیک به‌نغازی نیسته‌جی بکری‌ن. ئه‌وان سه‌ر به‌ هۆزیک بوون که‌ جاروبار کیشه‌یه‌کی زۆر بۆ حکومه‌تی به‌غدا پیکده‌هینن.

تیکه‌له‌یه‌ک له‌ خۆینی کورد و عه‌ره‌ب، غه‌ریزه‌ی درنده‌بی تاراده‌یه‌کی زۆر له‌ "هه‌مه‌هه‌نده‌کان" دا په‌ره‌ی سه‌ندوه‌وه، که‌ له‌یه‌که‌م سه‌رنجه‌وه، نیگای نا‌ئارامی چاوه‌ تیزه‌ هه‌ل‌ئاسا‌کانیان و رووخساری درنده‌یان به‌ شیوه‌یه‌کی به‌رفراوان به‌رجه‌سته‌ی ده‌کات. ئه‌وان هه‌رکاتیک ده‌رفه‌تیکیان هه‌بیت، گاله‌ به‌ دراوسی مه‌سیحیه‌کانیان ده‌که‌ن."

the storm
h, no! I never
my works in
ason that to
need apply."
work."

iting pay, why
lead of enter-

son that I've
like writing at
always had
g and mil-
I chose this
ing. I like
s, and that's
y old friends
e of the most
and again, and
ld be engaged
ldren's dresses,
eat me kindly,
g to see me.
d, and the ex-
ow find useful.
nder my own
y particular in
s in children's
the little ones.
nd when trade
a fortune from
rable distance,
distant future,
rn to pen, ink
at my leisure,
en's busts and
ignorant and

ERATURE.

or of the Uni-
just arrived in

Company. The reproach is being rapidly
lifted from the reputation of British ship-
masters. Forgetful of the fact that more
than three fourths of the steam shipping
that pass up the Bosphorus is under the
British flag, the number of accidents to
English vessels in Turkish waters greatly
enhanced the reputation for careful naviga-
tion of foreign captains at the expense
of Britishers. A few more stupid
manœuvres, however, such as brought the
Dounai to her present condition, and has
now placed *hors de service* for some time to
come the Russian vessels above mentioned,
and we shall hear no more of British reck-
lessness. We see the significant lift of the
little finger as the cause of its display.

AFRICAN COLONISTS.

A nice little addition to the cutthroat
inhabitants of Tripoli is just being made.
Some 350 Hamawends, desert pirates,
captured near Moussul, were shipped off
last week to be settled near Benghazi. They
belonged to a tribe which periodically gives
great trouble to the government of Bagdad.
A mixture of Kurdish and Arab blood,
the predatory instinct is largely devel-
oped in the "Kamawen," as one look at
the restless glancing of their sharp eagle
eyes and ferocious countenances amply
declares, and they make a lively time of it
for their Christian neighbors, whenever
they see a chance.

HELEN BARRY'S FAREWELL.

ANOTHER ENGLISH ACTRESS STARTING
FOR THE UNITED STATES.

[BY THE HERALD'S SPECIAL WIRE.]
LONDON, April 3, 1888.—Miss Helen
Barry, who is about to start for New York,
gave a farewell performance this afternoon

turns out to have been the res-
fought at Osurgo to-day bet
Abraham Gyuerky, Governor
County, and the dead Cou
one of the first Hungarian
By the death of Count Ti
some of the most distingui
garian aristocratic families
into mourning, including
Hungarian Ambassador t
Count Alajos Karolyi,
first cousin of the deceased
Countess Tibor Karolyi, *nd*
Degenfeld, is a sister of the
Hungarian Premier, Kolo
Count Tibor Karolyi played
portant part in public life, and
mark in literature, having v
historical works and transla
"French Revolution" into th
language. The cause of the
quarrel arising from business

REFORMS IN THE

EMPEROR FREDERICK ORDER
IN INFANTRY DRILL REG

[BY TELEGRAPH TO THE
BERLIN, April 3, 1888.—
Imperial rescript, address
Minister of War, dated 1
officially published this even
His Majesty, my father, I sh
immediate and unremitting at
army. The infantry drill regu
duced by the Emperor-King
subjected to repeated change
times—regulations which in
mental principles have up t
proved satisfactory—will
plication in order to
demand, which, owing to
in the art of manufactu

راوه دونانی همه مهونده هه لاتوه کانی لیبیا

روژنامه‌ی "STAMBOUL" که له روژی پینجشممه‌ی ریکهوتی ۲۸ی ئابی ۱۸۹۰دا، چاپ و بلاوکراره‌تهوه، له‌یه‌که‌مین لاپه‌ری خویدا، نووسیویه‌تی:

" به‌پرسی موسل رایگه‌یاندووه که رپوشوینی توند دژی ئه‌وه همه‌وندانه ده‌گیریت‌به‌ر که توانیویانه له شوینی دهر‌به‌ده‌ری خویان، له‌ته‌ر ایلوسی به‌ری (واته لیبیا) هه‌لین. ئه‌وه همه‌وندانه‌ی که ده‌چنه‌وه موسل بۆ ده‌ست‌پیکردنه‌وه‌ی کاره‌ سه‌رووییه‌کانیان.

ژماره‌ی ئه‌وه همه‌وندانه‌ی که ده‌ست‌گیرکراون و نیستا له زیندانه‌کانی موسل‌دان، ۷۲ که‌سی تیپه‌راندووه، هه‌روه‌ها ئه‌وه که‌سانه‌شیان هه‌ن که له رووبه‌روو بوونه‌وه‌ی جو‌راو جو‌ردا کوژراون.

مه‌فرزه سه‌ربازییه‌کان به‌رده‌وامن له راوکردنی ئه‌وه چهند همه‌وندانه‌ی دیکه که تازه دهر که‌وتونه‌ته‌وه.

له رووبه‌روو بوونه‌وه‌یه‌کدا که زور له‌م دواییانه‌دا له گوندیکی مه‌نسور روویدا تالانکاریک بریندار بوو.

هه‌روه‌ها هه‌ندیکی دیکه له‌وه همه‌وندانه‌ی ئه‌سپسوار بوون و نازه‌لیان له گوندن‌شینه‌کان وه‌رگرتبوو، نازه‌له‌کانیان لئ سه‌ندرا نه‌وه و گه‌رینرا نه‌وه بۆ خاوه‌نه‌کانیان"

de la 4me classe de l'*Osmanie* ;

Le colonel de cavalerie Ahmed Chevki bey a été décoré de la 3me classe de l'*Osmanie* ;

Le major Mehmed Ali bey a été décoré de la 3me classe du *Méjidat* ;

Mr Grégorios, métropolitain grec de Tripoli de Syrie, a été décoré de la 3me classe du même ordre.

INTÉRIEUR.

L'avènement de S. M. I. le Sultan — On écrit d'Alexandrie que dimanche prochain, un banquet de 120 couverts sera donné par le Khédivé à l'occasion de l'anniversaire de l'avènement au trône de S. M. I. le Sultan.

Le même soir, un autre grand banquet sera également offert par S. E. Ghazi Ahmed Moukhtar pacha, haut commissaire impérial en Egypte.

Entrevues. — M. le baron Calice, ambassadeur d'Autriche-Hongrie, a eu mardi une entrevue avec S. A. le Grand Vézir. Le même jour S. E. Munir pacha, ministre de l'intérieur, a longuement conféré avec Son Altesse.

Le patriarcat œcuménique. — Mardi passé se sont réunis les deux conseils du patriarcat œcuménique pour prendre connaissance du dernier *teskéré* ministériel. On a réuni le comité précédent, composé des métropolitains d'Héraclée, Derkon et Sissano et de Dimitraki effendi Yenidounia, pour rédiger la réponse à faire au susdit *teskéré*.

L'évêque d'Ochrida. — On mande de Monastir à l'Agence de Constantinople :

« Le nouveau métropolitain d'Ochrida est arrivé ici le 24. Il a été chaleureusement accueilli par la population bulgare et salué par plusieurs députations bulgares. Il a célébré le service divin après avoir remis le *bévat* aux fonctionnaires du gouvernement qui, ensuite, lui ont rendu visite. Le vice-consul russe a assisté à l'entrée solennelle de l'évêque; les gérants des consulats ont fait saluer le métropolitain qui s'est rendu aujourd'hui à Ochrida. »

La Bulgarie et les quarantaines. — Il avait été annoncé qu'à la suite de quelques cas survenus à Nicolaiéff provenant

rien avait décidé l'installation provisoire des émigrés circassiens du Caucase à Kavak, d'où ils devaient être dirigés au fur et à mesure sur les provinces pour y être définitivement installés.

Le conseil sanitaire s'oppose à cela disant que ces émigrés étant très nombreux — environ 9,000 — leur installation à Kavak constitue un danger pour la santé publique.

Cette décision a été communiquée au

Les Hamawends. — L'*Officiel* de Mossoul rapporte que des mesures rigoureuses sont prises contre les Hamawends qui parvenant à s'évader du lieu de leur exil Tripoli de Barbarie, se rendent à Mossoul pour y recommencer leurs exploits.

Le chiffre des Hamawends arrêtés et qui se trouvent actuellement dans les prisons de Mossoul dépasse 72. Il y a aussi ceux qui ont été tués dans différentes rencontres.

Des détachements de soldats continuent à donner la chasse aux quelques autres Hamawends qui viennent de faire leur réapparition.

Dans une rencontre qui a eu lieu tout dernièrement dans un village de Mensour un brigand a été blessé.

Quelques autres brigands Hamawends à cheval, qui avaient enlevé des bestiaux aux villageois, ont été poursuivis ; les bestiaux leur ont été repris et restitués à leurs propriétaires.

Le choléra. — D'après les rapports officiels, avant-hier, il y a eu à Mardin 2 cas dont un mortel.

Ce même jour, aucun cas à Djésiré.

Le 24 août, aucun cas de choléra ni à Mardin ni à Djésiré.

Mardi, aucune dépêche n'a été reçue ni de la Mecque ni de Djeddah.

Les dépêches télégraphiques arrivées hier annonçaient que le 25 et le 26 août, 20 cas mortels s'étaient produits à Courtali et à Djeddah ; dans ces deux mêmes jours, 5 décès ont été constatés dans la même ville. Cette mortalité serait causée par différentes maladies.

Aucun cas de choléra à la Mecque aux dates indiquées.

Le 25, il y a eu à Mardin trois cas dont un mortel.

ont une enseigne sur leur drapeau. Ce serait intitulé « droit de signature du projet » et la langue turque soit obligatoire.

Ce projet aurait été envoyé à la commission d'augmentation de l'Etat pour y être ét

La Caisse d'épargne. — Le fendi, adjoint au comptable de la Caisse d'Epargne, a été relevé de ses fonctions par le directeur de la Caisse d'Epargne.

On annonce que d'ordre du pacha, ministre des travaux publics, de qui relève la Caisse, Hazaros effendi a été révoqué de son poste, les raisons de la révocation n'ayant pu être

Toutefois, par ordre de la commission spéciale a été prononcé sur cette affaire.

Les incendies de Scutari. — Le communiqué du bureau de la préfecture des incendies de Scutari à propos d'aujourd'hui, à la municipalité où aura lieu, pour la distribution des secours recit des sinistres.

Les incendies à Salonique. — Nos correspondants de Salonique ont écrit le 23 courant :

Les incendies de forêts dans nos régions ont un caractère épouvantable. Vous avez emprunté *Sévanik* des détails officiels de destruction barbare perpétrés par divers bergers pour diverses raisons connues des autorités ; vous n'avez pas dit, c'est que Khortalj dont les seules sources sent les eaux de Salonique et la ville habitable, a été, cette semaine, de plusieurs tentatives criminelles. On y a mis plus de cinquante points d'incendie à couvrir de charbon dres une surface totale de deunums. Il est à croire que le village voisin et les gardes savent quels sont les ignoteurs auxquels ont été cette terrible pour la fertilité des plaines et l'hygiène de la ville, mais

ناساندنی ههموهندهکان له کتیبی "تورکیا له ناسیا"

کتیبی "La Turquie d'Asie" که سهبارت به لایهنی جیوگرافی و کارگری و ئاماری و پیناسهی ناوچه و یهکه ئیدارییهکانی بهشی ئاسیایی دهولتهی عوسمانییه، له بابتهی ولایهتی موسل و له لاپهره ۷۶۸ ی بهرگی دووهمیدا، کلهسالی ۱۸۹۱دا، له پاریس، چاپ و بلاوکر اوتهوه، بهم شیوهیهی خوارهوه ههموهندهکانی ناساندوه:

"ههموهند: دهوانریت ههموهندهکان به یهکیک لهههمان رهگزی کورد هژماربکرین. ئهوان وهک زوریک لهوانهی دوایی، له باشووری فارسهوه هاتون که بهشیک بووه له کوردستانی کون، و تاکو ئیستاش خێله کوردییهکانی تیدا نیشتهجین. ههموهندهکان هاودهنگیهکی گهورهیان له نیوان خویاندا پاراستوه. چهته و تالانچین. کشتوکال و هونهر له نیویاندا نادیاره؛ ئهسپی باشیان ههیه که زور باش دهزانن چون رامیان بکن، ئهوهی یارمهتیدهریکی باشیانه له راووروت و تالانکارییهکانیان.

ئهم خیلانه، تاکو سالی ۱۸۸۷، ویرای ههموو ههولیک بو ملکهچکردنیان و جیگیرکردنیان لهسهر ئهو خاکهی که حکومت ههولیداوو، که له چهندن بونهدا هیزی ناسایی له دژی ئهوان ناردبوو، بهلام سهربهخو مابونهوه. ئهوان نهیاندوهیست جگه له دهسهلاتی سهروکهکانیان که نازناوی ئاغا و پاشایان پیداون، دان به دهسهلاتیکی تردا بنین. لهسالی ۱۸۸۷دا، ئیسماعیل پاشا، به هاوکاری ههندیک ئهفسهری شایسته، سهرکهوتوووو له دهستهسهرکردنی سهرکرده سهرکهکیهکانیان، ئهوانهی که لهگهل خیزانهکانیاندا، ناردیان بو موسل. ئهو هیوای خواست ملکهچییهکی تهواوتهی ههماوندهکان بهدهستهبنیت، بهلام بانگهیشتی ئهستهنبول کرایهوه. لهوای رویشنتی، شتهکان لهو دوخه ناتاوودا نهمایهوه. ههندیک له ههموهندهکان، که وهک بارمه له قوستهنتینییه راگیرابوون، دوای ئهوهی توانیان ههلبین،

گهراڻهوه ٻو وڻا تهڪهيان و لهوئ له ڙير سرڪر داڻهتي نهواندا دزي و تالانڪردنهڪان به چالاڪيهڪي نوئ دهستيپنڪردهوه. له ڪوٽاڻيدا، لهم دواڻيانهدا، هيڙيڪي سرڪر داڻي نوئ ڪه دڙي نه تالانچيانه نيردرا، سرڪر هوتووبو له ڙيردهستهڪردنيان بهتهواويي. سرڪر هوزهڪان، رهوانهي نهستهنبول ڪران، باندهڪان ملڪهچي دهسهلا تي ناوچهڪه بوون و ريكويڪيهڪي زورباش گهريزرايهوه. لهنهجامي نه ههلمهتهدا، شهنس سهده بنههاله له فارسوهه گهراڻهوه، ڪه دواي ويرانڪردني شويني نيشتهجڻيوونيان لهلاپهن ههماوندهڪانهوه ڪوچيانڪردبوو.

ههروهه له لاپهره ۱۸۵۵ء، ڪاتيڪ باس له ناحيهي چاوان دهڪات، نووسيوهتي:

"چاوان: خيلي ڪوردي چاوان ڪه ناحيهي به ههمان ناو پيڪدههينن، ناوبانگيان هيچي ڪه متر نيهه له ناوبانگي ههمهوندهڪان، ڪه دراوسنيانن له باشور، بهلام له بوڙي و ليهاوتوويڻدا، لهوان ڪه مترن، نهههش و اڻان ليدهڪات ڪه متر ترسناڪين.

شاروچڪهي سرڪر مڪي نه ناحيهه گرد-خهبره، گونديڪه دهڪهويته سرڪر زيي بچوڪ، له ڪنار گاشهبرديڪي پرداردا، وهڪ هيلا نههڪ له سهوزاڻيدا. گونديڪي گرنگي ديڪهي نه هوزه ناغجهلهره، له وڻاڻيڪي فره جوان و سرڪر اڪيش، له ناوهندي هوزهڪهڻدايه.

شويني نيشتهجڻيووني بهريوهبرهڪه له گرد-خهبره"

LA
TURQUIE D'ASIE

GÉOGRAPHIE ADMINISTRATIVE

STATISTIQUE
DESCRIPTIVE ET RAISONNÉE DE CHAQUE PROVINCE
DE L'ASIE-MINEURE

PAR

VITAL CUINET

TOME DEUXIÈME

PARIS
ERNEST LEROUX, ÉDITEUR
28, RUE BONAPARTE, 28
—
1891

Hamavands. — On peut considérer les *Hamavands* comme appartenant à la même race que les Kurdes. Comme plusieurs de ces derniers, ils sont venus du sud de la Perse qui faisait partie de l'ancien Kurdistan, et qui est encore habité par des tribus kurdes. Les Hamavands ont conservé entre eux une grande solidarité. Ils sont brigands et pillards. L'agriculture et les arts sont inconnus chez eux ; ils possèdent de bons chevaux qu'ils savent très bien dresser, et qui leur sont d'un grand secours dans leurs vols et pillages.

Jusqu'en 1887, ces tribus, malgré tous les efforts pour les soumettre et les fixer au sol tentés par le gouvernement, qui avait à plusieurs reprises envoyé contre elles des troupes régulières, étaient restées indépendantes. Elles ne voulaient reconnaître d'autre autorité que celle de leurs chefs auxquels elles donnent le titre d'*Agha* et de *Pacha*. En 1887, Ismaïl-Pacha, secondé par quelques officiers de mérite, parvint à s'emparer de leurs principaux chefs, qu'il envoya à Mossoul avec leurs familles. Il espérait arriver à la soumission complète des Hamavands ; mais il fut rappelé à Constantinople, et après son départ les choses ne se bornèrent pas à rester en l'état incomplet où il les avait mises. Quelques Hamavands, gardés à Constantinople comme otages étant parvenus à s'enfuir, retournèrent dans leur pays où, sous leur conduite, les vols et les pillages recommencèrent avec une nouvelle activité. Enfin, plus récemment, une nouvelle expédition envoyée contre ces brigands, a réussi à les soumettre totalement. Les chefs de tribus ont été envoyés à Constantinople, les bandes ont fait leur soumission à l'autorité locale, et l'ordre a été si bien rétabli qu'à la suite de cette campagne six cents familles sont rentrées de Perse où elles avaient émigré après la destruction de leurs habitations par les Hamavands.

Koupri. — Koupri, qu'on appelle aussi Altoun-Keupru (pont d'or) et Al-Kantara, est un fort village bâti entre deux bras du Kutchuk-Zab (Caprus des anciens). On y accède par un pont magnifique bâti, dit-on, par Mourad IV le conquérant de Bagdad. Ce pont, comme beaucoup de ces constructions, a l'arche du milieu plus large et plus haute que les autres, ce qui produit un bel effet monumental, mais rend la circulation pénible aux bêtes de somme; ce pont est sur la route des caravanes.

Koupri est à 56 kilomètres d'Erbil et à 40 kilomètres de Kerkouk. On y compte, d'après les chiffres officiels turcs, 1,704 habitants du sexe masculin; 798 maisons; 2 mosquées et un *mesdjid* (chapelle musulmane); 2 *hans* ou hôtelleries; 81 boutiques et magasins; 6 cafés turcs; 5 jardins et vergers; 4 teintureries; 15 moulins et 2,741 champs cultivés.

Les autorités administratives sont le mudir, directeur du nahié, le directeur du télégraphe, un employé des contributions et un employé des dîmes.

Les habitants de ce nahié, pour la plupart Turcomans, sont presque tous cultivateurs.

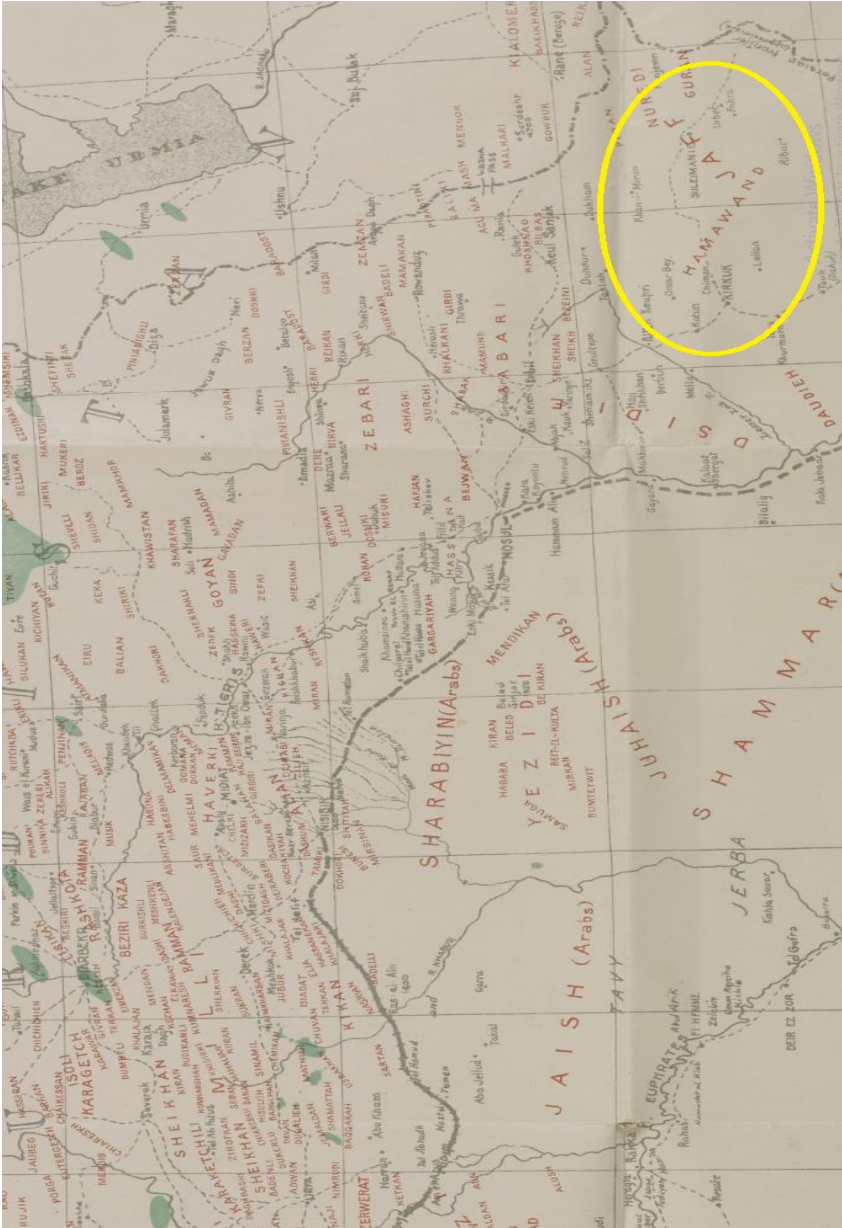
Chaouân. — Les *Chaouân*, tribu kurde qui forme le nahié de même nom, ont une réputation égale à celle de Hamavand, leurs voisins du sud; mais ils leur sont inférieurs en courage et en habileté, ce qui les rend moins redoutables.

Le chef-lieu de ce nahié est Guert-Khabar, village situé sur le *Kutchuk-Zab*, au flanc d'un rocher boisé, comme un nid dans la verdure.

Un autre village important de cette tribu est Aghdjélâr, dans un pays magnifique et des plus pittoresques, au centre de la tribu.

La résidence du mudir est à Guert-Khabar.

Touz-Khourmato. — Le gros village de ce nom, chef-lieu d'un nahié du même nom, est situé dans une position agréable, sur la route de Kerkouk à Bagdad. Son nom, qui signifie *sel* et *dattes*, indique sa principale richesse. Ses salines et ses sources

پهيامی هممهوندهگان بۆ بابی عالی

رۆژنامهی "STAMBOUL" که له رۆژی چوارشهممهی ریکهوتی ۲۳ی سێتتهمبهری ۱۸۹۱د، چاپ و بلاوکراوتهوه، لهیهکهمین لاپهرهی خۆیدا و لهژێر ناوئیشانی "عهشیرهتی هممهوند" نووسیهتی:

" بهرپرسیکی ئیمپراتۆریهتهکه رایدهگهیهنیت که کهسایهتیه دیارمکانی هممهوندهگان پهيامنکیان بۆ سهدری ئهعهزم ناردوه که تئیدا خواستهکانیان بۆ بهختهوهری ژيانی جهنابی سولتان دهربریهوه، بهبۆنهی ئهو هاوکاریهی که بۆ هممهوندهگانی کهمدهرامهت نیردراوه به مهیهستی کرینی خۆراک و تۆو، ههروهها بۆ بهدستهینانی زهوی بۆ نیشهجیبوونیان."

président de la République de chef suprême de son pays. dit-on, sans précédent (lettre qui parle). Le labon lui-même, alors (sidence, a refusé d'as-res.

on a réfléchi, à Berlin, llaume, ayant connais-n du président Carnot, d'être frappé de ces que le toast d'Erfurt, e, était une réponse qu'allait accomplir M.

le correspondant du lui-même répond que s et par lesquelles on partie de sa significat-ion, dont la violence a l'entourage même du ent un moyen de dé-

ruement en France, dit-il, orer à Berlin, assistant à l'ennelles passées dans la acune raison pour qu'ils ment aux revues qui ont s.

l'lettre oubliée aussi que, qu'il croit, le maréchal de n'il était président de la note de présence aux a nos seulement associé à les manoeuvres, aux envi-encore qu'il y a pris lui-

vernement est le chef de t n'a rien fait d'exception-revue en question. Ce qui ant, c'est de voir que l'ig-nières encore plein de dé-til, a dépouillé ses vieilles a chefs les plus renommés sont fiers d'avoir mérité geieurs, M. de Freycinet

nia, lui aussi, l'oué cha-digne et pacifique du mot. Le président de la ise s'y est montré ar-ge homme d'Etat, sa-

poser ou à accepter une pareille communi-son, mais cela signifie qu'en tout cas elle a paru au gouvernement britannique digne d'être prise en sérieuse considération. Il y a en Angleterre de nombreux parti-sans d'une conférence ayant pour but d'abolir les restrictions imposées aux nations européennes pour la navigation des Dar-danelles.

Affaires financières. — S. E. Nazif bey, ministre des finances, a présidé hier une commission à laquelle ont pris part le *moustéchar* Cadri bey, le *mouhassé-bédji* Medjeddin efendi, et quelques autres hauts fonctionnaires du Malié.

M. Ivanoff, 1er drogman de l'ambas-sade de Russie, est allé hier au Malié et a eu une longue entrevue avec S. E. Nazif bey, ministre des finances.

Traité de commerce turco roumain. — Nous avions annoncé que le traité de commerce existant entre la Turquie et la Roumanie ayant expiré, la S. Porte avait fait savoir au gouvernement roumain, qu'il resterait en vigueur jusqu'à la conclusion d'un nouveau traité de commerce.

Le *Sandet* apprend que le gouverne-ment roumain a répondu à la S. Porte qu'il faudrait agir conformément aux tar-ifs douaniers qui existaient avant la con-clusion du traité provisoire qui expire.

Le *Sandet* ajoute que la question se trouvant à l'étude, aucune décision n'a été encore prise.

Le député Barzilai. — M. Salvatore Barzilai, député du 1er collège de Rome, qui se trouve ici, comme nous l'avons dit il y a quelques jours, est l'homme du jour à Constantinople. Il a été reçu par S. A. Djéwad pacha, qui lui a déjà rendu sa visite; il visitera aussi les autres mi-nistres ottomans.

A l'ambassade italienne on dîner en son honneur a été donné et les membres de la colonie se disputent le plaisir de l'avoir chez eux.

M. Barzilai a retardé de quelques jours son départ.

Il a été envoyé spécialement ici par la *Tribuna*, un des journaux les plus impor-tants de l'Italie, qui se publie à 90,000

exemplaires.

Le crime accompli, ils mirent le corps dans un sac préparé d'avance, le ligottè-rent et allèrent le jeter dans un ravin à proximité de leur habitation.

Voilà les faits dans leur horrible vé-rité; le châtiement, mitigé par des cir-constances atténuantes qui attend les deux

La tribu des Hamavends. — L'Of-ficiel de l'Empire annonce que les nota-bles des Hamavends ont adressé au Grand Vézir une dépêche par laquelle ils for-ment des vœux pour les jours de S. M. I. le Sultan, à l'occasion des secours qui ont été envoyés aux Hamavends nécessaires pour l'achat de vivres et de semences, ainsi que pour l'acquisition de terrains pour leur installation.

Arrivées. — Sont arrivés hier: M. Grosser, directeur de l'Agence de Con-stantinople, et Mme Grosser.

Départs. — M. Oaou, ministre de Russie à Athènes, qui était arrivé avant hier à Constantinople, venant de Russie, où il se trouvait en congé, est reparti hier pour la Grèce.

Le général Chevki pacha, 1er aide de camp du maréchal Ahmed Mehtar pacha, haut-commissaire impérial en Egypte, est parti hier pour Alexandrie, accompagnant la femme du maréchal qui se trouvait ici.

Zobidi hanoum est partie hier pour Alexandrie avec toute sa suite, composée de 30 personnes.

Le choléra. — Du 20 au 21 septembre, jusqu'au soir, aucun cas de choléra n'a été constaté à Alep.

Le 19 septembre, il y a eu à Aintab 6 décès.

On sait qu'un *taïha* dans lequel on préconise des mesures hygiéniques à prendre en vue de combattre le choléra et de l'extirper complètement avait été préparé par l'administration sanitaire, et, par décision du conseil des ministres, copie de ce *taïha* avait été envoyée aux autorités provinciales.

Le gouvernement impérial, informé que les associations continuent dans ce

de Sardie velés d'a-ver de lu Ses rob un résea compar

Quel F somptue décoratif jardins esclaves, terre av nous ren tence d'i

Mais sa facilité rasion d la condu tense. Er rant per tion; m cacher h veilles.

Sardes sous la d'une ré avait po térieure

une seco Après ce qui r Tamerla

Sardie de ruine font pall Pactole habitatis des gloi

Sous e fouis les affleure cement chesses et pour trinssequ patiente splendes

Une t aussi/p archéok Un 1893 conatite

چيروۆكى سەرنجراكىشى ھەمەوئەندەكان لە گەشتنامەكەى چۆلىت ئارماند پيەر دا

ئەفسەرى فەرەنسى، چۆلىت ئارماند پيەر (۱۲۶۶-۱۹۲۴) لەو گەشتنامەيەى كە لە سالى ۱۸۹۲دا، لەپاريس، بەناونيشانى "گەشتىك لە ئاسيائى توركييدا. ئەرمينيا، كوردستان و ميژو پۆتاميا"، پاش ئەوئەى باسى چوونى خۆيان بۆ موسل و تيبەرىن بە ھەمام عەليل و گائتەكردن بە خۆھەلكيشان لە ئاوە گەر اوھە كبريتاوييەكيدا دەكات، باسيكى دريژى بۆ چيروۆكى سەرنجراكىشى ئىوان خۆى و ھەمەوئەندەكان تۆماركردووە بەدریژايى رووبارى ديچلە و كەنارەكەى كردووە كە ھەوئەدەين چەند وەرگىراوئىكى لى وەرگىرىن. ئەو نووسيوئەتى:

" ئەم ھەمەوئەنە تالانكارى ترسناكن، كە دەسەلاتداران ناتوانن راميان بكەن و پيشتەر بە يارمەتى سوپا چەندىن ھەلمەتيان لەدژ ئەنجامدراوھ. لە درندەبيدا بيھوتان، ھىندەى بيھەزەميان بۆ موسلمانان، بەھەمان شيوھش وان بۆ ئاسوورەكان، بەزەيى بەكەس نابەخشن و ھەركەسيكىش كە بەكۆتە بەر دەستيان رەحمى پى ناكن. بەلام ژمارەيان كەمە، بەزەمەت سى سەد كەس دەبن، بەلام بە شيوھەكى تۆكمە چەكدارن بە تەفەنگى نوئ و ئۆتوماتىك كە لە سەربازانيان سەندووە يان لىيان كرپون و ترسيكى گەورە بەسەر نەيارەكانياندا دەسەپىنن... لە ئىستادا والى موسل، لەگەل سەربازانى فەرماندەيى سەربازيى كركوك، گوايە لە سنوورى فارسدا بەدوایاندا دەگەرىن، كەچى ئىمە لە ناوھراستى دۆلى ديچلە، كەمىك لە خوار يەكگرتنى زىي بچووك، لەسەر لىوارەكانى جيبەل ھەمرين، چاومان پىيان كەوت!

چەندىن جار كەسايەتییە بالاکان باسى ئەم بانده بەناويانگەيان بۆ كردووين و سەرگەرميەكانيان بۆ باسكردووين. بەراستى تەنيا لە توركيادا، كە ئەم جۆرە رووداوانە دەتوانن رووبدەن.

باندە رینگریبەکه‌یان که ماوه‌یه‌کی زۆره هه‌یه، پێشتر تالانکاریکی به‌ناوبانگی سه‌رکردایه‌تی ده‌کرد، که نزیکه‌ی سی ساڵ له‌مه‌وبه‌ر مرد. ناوبراو له‌ کاتی مردنیدا، غه‌نیمه‌ته‌کانی به‌سه‌ر سی کورمه‌که‌یدا دابه‌شکرد: جوامیر، حوسین و مامه سلیمان، ئەمانه جیابوونه‌وه هه‌ریه‌که‌یان بۆ خۆی ئەو پێشه‌یه‌یان درێژمێندا که له‌ سایه‌ی باوکیاندا فیزی ببوون. حوسین که به‌روا‌هت سه‌رکه‌وتوو نه‌بوو، له‌ مملانه‌یه‌کی نادیاردا زوو ون بوو، به‌لام دوو براکه‌ی، ناوبانگیکی گشتگیران به‌ده‌سته‌ینا. ئەوان به‌دابه‌شکردنی ئەو پیاوانه‌ی پێشتر له‌گه‌ڵیان جه‌نگاون بۆ دوو گروپ، به‌رده‌وامبوون له‌ زنجیره‌ تاوانه‌کانیان.

دوای ئەوه‌ی جوامیر چهند جارێک به‌دیله‌گیرا، به‌لام له‌لایه‌ن ده‌سه‌لاتدارانه‌وه به‌رامبه‌ر فیدییه‌کی گه‌وره‌ نازادکرا و لێخۆشبوونی له‌ شای فارسه‌وه به‌ده‌سته‌ینا، به‌و مه‌رجه‌ی که له‌مه‌ودوا به‌ ئارامی بژی له‌ قه‌لایه‌کی کۆندا، که ده‌که‌وتیه‌ سه‌ر سنووری ئەو دوو ئیمپراتۆریه‌ته‌که‌ و راست له‌ ته‌نیشته‌ رینگای ئاسایی زیاره‌تکارانه‌ که ده‌چنه‌ سامه‌را و که‌ربه‌لا. جوامیر دوای ئەوه‌ی درکی به‌وه‌کرد که قه‌لایه‌کی بکاته قه‌لایه‌کی راسته‌قینه‌ و وێرای سوینده‌کانی، زۆری نه‌خایاند جارێکی دیکه‌ ده‌ستی به‌ دزی و تالانکردن کرده‌وه. هه‌روه‌ک پێشتر، فارسه‌کان و هه‌روه‌ها تورکه‌کانیشی بۆ جیاوازی کۆمه‌ڵکوژ ده‌کرد، به‌و بیانوه‌ی گوايه‌ یه‌که‌میان له‌به‌ر ئەوه‌ی شیعه‌ بوون و دوومه‌یان سوننه‌. ئەوه‌نده‌ کرا که گله‌یی له‌ هه‌موو لایه‌که‌وه‌ رژا. به‌لام حاکی و لایه‌ته‌کانی سنووری، ویستیکی که‌میان هه‌بوو بۆ پێوانه‌کردنی خۆیان به‌رامبه‌ر به‌و تاومه‌ توندروه‌وه و رووداویکی ده‌ویست که راسته‌وخۆ کاریگه‌ری له‌سه‌ر که‌رامه‌تی شا هه‌بوو تاوه‌کو بریاریناندا رێخۆشۆین له‌ دژی یگرنه‌به‌ر. به‌راستی ئەو دوای ئەوه‌ی زانی که کچیکی ئەم خاوه‌نشکۆیه‌، به‌م زوانه‌ له‌گه‌ڵ کاروانیکی ده‌وله‌مه‌نددا ده‌چێته‌ میزۆپۆتامیا بۆ ئەوه‌ی نزا و په‌رسنه‌سه‌کانی له‌ گۆره‌کانی عه‌لی و کورمه‌کانیدا بکات. جوامیر به‌ی دوودلیی چوو بۆ پیشوازیکردن و ده‌ستی به‌سه‌ر خۆی و که‌لوپه‌له‌کانیدا گرت و بریدییه

مالمه‌کی خوی. پاشان بو ماوه‌ی زیاتر له سئ مانگ له حهرمه‌سهرای خویدا هیشتیه‌وه و وهک یه‌کیک له که‌نیزه‌که ساده‌کانی مامه‌له‌ی له‌گه‌لدا ده‌کرد. دوا‌ی ئه‌وه نارده‌یه‌وه بو تاران. شازاده به توور‌ه‌یه‌وه له کاتی گه‌رانه‌وه‌یدا سکا‌لای لیکرد و داوای له باوکی کرد که تاوانبار‌ه‌که ده‌ستبه‌جئ سزابد‌رئیت. دوا‌ی ئه‌وه‌ی بریار‌یک‌ی هاوبه‌ش وه‌رگیرا، دوو هئیزی سه‌ربازی، یه‌کیکیان تورکی عوسمانی، ئه‌وی دیکه‌یان فارسی، توانیان به‌یی گرفت قه‌لای بانه‌که گه‌مارو بدن و فه‌رمانیان پیکرد خوی راده‌ستبکات. بئنگومان ره‌تیکردوه، به‌لام به فیئل و غه‌در را‌کئیشرایه‌وه، چه‌ند روژ‌یک دواتر، له ناو ئوردو‌گای فارسه‌کان، قۆلبه‌ستکرا، تا ملی له‌خاکدا نئیرا و پاشان سه‌ری په‌رئندرا.

سه‌باره‌ت به مامه سلیمان، ئه‌و تا‌کو ئیستا ژیان‌یک‌ی هئنده‌ی تر سه‌مه‌ره‌تری به‌ر‌یکردوه و به‌ته‌نیا له‌و سئ برایه، هه‌میشه بو به‌ده‌ختی ئه‌و ر‌یوارانه‌وه‌وه که راویانده‌کات و بو گیانی ئه‌و کاروانانه‌شی که به‌یی به‌زه‌یی تالان‌بانه‌کات.

دوا‌ی ئه‌وه‌ی ئه‌ویش بو یه‌که‌مجار ده‌ستگیر‌کرا، فیدیه‌یه‌کی هئنده چه‌وری پیش‌کش به والی کرد و سوئندی هئنده جوانی پئدا، که ناوی لئیرا کاپنتی جه‌ند‌رمه‌ی که‌رکوک و به‌ر‌پرسیار‌یتی چاود‌یر‌یکردنی سه‌لامه‌تی ئه‌و دانیش‌توانه‌ی خرایه‌ئه‌ستو که زور‌جار خوی بی‌زاری کردبوون. دوا‌ی ماوه‌یه‌ک هه‌مه‌وه‌نه‌که‌مان له‌م پیشه‌ی بئ قازانجه‌ی بی‌زاربوو و هه‌ندیک له‌ پۆلیسه‌کانی له‌گه‌ل خوی برد بو سیخنا‌خ‌کردنی سوپا کۆنه‌که‌ی و گه‌رایه‌وه بو شاخه‌کان و به‌یی دوا‌که‌وتنی زیاتر دیسانه‌وه چووه‌وه سه‌ر پیشه‌ی کۆنه‌که‌ی. ئه‌و ئه‌وه‌نده باش کاره‌کانی راده‌په‌راند که پئویستبوو مه‌حمود پاشا داغستانی له‌ دژی بن‌یرد‌رئیت. ئه‌وه‌ی که توانی بو جاری دووم قۆلبه‌ستی بکات، ئه‌ومش ئاسان نه‌بوو، به‌لکو به‌هۆی هینانی چه‌ندین فه‌وجه‌وه بوو. له‌م کاته‌دا، بو هه‌ر پیاو‌یک‌ی عاقل واده‌ده‌که‌ویت که باش‌ترین شت که بیکات ئه‌وه بوو که به‌خیرایی هه‌لیواسنیت؛ که‌چی به‌ پیچه‌وانه‌وه، مامه سلیمان ئه‌وه‌نده

به‌باشی دهمزانی چون والی رازیکیات، که ره‌نگه بو پاداشتی
 نهمجاره‌یان بو نهم به‌ره سهر‌بازییانه‌ی که له به‌رگریکردن له خو‌ی
 له به‌رامبه‌ر سهر‌بازانی حکومه‌تدا نیشانی‌داوه، کرایه‌ فهرمانده‌ی
 جه‌ندرمه و به‌ ئارامی و که‌مالی ئیسراحت له که‌رکوک نهم‌که
 نوییه‌کانی راده‌په‌راند. به‌لام به‌ بیستی هه‌والی له‌سیداره‌دانی براکه‌ی،
 جاریکی دیکه‌ هه‌لات و هه‌موو نهم هه‌مه‌وانانه‌ی که هیشتا مابوون
 کو‌یکردنه‌وو جاریکی دیکه‌ ده‌ستی‌کرده‌وه به‌ تو‌قاندنی و لات‌که.

له‌و کاته‌وه، تا‌کو ئیستا نه‌توانراوه مامه‌ سلیمان قو‌لبه‌ست بکرنه‌وه،
 نهمه‌ سهر‌ه‌رای هه‌لمه‌ته‌ سالانه‌کانی والی، که جگه‌ له‌وش عه‌ره‌به‌کان
 ئیدیعی نهمه‌ده‌که‌ن، که نیوه‌حسابی بو ده‌کریت، هیشتا سلیمان
 به‌رده‌وامه‌ له‌ دزه‌کردن و تالان‌کردن و سووتاندنی ههر شو‌ینیک
 رووی تییکیات. ئیستا که‌ پیمان راده‌گه‌یه‌نریت که نهمه‌ خو‌یه‌تی که به‌
 به‌شیکی زوری چه‌کاره‌کانییه‌وه له‌م ناوه‌یه و به‌م هه‌واله‌ سهرمان
 لیشیواوه، چونکه‌ ئیمه‌ هیشتا موسلمان جی نه‌هیشتیبوو که به‌ فهرمی له‌
 حاکی ویلایه‌ته‌که‌وه له‌ ریگه‌ی کونسول‌ه‌وه، د‌لنیاییمان پینگه‌هیشتیبوو،
 که بانه‌کان له‌ ئیستادا له‌لایهن سهر‌بازمه‌کانه‌وه گه‌مار‌ودراون و له‌ هیچ
 بار‌ود‌وخینکا نه‌بوون که زیانمان پی‌گه‌یه‌نن.

دوای نهمه‌ی چه‌ند کاتر‌میریک وه‌ستاین و به‌شیه‌یه‌کی کاتیی
 خو‌مان خسته‌ ژیر پاراستنی عه‌شیره‌تیکی کو‌چهری، نهمه‌ عه‌ره‌بان‌ه‌ی
 که بو هه‌والگری نارده‌بوومان، ده‌گه‌رانه‌وه، مژده‌یه‌کی خوشیان بو
 ده‌هیناین: هه‌مه‌وه‌نه‌کان وازیان له‌ چاو‌ه‌روانی ئیمه‌ هیناوه... پیویسته
 ده‌سته‌بجی له‌م ده‌رفه‌ته‌ باشه‌ که‌لک وهر‌گرین و به‌ هه‌موو په‌له‌یه‌که‌وه
 به‌ریکه‌وتین، خو‌شبه‌ختانه‌ ناگاداری نهمه‌بووین که سی که‌لک
 له‌پیشمانه‌وه‌ن، نهمانیش وه‌ک ئیمه‌ به‌رمو به‌غدا ده‌رو‌ن. به‌لام،
 به‌زه‌حمه‌ت بو ماوه‌ی پینج شه‌ش کیلو‌مه‌تر له‌ ناوی دیجله‌دا
 ده‌رویشتین، کاتییک به‌رمو کاتر‌میر چواری پاشنیوه‌رو، له‌نا‌کاو
 سهر‌نجماندا، له‌ پیچیکی رووباره‌که‌دا، هیژیکی گه‌ره‌ی سواره‌ که
 پی‌ده‌چوو پاسه‌وانی ر‌یره‌وه‌که‌ بکه‌ن. نهمه‌وه‌ی دووربین به‌ده‌ست بوون.

ئیمه به تور هییهوه تیبینیمان کرد که ئه زانیاریانهی به نیردر اوه کانمان دهره، ههلهن و بهراستی ئههمهمهونه نهرهتلیکراوانه بوون لهوی جیگیر بیوون بو ئهوهی کاتیک گهیشینه ههرازهکه، ئیمه بوهستین .

ئهوان به شیوهیهکی سهرسورهینهر شوین و پینگهی خویان ههلبژاردبوو. رووباری دیجله لهو گهرووهدا تهسکبووهوه که ئاوهکانی بهناو چیا ی حهریندا ههلیانکهندبوو، دوو پیچ و گوشیهکی راستی دروستکردبوو؛ که بهئاسانی دهکوتینه بهر فیشهکهکهنیان. ئهوان ئیستاکه پیشروهی دهکهن بوئهوهی لهوی بینهسهرمان. ئیمه به شیوهیهکی سهرسورهینهر ئهوانمان دهبینی که له پشتی پالتو رهشه دریزهکانیانهوه، چهکهکانیان له ژیر خورتهاوهکهدا دهرهوشینهوه. ئهگهر لایهنی تراژیدی رهوشهکهی ئیمه نهوایه، ئههمه خوی لهخویدا وینهیهکی دلرفینه. له پشتیشهوه، کهناره بهرز و بهردهلانییهکهی شاخهکه، که له دامینیدا ئاوه هیمنهکهی دیجله پینچاوپینچ دهرویشته؛ لهم نیوهندهدا، به رووناک، حهفتا و پینچ جهردهی ریگر، به ئاماژه و هاوارکردن دهبینران. پۆشاکه تاریکهکانیان هیشتا لهسهروو سهرجلی سپی ئهسپهکانیانهوه تاریکتر دهردهکهن و ئهوان له لیواری رووبارهکه نزیک دهبوونهوه. بهراستی ئهوه کهلهکهی له پیش ئیمهوه بوون، دهکهنه بهردهستیان.

له خۆشبهختیمان ، بهلمهوانهکامان توانیان به سهولهکانیان، فریمان بدهنه کهناری بهرامبهر، که بهزهحمهت چند سهد مهتریک له ههمهونهکانهوه دوربوو. ئهوهش دهرهتتیکوو بهدهست هاتبوو، بهو پینهی، پیمان وتراوه، نهیارهکانمان هیچ ئامرازیکیان نییه بو پهرینهوه له رووبارهکه. رهنگه پنیوست بیت سوود لهم شته وهربگراین بو ئهوهی ههولی ههلاتن بدهین، کهلوپهل و بارهکانمان بهجیهیلین؟ ههر ئیستاکه، دوو عهرهه که یاوهری ئیمه و یهکی له کهلهکچهیهکانمان خویان بو ههلاتن ئاماده دهکهن، دهرۆن وازمان لیدههینن؛ بهلام جولیان به تیخورییکی توندهوه دهیانهنینهوه سهر ئهرکهکهیان و دهیاننیریت بو

ئەوھى بزىانن ئايا ھىچ چانسىكىمان ھەيە، ھەرچەند بچووكىش بىت، بۆئەوھى لەوئى دەربچىن.

لە ھەمان كاتدا، ئىمە كە بەزمەت سى سەد مەتر لەوانەوھ دورىين، دەتوانىن كە پىشوختە بىربكەينەوھ لەو چارەنوسەى چاومروانمان دەكات. ئايا كەلەكەكانى پىش ئىمە گەيشتوونەتە دەست تالانچىبەكان، ئەوانە كە بە رىژنەى فېشەك پىشوازييان لىدەكرىت؛ زۆرى پىناچىت پىچىك لە چاوى ئىمە دەيانشارىتەوھ، بەلام لە لايەكى دىكەوھ بە شىرەيەكى سەرسورھىنەر ئەو بانداە دەبىينىن كە شوئىيان دەكەون و لە كەنارەكەوھ چەندىن دەستريژيان لىدەكەن. دواى چەند ساتىك، ھەموو دەنگە دەنگىك وەستاوھ، كەلەكچىبەكان دەكوژرىن و كەلەكەكان دەستيان بەسەردا دەگىرىت! بەم زوانە نۆرەى ئىمە دىت، چونكە ئىدى ئىستا ئەوان خاوەنى كەلەك و نامرازى پىويستن بۆ پەرىنەوھى رووبارەكە بە خۆيان و ئەسپەكانيانەوھ، بىگومان ھەمەوھەكان، رووبارى دىجلە دەبرن و بەكسەر دىن ھىرشان دەكەنەسەر.

بەلام، سوپاس بۆ خودا! ئەم مەترسىبە ھىشتا ديارنىبە. بەكىك لە ەسەبەكانمان دىت و پىمان دەلەت كە ئىمە لە دورگەبەكدا لەنگەرمان گرتووھو تەوژمى ئاومەكە ئەوھەندە توندوتىژە كە كاتىكى زۆرى دەويست تا كەلەكىك بەرھو ھەمرازەكە سەركەوئ و بتوانرىت لەوئى دابەزىت. بەلام ئەمانە تەنھا چەند ساتىك دەگىرنەوھ، چونكە، بە نامادەبوونى ژمارە كەمەكەمان (لە ھەموومان شەش كەسىن كە چەكدارىن)، كى نالەت ھەفتا و پىنج رىگرەكە لە رووبارەكە ناپەرنەوھ بىن لىرەدا لەم پەناگەبە ھىرشان بەكەنە سەر؟ ئەوھى دەبوو بە خىرايى بىر لە پلانى شەركردن بەكەينەوھ كە رىگەمان پىدات لانىكەم بەرگرى لە ژيانمان بەكەين.

مەسەلەى جىھىشتى دورگەكە و ھەولدان بۆ ھەلاتن بە پى، ناتوانىن بىرى لىبەكەينەوھ؛ چونكە ھەمىشە دەبوو لە كەنارىك لەمبەر يان ئەوبەرى رووبارەكە بەگىرسىنەوھ و لە ئىستاوھ ھەردووكيان لە ژىر

دهسه لاتی ههموه نه کاندان، که له دوورییه کی کورتهوه سواره پیشره وه کانیاں ده بینین. بویه نیمه خومان بو برگری ناماده ده کهین. بهو پییهی ئم ریگرانه هرگیز رحم ناکهن، هر بویه نیمه ناماده نابین که سازشیاں له گه لدا بکهین، و، ئهوان که له پینا و مردندا ده مرن، خو لانی کهم ده بینن که نیمه کین. له بهر نهوه، ده سته جی سهنگری شه رکهانمان له سه ر که له که کان دروست ده کهین: دوشهک و سهندوق و کهلوپه له کهانمان به درژیایی قهراغی بچوکی که له که که ریز کرد؛ که هر یه کهمان شوینی خوی بگریت. له نهگه ری هیرشکردن له ریگه ی وشکانییه وه، نیمه که له کهمان پال ده نین بو ناوه راستی ناومه که و پاشان، هر چیه که بیت، هرگیز له نگه ر ناگرین وه وه لده دهین، به هر رخیک بیت، گهروه که بپرین.

به لام ههمووان له قوولایی دلماندا هیوایه کی نه نینی هانده رمان بوو، دواهیوایه که به به هاداری ده زانین (که هر چهنده به زحمهت ده بی له سه ری حساب بکهین، چونکه بنه مایه کی زور که می ههیه!)، واته نهگه ر تاکو شهو هیرش نه کریته سه رمان، ئهوا رهنگه بتوانین، به یارمهتی خودا، خومان بهدم تهوژمه که وه بدهین و له گه مارو که ده رچین.

چهنده درژن ئه و کاتژمیرانه ی که مروف بهم شیویه له به رامبه ر مردنیک ی نزیک ی مسوگردا به سه ریده بات، به دلهر اوکییه وه له هر ساتیکدا چاوهری سه رهتای شه ری کوتایی بیت! نازترین پیاو کهانمان له راده بهدر له دلهر اوکییدا بوون، هه ندیک ی تر له تر سدا ئاره ق ده که نه وه، ئه و ئاره قه ی که به دلۆپه گهوره به سه ر ده موچاویاندا ده رژیته... من و جولیاں جنیو به یه کتر ده دهین، له دلوه به تووره یی جنیو بهو به خته خراپه ده دهین که وامان لیده کات بهو شیویه گه مژانه کوتایی به ژیا نمان بیت. ناخ! نهگه ر ته نیا سریه یه کی سه ربازانی فه رهنسیی خومانمان له گه لدا بوایه، چ کوشتاریکی جوانیاں له م تا قمه به ره لایه ده کرد! ئهوان متمانیاں به پیگه ی سه رسور هینه ری خویان هه بوو و له وه دلنیا بووین که نه ده توانین لیا ن رزگارمان بیت و نه

ARMÉNIE

KURDISTAN ET MÉSOPOTAMIE

PAR

LE C^{TE} DE CHOLET

Lieutenant au 76e Régiment d'infanterie

OUVRAGE ACCOMPAGNÉ DE GRAVURES ET D'UNE CARTE

PARIS

LIBRAIRIE PLON

E. PLON, NOURRIT ET Cie, IMPRIMEURS-ÉDITEURS

RUE GARANGIÈRE, 10

bons que de célèbres bandits, ces Hamawan, sont dans le pays et que les nombreux postes de cavalerie que nous avons entrevus pendant la journée sur les bords du Tigre sont placés de la sorte pour les empêcher de franchir le fleuve. Aussi durant toute la nuit nous faisons bonne garde, mais nous n'apercevons et n'entendons que des bandes de chacals qui viennent hurler à quelques pas du kélek. Cependant, pour plus de sûreté, nous nous mettons en route deux heures avant l'aube, moment habituel des attaques à main armée dans ces régions, et, à peine avons-nous fait quatre heures de navigation, que, de toute part, les gens qui suivent la berge du fleuve nous interpellent en nous prévenant de nous arrêter en toute hâte, nous donnant comme raison la présence dans les environs immédiats d'une centaine de Hamawan qui nous guettent depuis trois jours et cherchent à nous empêcher de traverser le fleuve.

Ces Hamawan sont des brigands redoutables que l'autorité ne peut parvenir à dompter et contre lesquels on a déjà fait de nombreuses expéditions avec le concours de l'armée. D'une cruauté sans pareille, aussi impitoyables pour les musulmans que pour les chrétiens, ils n'épargnent personne et ne font jamais grâce de la vie à quiconque tombe entre leurs mains. Ils sont cependant peu nombreux, deux à trois cents à peine, mais supé-

rieurement armés de fusils à tir rapide pris ou achetés aux troupes envoyées contre eux. et imposent une telle crainte à leurs adversaires que ceux-ci se laissent généralement égorgés sans lutte. Actuellement le vali de Mossoul, avec les troupes du commandement militaire de Kerkouk, les cherche soi-disant sur la frontière de Perse, et nous les rencontrons au beau milieu de la vallée du Tigre, un peu au-dessous du confluent du petit Zab, sur les versants du Djebel Hamrin!

Déjà plusieurs fois de hautes personnalités nous ont entretenus de ces illustres bandits, nous ont conté leurs aventures et vraiment il n'y a qu'en Turquie que de pareils faits puissent se produire.

Leur bande, existant depuis longtemps, avait jadis à sa tête un brigand célèbre, qui mourut il

y a une trentaine d'années. Ayant au moment de sa mort distribué son butin entre ses trois fils : Djouamir, Hussein et Mama-Souleïman, ceux-ci se séparèrent et continuèrent chacun pour son compte le métier qu'ils avaient appris à exercer sous les ordres de leur père. Hussein, mal doué, paraît-il, pour réussir, disparut dès le début dans quelque lutte ignorée, mais ses deux frères ont acquis au contraire une réputation universelle. Divisant en deux bandes les hommes avec lesquels ils avaient précédemment combattu, ils continuèrent la série de leurs forfaits.

L'aîné, après avoir été pris plusieurs fois, puis relâché par les autorités moyennant de fortes rançons, obtint du Shah de Perse, à condition de vivre désormais en repos, un vieux château situé sur les confins des deux empires et tout à côté de la route habituelle des pèlerins qui se rendent à Samarra et à Kerbela. Ayant eu soin d'en faire une véritable forteresse et malgré ses serments, il recommença bientôt, tout comme avant, à voler et à piller, massacrant indistinctement les Persans comme les Turcs, les uns soi-disant parce qu'ils étaient Schütes et les autres Sunnites, tant et si bien que de toute part les plaintes affluèrent. Cependant les gouverneurs des pays limitrophes n'avaient guère envie de se mesurer avec le farouche brigand, et il fallut un incident qui portât directement atteinte à la dignité du Shah pour qu'on se décidât à sévir contre lui. En effet, ayant appris qu'une nièce de ce souverain avait prochainement se rendre avec une riche caravane en Mésopotamie pour y faire ses dévotions aux tombeaux d'Ali et de ses fils, Djouamir sans hésiter se porta à sa rencontre, s'empara de sa personne et de ses bagages et la conduisit chez lui. Puis, pendant plus de trois mois, il la tint enfermée dans son harem, la traitant comme une de ses simples concubines, après quoi il la renvoya à Téhéran. Furieuse, la princesse se plaignit dès son

arrivée et obtint de son père qu'on châtierait immédiatement le coupable. Une action combinée ayant été décidée, deux corps de troupes, l'un turc, l'autre persan, parvinrent non sans peine à cerner le château du bandit et le sommèrent de se rendre. Il refusa, bien entendu, mais attiré traîtreusement, quelques jours après, dans le camp persan, il fut saisi, enterré jusqu'au cou, puis décapité.

Quant à Mama-Souleïman, il a mené jusqu'à présent une existence bien plus curieuse encore et seul des trois frères il vit toujours pour le malheur des voyageurs qu'il égorge et des caravanes qu'il détrouse sans pitié.

Ayant été pris une première fois, il offrit au gouverneur une si jolie rançon et lui fit de si beaux sermons, qu'on le nomma capitaine de gendarmerie à Kerkouk et qu'on le chargea de veiller à son tour à la sécurité des habitants qu'il avait si souvent molestés. Au bout de quelque temps notre Hamawan s'ennuya de cette profession peu lucrative, et, emmenant avec lui quelques-uns de ses zaptiehs pour grossir son ancienne troupe, il reprit le chemin des montagnes où, sans plus tarder, il exerça de nouveau son ancienne industrie. Il fit tant et si bien qu'il fallut envoyer contre lui Mehemet Pacha Daghestani (ancien officier russe) qui parvint non sans peine, et grâce à de nom-

breux escadrons, à s'en emparer pour la deuxième fois. Il semblerait à tout homme sensé que ce qu'on aurait eu de mieux à faire en l'occurrence eût été de le pendre au plus vite ; bien au contraire, il sut si bien amadouer le vali que, vraisemblablement pour le récompenser cette fois des talents militaires dont il avait fait preuve en se défendant contre les troupes du gouvernement, il fut nommé commandant de gendarmerie et vécut paisiblement à Kerkouk dans l'exercice de ses nouvelles fonctions ! Cependant, à la nouvelle de l'exécution de son frère, il déserta de nouveau et, rassemblant en une seule bande tous les Hamawan encore existants, il se mit de rechef à terroriser le pays.

Depuis ce moment on n'a pu le reprendre, et malgré les expéditions annuelles des valis, avec lesquels, d'ailleurs, prétendent les Arabes, il est de compte à demi, il continue à égorger, à piller et à brûler partout où il dirige ses pas. C'est sa présence qu'on nous annonce avec une forte partie de sa troupe et cette nouvelle nous stupéfie, car nous n'avons quitté Mossoul qu'après avoir reçu officiellement du gouverneur du vilayet, par l'entremise du consul, l'assurance que les bandits, actuellement environnés par les troupes, étaient hors d'état de nuire !

Après nous être arrêtés quelques heures et mis

provisoirement sous la protection d'une tribu de nomades, les Arabes que nous avons envoyés aux renseignements reviennent, nous apportant de bonnes nouvelles : les Hamawan ont renoncé à nous attendre ainsi qu'à traverser le fleuve et se sont enfoncés à l'intérieur. Il faut de suite profiter de cette bonne occasion, et nous partons en toute hâte, ayant soin heureusement de nous faire précéder par trois kéleks qui se dirigent comme nous vers Bâgdad. Mais, à peine avons-nous descendu le Tigre pendant cinq ou six kilomètres, que, vers les quatre heures de l'après-midi, nous apercevons tout à coup, à un coude du fleuve, une troupe nombreuse de cavaliers qui semblent garder le passage. Vite la jumelle à la main... et nous constatons avec nâvrement que les renseignements donnés à nos émissaires étaient erronés et que ces maudits Hamawan sont bien là qui déjà se déploient pour nous arrêter lorsque nous serons à leur hauteur.

Ils ont d'ailleurs choisi leur endroit à merveille. Le Tigre, resserré dans la gorge que ses eaux se sont creusée au travers du Djebel-Hamrin, fait deux coudes brusques et à angle droit; ils les commandent facilement de leurs feux croisés, et maintenant ils s'avancent sur la berge à notre rencontre. Nous distinguons à merveille leurs longs burnous noirs sur lesquels se détachent leurs armes étin-

celant au soleil. N'était le côté tragique de notre position, c'est là un charmant tableau. Au fond, les flancs escarpés et couverts de verdure de la montagne, au pied de laquelle serpentent les flots moirés du Tigre, éblouissants de clarté; entre deux, galopant en ligne déployée, soixante et quinze brigands, gesticulant et criant. Leurs vêtements foncés apparaissent plus sombres encore sur la robe blanche de leurs montures; ils s'approchent jusqu'au bord du fleuve, et déjà les kéleks qui nous précèdent vont tomber entre leurs mains.

Par un bonheur providentiel, nos bateliers ont pu, à force de rames, nous jeter à la côte opposée, à quelques centaines de mètres à peine des Hamawan; c'est toujours un moment de gagné, puisque, nous a-t-on dit, nos adversaires n'ont pas le moyen de traverser le fleuve. Peut-être faut-il en profiter pour tâcher de fuir en laissant radeau et bagages? Déjà deux Arabes qui nous accompagnent et l'un de nos kélekdjis se préparent à déguerpir en nous abandonnant; Julien les ramène au devoir par une admonestation bien sentie et les envoie reconnaître si nous avons quelque chance, bien improbable cependant, de nous tirer de là.

En même temps, nous pouvons nous offrir la satisfaction de contempler par avance, à trois

cents mètres à peine, le sort qui nous est destiné. A peine arrivés à hauteur des brigands, les kéleks qui ont continué leur route sont accueillis par une grêle de balles; un tournant les dérobe bientôt à notre vue, mais en revanche nous apercevons à merveille les bandits qui les suivent en leur envoyant de la berge de nombreux coups de feu. Quelques moments après, tout bruit cesse, les kélekdjis sont tués et les radeaux conquis ! Bientôt ce sera notre tour, car, possesseurs maintenant du véhicule nécessaire pour traverser le fleuve avec leurs chevaux, les Hamawan vont sans nul doute franchir le Tigre et venir nous attaquer sur l'heure.

Mais, Dieu soit loué ! ce danger n'est pas encore immédiat. Un de nos Arabes vient nous rendre compte que nous avons abordé sur un ilot, et le courant des eaux est si violent qu'il faudrait longtemps pour remonter un kélek jusqu'à sa hauteur et pouvoir y débarquer. Ce ne sont cependant que quelques instants de gagnés, car, en présence de notre petit nombre (nous sommes six en tout qui soyons armés) (1), qui nous dit que les soixante et quinze brigands ne vont pas traverser le fleuve avec des outres, à la mode du pays, et venir nous

(1) Les dimensions du radeau ont forcément limité le nombre d'hommes que nous avons pu emmener avec nous et nous ne possédons en plus de Zéchiria-bey et du Monténégrin que deux gendarmes.

attaquer sur notre refuge? Il s'agit de combiner vivement un plan de combat qui nous permette au moins de défendre chèrement notre vie.

Quitter l'île et chercher à fuir à pied, on n'y peut songer; il nous faudrait toujours atterrir à l'une ou l'autre rive et déjà elles sont toutes deux au pouvoir des Hamawan, dont nous voyons les vedettes à peu de distance. Nous nous préparons donc à la résistance; puisque ces bandits ne font jamais de quartier on n'a pas la tentation d'entrer en composition avec eux, et, mourir pour mourir, ils verront au moins qui nous sommes. Nous faisons de suite sur notre kélek notre branle-bas de combat: malles, traversins, matelas sont empilés le long des murs de la maisonnette; on distribue à chacun son poste. En cas d'attaque par terre, nous repousserons notre radeau au large, et alors, adienne que pourra, nous n'aborderons jamais et tâcherons, coûte que coûte, de franchir le défilé.

Mais au fond nous nourrissons tous un secret espoir, nous caressons une dernière espérance (sur laquelle cependant il ne faudrait guère compter, car elle a si peu de fondement!), c'est que, n'étant pas attaqués jusqu'à la tombée de la nuit nous puissions peut-être, avec l'aide de Dieu, nous rejeter dans le courant et forcer notre blocus.

Qu'elles sont longues les heures que l'on passe

تایه‌فهی همه‌هوند له کتێبه‌که‌ی عه‌لی جه‌واد دا

عه‌لی جه‌واد که توپیاشی سه‌ربازی و مامۆستای قوتابخانه‌ی ئامادی مولکییه بوو له هه‌ریمی ئه‌سکوداری پایته‌ختی ئیمپراتوری عوسمانیی، له لاپه‌ره ٧٨٩ی به‌رگی سێهه‌می کتێبه‌که‌یدا که به‌ناونیشانی "ممالک عثمانیه‌نک . تاریخ و جغرافیا لغاتی" که له‌سالی ١٨٩٦ له چاپخانه‌ی "قصابار" له ئه‌سته‌نبول چاپ و بلاوکراوه‌ته‌وه، نووسیه‌تی:

"تایه‌فهی همه‌هوند وه‌ک وشه‌که له بنه‌ره‌تا له باشووری ئێرانه‌وه هاتوو و به‌شیکن له قه‌ومی کورد و له‌بوری ئه‌سپسواری و به‌کاره‌ینانی چه‌کدا، شاره‌زاییان هه‌یه. "

شایه‌نی باسه، ناوبراو له لاپه‌ره‌یه‌ک پێشتردا واته لاپه‌ره ٧٨٨، کاتیک ولایه‌تی موس‌لی پیناسه کردوو، ژماره‌ی تیکرا دانیشتوانه‌که‌ی به ٣٠٠٢٨٠ کهس له‌قه‌له‌مداو، ئیزدی و همه‌هونده‌کانی له کورد جیاکردۆته‌وه له‌و کاته‌دا همه‌هونده‌کانی به‌ته‌نیا ١٠٠٠ کهس داناه.

مَا لِكُتُبِنَا نَبِيْنَا

فانـج
و

مخبر افغانی

از

طوپقانی عسکری رشدی واسکندار مکتب اعدادی منگیسی
جغرافیا معلمی قول افغانی

علی جواد

(قسم اول لغات جغرافیه)

جلد ثالث و تری

قوم کتاب جنگریه ایولنه مجلس معارف عسکریه طرفندن قرار ویریشد.

معارف لغات جلد سته ۱۵۶ نومبر و ۱۸ مایس سنه ۱۳۱۲ تاریخلی
رخصتنامه سینه طبع اولمشدر

استانبول

(نصاب مطبعه سن) باب عالی جاره منیره نومبر و ۲۵

۱۳۱۴

آسیای عثمانیك
موصل - سمت شرقیستند

ووجه حوضه بنده پرولا بندر .

مذكور ولایت ۳۸.۳: ۴۴: ۴۴ درجه

طول شرقی و ۳۵.۱۵: ۳۷.۱۵

عرضی شمالی بنده واقع اوله رقی شمالاً

دیاربکر و وان ولایتی شرقاً ایوان

مملکتی جنوباً بغداد ولایتی غرباً زور

- سجانی ایله محدوددر .

وسعت و جسامتی ترتیباً ۷۵۷۰۰

کیلومتره در .

ولایت مذکوره اهالیسی اوچیوز

بیک ایکیوز سکدان نفوسدن عبارت

اولوب قرمیت جهیله روجه آتیدر :

سوریهلی عرب ۸۰۰۰۰

عشایر عربان ۹۳۰۰۰

کرد ۴۶۱۸۰

ترکان ۱۶۰۰۰

شانا ۱۲۲۰۰

موند ۱۰۰۰۰

کادانی ۱۸۰۰۰

سربانی قنولکی ۷۰۰۰

مقونی ۵۰۰۰

اسرائیلی ۶۰۰۰

پزیدی ۱۴۹۰۰

ساره ۱۰۰۰

بیگون ۳۰۲۸۰

سربانی عرب: اشبو اعالی اصلیه تک

قسم اعظمی سلسلیکیزک تحت اطاعتنه

ادخال اولنان قدیم سربانیزک نسلی

اولوب بونلر حمله و زراع صنفرنک

قسم اعظمی دخی حاوی اولنی اوزره

ایدیق باغچیلرله هر نوع میوه و سبزه
حاصل اولور .

تازلارده آریه بندای نخود و جو .

دارکی حبوبات زرع اولمشدر .

اوومنی محیدد ایتن اولال تیه لرك

اتکری لوانت جوزی کولدرین اوزوم

باغلی و توتون محسولی ایله تزیین

اولمشدر .

موش سجانی سنوی ۴۰۰۰۰۰

کیلوگرام شراب و ۱۰۰۰۰۰ کیلو

خرامدن زیاده توتون پشدریمکنه در .

حیوانات اهالیسی روجه زردر :

صغیر ۲۰۰۰۰۰

قبول و بگی ۸۰۰۰۰۰

سراکب ۱۲۰۰۰۰

آت ۳۰۰۰۰

فاطر ۲۰۰۰

بیگون ۱۱۵۲۰۰۰

تقسیمات: موش سجانی بش قضا

ایله ۵۹۰ قریه بی محنولدر :

بشار مرکزداره لری ۵۵۰۰۰

موش ۱۹۴

پولایتی غوب ۱۳۵

ملازکرد ملازکرد قلعه ۵۰

وارطلو کوم کوم ۹۳

ماسون حاسکوی ۱۱۸

بیگون ۵۹۰ قریه

آنقره

موش علی قلعه سی - ولا

تک بوزخا سجاغنددر قریه ۵۵۵۰۰

کردار: موصل ولایتده ساکن
اولان کردار برلی اهلایک بر قسم
مهمی وجوده کتوردر.
بوولایتده ساکن اولان کردارک
بر قسمی حییه نشین ایسه ده قسم اعظمی
حیویات ومیوه وپاموق وتوتون زراعتی
ایله امیش ایدر.

ترکدار: دجله تک سمت شرقینده
متمکن اولوب زراعت و حیویات
پشدرمک ایله یکینورلر.

بونلر فی الاصل ترکستان اهالیسی
اولوب سلجوقلر و عثمانیلری متمماً
اناطولی و سزوبوتامیایه هجرت ایشلدر.
لسانلری ترکیجه در. انسانلری ملج.
الوجه قناعتکار و چالشیقل اولوب
شاهلر، کجهن معمه لدر.

هموند طائفه سی: عن اصل جنوبی
ایراندن که کرد قومنه منسوب اوله رق
بونلر آتیه یئنگ و سلاح قولانیق
خصوصلرینده مهارتلی واردر.

ولایت طاغری: موصل ولایتک
باشلوجه طاغری شمالده وقره قضا.
سند عفروش و ماروزیه شرقده و شهر
زور سجاغنده قودیل و سلیمانیه سجا.
غنده آرمیر وقره طاغیر جنوبده جبل
حرین عربینده سجا طاغیدن عبارت
درکه سجا طاغینده یزیدی طائفه سی
مساکندر.

وسطه دخی جبل محلوب و قره
چون طاغری واردر.

اعالی اصلیه یی تشکیل ایدر. فایحان
مملکتک احمادی اولوق اوزره موجود
بولان اعالی اسلامیه نسل عربدن
اوله رق بر قومه داخلدر. بونلر
مملکتک زراع و تجار صنعتی و اراضی
صاحبلری اولوب حکومت مأمورینلرینده
دخی استخدام اولنورلر.

جیور هایدن ابو یدران آقیدان
نام دوت عدد عشایر عربان اوتوز
سند تیری دجله تک ساحل غربینده
اسکان ایشلدر.

قبائل و عشایر عربان: مشیزک
احمادی حضرت سلیمان منشی اولدیی
قبول اولوش بر مسئله کبیر.

بونلرک حیانتلی بدویت طائفه
کدران ایدر.

موصل حوالیه یینده کشت و کنار
ایدن قبالهک باشلوجه لری قبیله ملی
ایله شماردوکه بونلر کثیرالنسل حیوا.
طایفه سبورتنه دائمه اقامت ایتمک
آوزره ملولاشورلر.

کریمی قبائل جمعی قباله یانیه دن
اولوب دجله تک آشالی طرفندن بغداد
قدر یا بلورلر.

شمار ایسه عشایر تجدیدن اولوب
کرکوکدن زوره قدر امتداد ایدن
اراسینده ملولاشورلر.

شمار عشایر تک موصل حوالیه یینده
دخولی تک قدیم او ایوب آتقی ۸۰
سده تک بر زماندن عبارتدر.

هممهوندهكان له گهشتهكهی "جۆرج پیسون" دا

له لاپهره‌ی ۱۵۰-۱۵۱ی ژماره ۹۹۶ی گۆفاری فهرنسیی "Journal des Voyages" که له رۆژی یهکشهمه‌ی ریکهوتی ۹ی ئابی ۱۸۹۶دا، چاپ و بلاوکراوتهوه، بهشی پینجهمی گهشتهكهی جۆرج پیسون بهناونیشانی "له ئهرمینیاوه بۆ ولاتی فارس بهکوردستاندا" بلاوکراوتهوه که تیایدا باسی سهردانی موسل و سلیمانی کردوه. ئهو پاش ئهوه‌ی باس له چۆنیتی چوونی له سيعرتهوه بۆ موسل دهکات و نامازه به ئیزیدییهکان دهکات کهچۆن له پهلاماری دهشتهکییهکانی عهرب سلهمیونهتهوه، پاشان باسی سهردانی ئهربیل و رووباری زێ دهکات وهک شوینیکی لاوهکیی که کوردان بهرهمهکانی خۆیانیان لێ ساغکردوتهوه و لهوبارهیهشهوه نامازه‌ی به رووداوی کۆنی جهنگی گهگهمیلا لهنیوان ئهسکهندهری مهکدونی و شکاندنی داریوس کردوه. دواتر ناوبراو دیته سهر چوونیان بۆ کهرکورک و لهویوه بۆ سلیمانی و دهنوسنیت:

"جارجاره به دهگهمن جوتیاریک دهبینین که گویدرێژیکی بهدبهختی پیش خۆی داوه که قاچهکانی له ژێر بارهکهیدا دهچمهینهوه. ولات ئاسایش نییه؛ کهس له ترسی رووبهرووبوونهوه‌ی هممهوندهکان ناویریت له شارهکان دووربکهوێتهوه. ئهوان کوردیکی زۆر ئازا و شارهزان له بهکارهینانی چهکدا و دوانزه ساله خهریکی کاری جهردهیین. له سهرووی هممووشیانهوه سوارچاکی نایاب و ناوازه‌ن. ژناتی ئهم خێله سواری ئهسپ دهبن و وهک پیاو شهردهکن. هممو ئهو ههلمهتانه‌ی که ئاراسته‌یان کرابوون، بێ ئهنجام مانهوه. دوو مانگ پیش سهردانهکهمان، له نیوان کهرکورک و سلیمانی، هیرشیان کرده سهر کاروانیکی دهوله‌مه‌ند که زیاتر له سه‌د چهکدار پارێزگارییان دهکرد. ئهوان کوژران و برینداربوون و ته‌واوی کاروانه‌کش تالانکرا. لهو کاتهوه ترس و توقین زاله به‌سهر ولاته‌که‌دا و رینگاوبانه‌کان چۆلن.

ھەر ڪه گھڻتڻنھ شاري ڪھرڪوڪ، ڪه به باخچه دھورھدراوھ و دارخورماي لڏھروڻت، ڦالڻئوس دوو ئھفسھري نارد بو پڻشوازيماڻ و داواي لڏڪردڻن واز له گھشتھڪھماڻ بڻڻڻن بو سلڻماڻي، دھوروبھري ئھوئ ڪه ھيچ ئاسايشڻيڪي تڏاناڻيھ. سوپاسي دھڪھڻن بو ميھرباناڻيھڪھي، و پھشيمانڻن لھوي ڪه ناٽوانڻن ئاٽھڪھي بھديھڻڻڻڻ ڪه رھنگھ له رڳاڪھماڻ دووربخاٽھوھ. پاشان، دھبي ئھوش بگوتري، ڪه ئيمھ ئارھزووي نھڻنماڻ ھھبوو بو بڻڻڻي ھھمھوندھڪاڻ له نزڳھوھ. ئھفسھرھڪاڻ پڏاگرڻڻاڻ نھڪرد و بھلڻڻاڻدا ڪه بھيانھڪھي سھرھتا ڪاروانھڪھماڻ ئامادھدھڻت. ئيمھ له ژڙر چاودڏري سي جھندرمھدا، به سھرؤڪاڻيھتي ئھفسھريڪ دھروڻن.

نزڳھي يھڪسھر چوويڻھ ناو زنجيره چڀاي قھرمداغ " يان شاخي رھش" نيوھرؤ گھڻتڻنھ ئھو شوڻيھي ڪه دوو مانگ پڻشتر ڪاروانھڪھي لڏ روتڪرابوھوھ. دارگوزڏيڪي بھتھمھن و تاقانھ، لقه گھورھڪاڻي بھسھر ڪھمھري قورباناڻيھڪاڻدا شوردمھڪاٽھوھ. له چھمچھمال، بو شھوھڪھ وھستاڻڻ؛ پاسھوانھڪاڻماڻ جنڻاڻنھڻشٽڻڻ و گھرانھوھ بو ڪھرڪوڪ. ئھوش ئيحرارجيھڪي گھورھبوو بو قايمقامي نوڻھري حڪومھت له گوندهڪدا. بھھوي ئھوي فھرماڻي له پارڏزگارھوھ وھرگرتوھ، ناڻھوڻت رڳھماڻ پڻدات بھبي پاسھواڻي بھھيز برؤڻڻ، بو خوڻي تھنيا چھند پڻاويڪي لھبھردھستدايھ. ھھرچھنده پڻي بلڻڻ بھلگھڪاڻ بھس دھبڻ بو ئيمھ، ئھو ناڻھوڻت ھيچ شٽيڪ بڻسٽڻت. لڏرھدا شڻٽيڪ ڪه رووي به پڻستي بزن داپوشڻيوو، به سھماڪردن دڻتھ بھردھمماڻ و پڻشڻڻي دھڪات ئھگھر بڻي ياوھر برؤڻڻ ھيرشماڻ دھڪرڻتھ سھر. دواي دانوستاڻيڪي درڏزخاڻڻ، قايمقام وھڪ پارڏزھر "ڪھسيڪ ڪه له سھد سھرباز باشتڻر بڻت" پڻشڪھشماڻ دھڪات. عھلي ئھفھندي ناوي ئھم "پڻاوه مٽمانھپڻڪراو و بھرڏزھ بوو، ڪه له ھھماڻ ڪاٽدا، ھھم دؤستي جھردھڪاڻ و ھھم حڪومھتھ". ئھو پڻاويڪي زور ئازا بوو. ئھم ڪھسيھ ڪه زور پڻش بھيانڻي لهگھلڏا بھرڏزھوٽڻڻ؛ شڻخڻيڪي رڏزدارھ

و هممووان دین دەستی ماچدەکن. بردینی بو مالهکهی خۆی، بو گوندی باخ، یهکیک له گوندهکانی ههمهوند، لهوئ پيشوازیهکی تهواومان لیکرا. روژی دواتر، دواي ئهوهی نانی نیوهرووی پیداین، تهنیا رازی بوو به رینوینی شەش ئهسپسوازی ههمهوند، که بهراستی کهسانی خراب دههاتنهپیش چاو، ریگهمان پیدات برۆین. ئیمه بهم پاسهوانیه نایابهوه گهیشتینه شاری سلیمانی، له هیرشی جهندرمهکان نهی، له هیچی تر نهدهترساین.

Journal des Voyages

ET DES AVENTURES DE TERRE ET DE MER

(SUS TEXES ET SUS MERS) MIPON PITTORESQUE, TERRES ALLUSTRES, JOURNAL

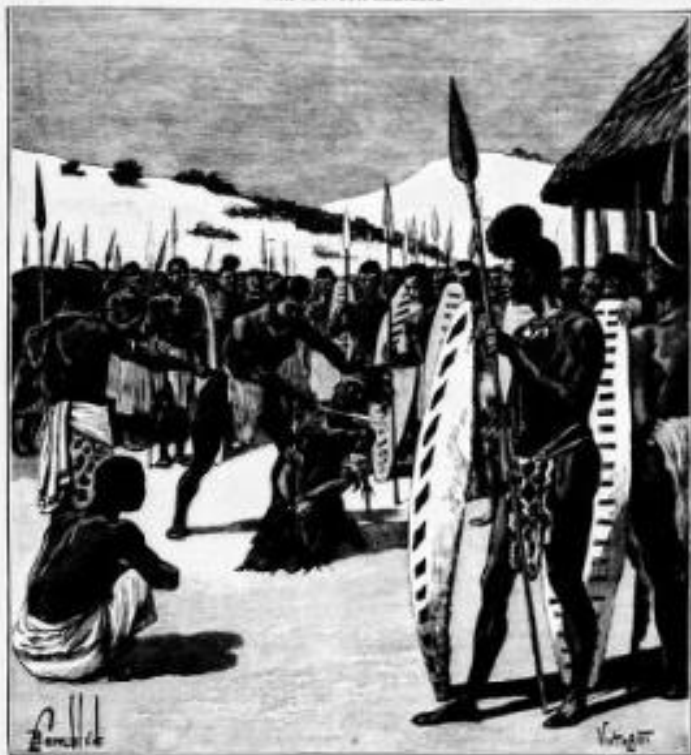
Dimanche 2 Août 1906

Journal Hebdomadaire. 40 ANS. — N. 2. 100 + 25 N. 2. — DIMANCHE, 10 C. — 100 ANS, 10 C. 24. Paris, 14, rue Saint-Jacques

SOMMAIRE	
595	596
595	596

LE PAYS DES MATABÉLÉS

PAR GERVÉIS-BALISSOL

Le service qui épargne par un des ses L'entraine. (N. 14, 15, 16, 17)

105

galés caché par les eaux, il remonte le courant pendant 450 mètres, pour aboutir enfin sur l'autre rive. Le chemin est tracé, nous n'avons plus qu'à le suivre; notre brave gendarme, rendu craintif, ferme la marche. Deux heures après nous nous arrêtons à Geïfan, autre village Yéridi. Dans la campagne sont disséminés de nombreux tombeaux, lieux de pèlerinage; ils sont en pierre, de forme pyramidale, à trois ou quatre étages et surmontés d'un toit conique.

Sans le moindre incident, nous traversons une plaine ondulée, Sakhal-Ghazel fort redoutée des gens du pays qui craignent les attaques des Bédouins, et, après avoir parcouru les buttes de terre où fuirent autrefois Ninive, dont notre gravure représente l'état actuel des fouilles. Nous arrivons à Mossoul, bâtie sur la rive droite du Tigre.

Presque entièrement composée d'Arabes, la population de Mossoul, la Verte est de 50,000 âmes environ; on compte dix mille chrétiens et deux mille juifs très fanatiques. Mossoul n'a que deux mois d'hiver, deux mois de pluie; janvier et février. Durant le reste de l'année la chaleur est étouffante; les habitants passent les journées dans des caves appelées « serdah » et les nuits sur les terrasses où viennent se poser les éperviers qui, avec les chiens, sont les grands nettoyeurs de la rue.

Nous ne quittons Mossoul que pour nous diriger sur la Perse, à travers les plaines de l'ancienne Assyrie. De nombreux tell démodés, sur lesquels s'élevaient des villages, indiquent combien ces pays, presque aussi fertiles que la Babylonie, devaient être peuplés autrefois. Il ne reste plus guère que des ruines. Erbil, où nous arrivons après avoir traversé, en barque, le Ghazir et le Grand Zab, a conservé une importance relative comme marché des produits du Kurdistan. D'origine probablement assyrienne, elle est, en partie, construite sur une butte sillonnée de galeries souterraines. C'est l'ancienne Arbèles déjà célèbre au temps d'Alexandre le Grand; elle dut cette célébrité de donner son nom à la bataille qui eut lieu plus à l'ouest, à Gangamela, et dans laquelle le conquérant macédonien défit les armées de Darius.

Sur un flot de conglomérats du Petit Zab, s'éleva Altun-Koupru, qu'un pont relie à la terre ferme; l'arche de ce pont, haute et hardie de construction, lui a valu le nom de « Pont-d'Or ». C'est un passage très fréquenté par les caravanes de Perse. Sur les maisons, dans les

sous la charge. La contrée n'est pas sûre; personne n'ose s'aventurer loin des villes dans la crainte de rencontrer les Hamavand, Kurdes très braves et très habiles au maniement des armes, et qui, depuis une douzaine d'années, se livrent au brigandage. Ce sont surtout d'excellents cavaliers; les femmes de cette tribu montent à cheval et combattent comme les hommes. Toutes les expéditions dirigées contre eux sont demeurées sans résultat. Deux mois avant notre passage, ils ont attaqué, entre Kerkouk et Souleïmanieh, une riche caravane que protégeaient plus de cent hommes armés. Il y eut des morts et des blessés, et la caravane entière fut pillée. Depuis lors, la terreur règne dans le pays et les routes sont abandonnées.

Dès notre arrivée à Kerkouk, entouré de jardins ou croissent les palmiers, le Valinou nous envoie souhaiter la bienvenue par deux officiers et nous prie de renoncer à notre voyage à Souleïmanieh, les campagnes n'offrant aucune sécurité. Nous le remercions de sa bienveillance, tout en regrettant de ne pouvoir accéder à son désir, ce qui nous écarterait de notre chemin; puis, il faut le dire aussi, nous avions le secret désir de voir de près les Hamavand. Les officiers n'insistent pas et promettent que notre escorte sera prête le lendemain à la première heure.

Nous partons sous la garde de trente gendarmes commandés par un officier et nous pénétrons presque aussitôt dans la chaîne du Kara-dagh ou montagne Noire. Vers midi nous atteignons l'endroit où, deux mois plutôt, la caravane fut dépouillée; un vieux noyer solitaire étend ses énormes branches au-dessus des tombes des victimes. A Tchémchemal, nous nous arrêtons pour la nuit; notre escorte nous abandonne et retourne à Kerkouk. Grand embarras du caïmakan, représentant du gouvernement dans le village. Ayant reçu des ordres du Vali, il ne veut pas nous laisser partir sans une forte escorte, et il n'a que quelques hommes sous la main. Nous avons beau lui dire qu'un guide nous suffira, il ne veut rien entendre. Un fou, le visage couvert d'un masque en peau de chèvre, vient danser devant nous et nous prophétise que si nous nous mettons en marche sans escorte nous serons attaqués. Après de longs pourparlers, le caïmakan nous offre comme

« cent soldats ». Ali-Effendi est le nom de cet homme sûr et honorable qui est à la fois ami des voleurs et du gouvernement. Fort brave homme que ce com-

meunier mine à la vérité. C'est dans ce brillant équipage que nous arrivons à Souleïmanieh, ne redoutant plus guère d'une attaque de gendarmes.

(À suivre.) GEORGES PASSON.

HISTOIRE D'UN ESCLAVE

TIKO'

IV

Arrivés au village — quelques cases parsemées sous de grands arbres — Passon conduisit sa capture — pour lui ce n'était pas autre chose — vers son habitation. Les autres noirs lui marquaient de la déférence, et respectaient en lui sa force extraordinaire. Tiko comprit que les gens de Béché il n'avait pas à attendre sa délivrance.

Passon mena l'enfant à sa case, ne le perdant pas de vue; et, après avoir ravi un feu de brindilles destiné à écarter les moustiques, il s'était assis, cherchant laborieusement le parti le plus avantageux à tirer de cette proie si facilement atteinte. Enfin il parut se décider. Prêt à s'élancer, il lia cruellement les jambes au pauvre Tiko, malgré ses protestations, et l'abandonna à ses pleurs et à ses réflexions toute la journée.

Le jeune nègre, malgré la douleur que lui occasionnaient ses entraves, s'était endormi, quand il fut réveillé par la bruyante respiration de son bourreau. Passon, couché en travers de la porte, comme pour mieux garder son captif, dormait profondément, devant sans doute quelque boisson fermentée dont il s'était gorge.

Le lendemain, d'assez bonne heure, le noir se trouva en état de poursuivre son projet. Il délivra Tiko de ses entraves, mais il lui mit au cou une sorte de colerette de bois, assez lourde pour obliger le jeune garçon à la soutenance de ses deux mains.

Assuré de l'obéissance de son captif, Passon le conduisit à la pirogue laissée envasée au rivage de la lagune, et il l'aida à y prendre place.

Le jeune garçon, immobilisé dans ses mouvements, demeura étendu au fond de la pirogue. Le noir, sans un grand déploiement de forces, la faisait avancer vers l'orient, en longeant le pays de Jehou.

Toutes les fois que la pirogue en croissait d'autres, c'étaient des interpellations de bord à bord, des salutations et des souhaits à n'en plus finir:

« O Kou! o Kou droit! o Kou! o Kou! o Kou! »

کوشنتیکی ناسانی سەرۆکی هۆزی کهره‌ند له‌لایهن
هه‌مه‌وه‌نده‌گانه‌وه

له‌لایه‌ره ١٥١ ی بلاوکراوه‌ی ئینگلیزیی " GAZETTEER OF KERMANSHAH " که‌سالی ١٩٠٧، چاپ و بلاوکراوه‌ته‌وه، میسته‌ر تی. سی. پلۆودن، سه‌باره‌ت به‌ میژووی هاوچه‌رخ‌ی خێلی کهره‌ندی کوردیی، باسیک ده‌گیڕیته‌وه و ده‌لیت: که ٥٠ سال له‌موه‌پیش، حه‌یات قو‌لی خانی کو‌ری مه‌له‌ک نیازخان، سەرۆکی کهره‌ند بووه. حاجی خانی‌ش، که‌ تورکیکی نازه‌ربایجانی بووه، والی کرماشان بووه. حاجی خان، زستانیک ده‌چیته‌ کهره‌ند و له‌ریگای سه‌پاندنی باج و سه‌رانیه‌کی زۆر، خه‌لکه‌که‌ی چه‌وساندۆته‌وه. پاشان هه‌ر به‌وه نه‌وه‌ستاوه و داوای له‌خه‌لکه‌که‌ کردوه خوشک و دایکیانی بۆ بی‌ن تاکو خزمه‌تی بکهن. سه‌یدی شارۆکه‌که‌ بی‌ه‌وده قورنایی کردۆته ره‌جا، به‌لام وازی له‌داوای خۆی نه‌هیناوه. دوا‌جار خه‌لکه‌که‌ به‌رگه‌ی ئه‌و سوکایه‌تییه‌یان نه‌گرتوه و دژی حاجی خان راپه‌ریون و په‌لاماری ماله‌که‌یان داوه. حاجی خان بۆ پاراستنی گیانی خۆی هه‌موو ده‌رگا‌کانی له‌خۆی داخستوه. خه‌لکه‌ راپه‌ریوه‌که‌ کونیکیان کردۆته بنمیچی خانووه‌که‌ و له‌ویوه‌ بۆی چوونه‌ته ژوورمه‌ و هه‌ر زوو ئه‌ویان له‌کۆل کردۆته‌وه، ئنجا به‌ربوونه‌ته ده‌ست و پی‌وه‌نده‌که‌ی و هه‌رکه‌سیان لێ گرتوون و توویانه‌ بلێ "گۆشت"، ئه‌گه‌ر ئه‌و وشه‌یه‌ی به‌ شیوه‌ی تورکان و تبیت ده‌سته‌بجی کوشتوویانه. پاش ئه‌و رووداوه، حه‌یات قو‌لی خان فه‌رمانزه‌وای کهره‌ند بووه. پاش مردنی ناوبراو، چوار کو‌ری لێ به‌جیماوه که‌ گه‌وره‌که‌یان ناوی مه‌له‌ک نیازخان بووه و شوینی گرتۆته‌وه. ناوبراو پاش ١٥ سال ژیا‌نی خۆی له‌ده‌سته‌داوه، پاش ئه‌وه‌ی له‌هه‌لمه‌تیکی‌دا بۆ سه‌ر هه‌مه‌وه‌نده‌گان، ئه‌سپه‌که‌ی هه‌لێده‌گری‌ت و ریک ده‌بیاته به‌رده‌م ده‌واری هه‌مه‌وه‌نده‌گان، ئه‌وانیش به‌ فیشه‌کێک ساردی ده‌که‌نه‌وه.

③
**The property of the Government of India.
Issued by the Division of the Chief of the Staff.**

For official use only.

No. 68

GAZETTEER
OF
KERMANSHAH.

BY

H. L. RABINO.

SIMLA :
PRINTED AT THE GOVERNMENT CENTRAL PRINTING OFFICE,
1907.

Under the authority of the Kerind Governor is the Lur tribe of Jalalavands, numbering 500 houses, and inhabiting the Huleilan district.

The Kerindi supply an infantry regiment composed of 8 companies, nominally 100 strong, and a band. This is the composition of the regiment—

	From.	Number of Companies.
Kerind ...	... ..	2
Bivanij ...	... ..	2
The Jelalavands ...	... ..	2
The Rashid Alis ...	... ..	2
Rijab ...	... ..	...

Military band.

The Sartip of the regiment is Ali Murad Khan, Ehtesham-ul-Mamalek, formerly Governor of Kerind.

The Kerindi, who are supposed to be a branch of the Gurans, are said to have bought Kerind from the Guran chief of Kalleh Zanjir, some 140 years ago.

Of the recent history of the chiefs of Kerind, this is what was related by Mr. T. C. Plowden in 1881 :

"Some 50 years ago, Hyat Kuli Khan, son of Malek Niaz Khan, was chief of Kerind, and Haji Khan, a Turkoman of Khoi in Azarbaijan, was Governor of Kermanshah. One winter, Haji Khan visited Kerind and sorely oppressed the people, not only by his pecuniary exactions but especially by forcing them to yield their wives and daughters to his desires. In vain the Seyyeds of the town laid the Koran before him, and entreated his forbearance. Haji Khan would not listen to them. At length the people could stand it no longer, and rising against him, attacked the house in which he was living. Haji Khan barricaded all the doors, and for a time he kept his assailants at bay. The latter, however, were thoroughly roused, and climbing on the terrace, broke through the roof and effected an entrance. They made short work of Haji Khan. A massacre of his attendants followed; every man of them who pronounced the word Gosht with a Turkoman accent was cut down. After this event Hyat Kuli Khan ruled Kerind, more or less continually, until his death.

"He left four sons, Malek Niaz Khan, Abbas Kuli Khan, Ali Murad Khan and Karim Khan. Malek Niaz Khan, the eldest, succeeded his father, and lost his life about 15 years ago in an expedition against the Ahmadavands (Hamavands). His horse ran away and carried him to the enemy's tents, where he was shot. His second brother, Abbas Kuli Khan, succeeded to the Chieftship, and died suddenly about 5 years ago in Kermanshah. The Chieftship then devolved upon Ali Murad Khan, who now holds it, and whose acquaintance I made at Pa-i-Tak. He is a good looking man of about 45 years, with as fair a skin as any Englishman; his

هه‌مه‌وه‌نده‌كان له بیره‌وه‌رییه‌كانی فردریك رۆزن دا

فردریك رۆزن (۱۸۵۶-۱۹۳۵) رۆژ‌هه‌لاتناس و دیپلومات و سیاسه‌تکارێکی ئه‌لمانییه و له‌سالی ۱۹۲۱دا، وه‌زیری دهره‌وه‌ی ئه‌لمانیایه‌بووه. ناوبراو له ۱۸۹۰کاندا، له‌چه‌ندین شاری گه‌وره‌ی رۆژ‌هه‌لاتی ناوه‌راست وه‌ک به‌یروت و به‌غدا و تاران، نوینهری دیپلوماتی و لاتنه‌کی بووه و به‌شیکێ زوری ته‌مه‌نی به‌گه‌ران به‌نیو ویلايه‌ت و شاره‌کانی ئیمپراتۆری عوسمانی و قاجاری به‌سه‌ر بردووه و کاتیکی زۆریشی له‌گه‌ل ناسره‌دین شای قاجار به‌سه‌ر بردووه. ئه‌و جگه‌ له‌ زمانه‌کانی ئه‌لمانی و ئینگلیزی، تورکی و فارسی و عه‌ره‌بیشی زانیوه. فردریك رۆزن له‌ کتێبه‌که‌یدا که به‌ناوینشانی "بیره‌وه‌رییه‌ رۆژ‌هه‌لاتیه‌کانی دیپلوماتیکي ئه‌لمانی" نووسيووه‌تی و له‌سالی ۱۹۳۰دا. چاپ و بلاوی کردۆته‌وه، له‌کاتی گه‌شتیکي خۆی به‌ره‌و ئیران له‌ کۆتایی نه‌مه‌ته‌کانی سه‌ده‌ی نۆزده‌یه‌م، ئاماژه‌یه‌کی به‌ هه‌مه‌وه‌نده‌كان داوه و نووسيووه‌تی :

"له‌ شه‌هره‌بان، دووه‌مین قۆناغ له‌سه‌ر ریگای فارس، له‌لایه‌ن به‌رپرسی جه‌ندرمه‌ی تورکیه‌وه، بانگه‌یشته‌کرام بۆ به‌شداریکردن له‌ هه‌لمه‌تیک دژی به‌شیک له‌ کوردانی هه‌مه‌وه‌ند. سه‌رکرده‌ی ئه‌م هه‌لمه‌ته پێشتر بۆخۆی چه‌ته‌ی ریگاو‌بان بوو، به‌لام ئیستاکه‌ ببووه یوزباشی یان کاپتن. ئه‌و، شه‌وی پێشوو په‌یوه‌ندی پێوه‌ کرم و هه‌موو ورده‌کارییه‌کانی کاره‌که‌ی پێ و تبه‌ووم. هه‌لکوتانه‌ سه‌ر گرده‌کانی چه‌مرین نمایشیکي زۆر سه‌رنجراکێش بوو، به‌لام زیاتر سیمای گه‌شتیکي هه‌بوو تاوه‌کو هه‌لمه‌تیکي سه‌ربازیی جیدی و هیچ شوینهارای کورد نه‌دۆزرایه‌وه."

ORIENTAL MEMORIES
OF A GERMAN DIPLOMATIST

BY
FRIEDRICH ROSEN†

1124/65

WITH TWENTY-EIGHT ILLUSTRATIONS

METHUEN & CO. LTD.
36 ESSEX STREET W.C.
LONDON

1926

The effect of such true or unfounded rumours was a general panic amongst the many pilgrims who began to pour into Mesopotamia at the end of the hot weather. Already during my nightly marches from Kerbelā to Baghdad I was struck by the dismay of the Persians when they noticed our small group of riders in the dark. But I always calmed their fears by giving them the salutation usual amongst Persian pilgrims: 'Iltimās-i do'ā'—which means 'I beg you for your intercession (when you pray at the holy shrine),'—upon which the answer would be given in chorus: 'Muhtāj-i do 'ā'—'We ourselves are in need of your prayers.' On my further march to Central Persia I was always accompanied by and constantly met groups of these pilgrims. Some of them remembered seeing me at Kerbelā and looked upon my presence there as an act of piety. They gave me the honorary title of Kerbelāi, and treated me with the unreserved confidence characteristic of all Turkish-speaking Muhammedans, for most of the pilgrims in this season were Turks from Azerbaidjān and Khorāssān. Their sympathy for me was much increased by my walking the greater part of the mostly easy stages, while allowing old and tired-looking men to bestride my mount.

At Shahrābān, the second stage on the road to Persia, I was invited by the head of the Turkish *gendarmerie* to join an expedition against a section of the Hamāvand Kurds. The leader of this expedition, himself a former highwayman, but now *yuzbāshī*, or captain, had called on me on the previous night and had told me all the details of the affair. The raid across the Hamrān hills was a very picturesque show, but had more of the character of a picnic than of a serious expedition. No trace of the Kurds was discovered.

At Khānekin, the last Turkish town, a picturesque little place at the foot of the first range of the Persian highlands, I met the Persian Consul in a coffee-house

هه‌مه‌وه‌نده‌کان و رووداو‌ه‌کانی ئهرمه‌ن له نه‌ه‌دۆل

بلاوکراوه‌ی "Pro Armenia" که زمانحالی ریکخراوه توندرومه‌کانی ئهرمه‌ن و له‌پاریس بو بانگه‌شه و پاگه‌نده بو کیشه‌ی ئهرمه‌ن له‌نیو ده‌وله‌تی عوسمانییدا بلاوده‌کرایه‌وه، له لایه‌ره ۱۴ و ۱۵ی ژماره ۲ی خۆیدا، که له رۆژی ۱۰ی ديسه‌مه‌ری ۱۹۰۱دا، چاپ و بلاو کراوه‌ته‌وه، له‌ژیر ناو‌نیشانی "نامه‌یه‌ک له ئه‌ده‌نه‌وه ۲۵ی ئۆکتۆبه‌ری ۱۹۰۱" نووسیه‌تی:

" له کاتی رووداو له‌بیرنه‌کراوه‌کانی سالانی ۱۸۹۵-۱۸۹۶دا، زیاتر له سه‌د کوردی حمیدی له عه‌شیره‌تی هه‌مه‌وه‌ند، به‌ بریار و فه‌رمانی حکومه‌ت، له شوینیکی تاییه‌ت له دهره‌وه‌ی شار نیشه‌جیبوون و وه‌ک سه‌ربازیکی ته‌رخانه‌کراو بو حکومه‌ت هه‌ژمارده‌کران؛ ته‌نانه‌ت مووچه‌کانیشیان وه‌رگرتبوو. جگه‌ له‌وه‌ش، له ئه‌نجامی ئه‌و پشت‌گیریه‌ی باشانه‌ی که والی ئیره، که بوخۆی کوردیکیشه، سه‌باره‌ت به‌وان به‌ سولتانی دابوو.. تاوه‌کو بتوانن ئه‌گه‌ر پێویست بکات یارمه‌تی حکومه‌ت بدن، که به‌ واتای کومه‌لکۆژی و تالانه‌کردنی گه‌لانی مه‌سیحی دیت.

کوردانی سه‌روه‌ه، به‌ هاندانی ئه‌و سوود و چاکانه، سالانیکه، به‌ نازادی و بی‌ شه‌رمه‌زاری، ئهرمه‌نه هه‌ژاره‌کان تالانه‌که‌ن. حکومه‌ت هه‌میشه له به‌رامبه‌ر کاره خراپه‌کانیادا بیده‌نگبوو و ئه‌گه‌ر کورد به‌ هه‌له‌ تورکیکی تالان کردیه‌ت، والی ناگاداری ده‌کردنه‌وه که موسلمانان نه‌چه‌وسینه‌وه، به‌لکو ئهرمه‌نییه‌کان تووشی هه‌موو درنده‌یه‌کانی خۆیان بکه‌ن. کورده‌کان جاریکی تر هاندان، به‌ شیوه‌یه‌کی ترسناک سته‌میان له ئهرمه‌نه‌کان کرد و به‌رهم و نازه‌لی وه‌رزیرانی ئهرمه‌نییان تالانه‌کرد. ئه‌وان بویریان گه‌یشه‌ ئاستیک، که ده‌ستیانه‌کرد به‌ داوای پاره له به‌رپرسانی حکومه‌تیش. ته‌نیا له‌م کاته‌دا بوو که حکومه‌ت هه‌ستی به‌ ناچاریه‌ی کرد بویه‌وه‌ی ده‌ستوه‌ردان بکات

و له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا زۆر دره‌نگ بوو بۆ ئه‌وه‌ی ب‌توان‌یت کۆن‌ترۆلیان ب‌کات.

حکومه‌ت که له به‌رامبه‌ر ئه‌م هه‌لۆیسته به‌ی سنووره‌ی کورددا به‌ی ده‌سه‌لات بوو، به‌ فه‌رمانی سولتان ده‌یویست بۆ شوینیکی دیکه‌ ده‌ربه‌دهریان ب‌کات؛ به‌لام ئه‌وان، کاتیک زانیان که ده‌ربه‌دهرده‌بن، شه‌وانه هه‌لاتن، جگه له پیره پیاوه‌کان و ژنه‌کان.

حکومه‌ت ده‌یتوانی ده‌ستگیریان ب‌کات، ئه‌گه‌ر بیویستایه؛ به‌لام چه‌ند رۆژیک دوا‌ی هه‌لاتتی کورد، زانیان که حکومه‌ت به‌ ته‌واوی ناگاداری پلانه‌کانیان بووه. کورد، چه‌ند رۆژیک پێش ئه‌وه‌ی ب‌برین، پێشتر هه‌موو ئاماده‌کاریه‌کانی خویان کردبوو.

شه‌وی ۲۵ی ئه‌یلول، کاترۆمیر سی به‌ کاتی تورکیا، سه‌دوپه‌نجا سوارچاکی کورد، به‌ چه‌که‌وه له سه‌ر تا نوکی به‌ی، ئه‌ده‌نه‌یان به‌جیه‌پشت و ئه‌سپ و به‌ر هه‌می وهرزیره ئه‌رمه‌نیه‌کانیان تالانده‌کرد. ئیمه زانیان ئه‌م کوردانه به‌ره‌و وان به‌ریکه‌وتن بۆ ئه‌وه‌ی ب‌چه‌ پال هه‌قاله‌کانیان و ده‌ست به‌ جیه‌جیکردنی ئه‌و فه‌رمانه ئیمپراتورییه بۆ کۆمه‌لکوژی ئه‌رمه‌نه‌کان، ب‌که‌ن.

به‌پێی ئه‌و زانیارییه تایه‌تانه‌ی له خه‌رپوته‌وه ده‌ستمانده‌که‌و‌یت، حکومه‌ت جگه له‌وه‌ی باجی سالی ۱۹۰۲ کۆده‌کاته‌وه، که شه‌ش مانگ له‌مه‌وبه‌ر وهریگرتووه، به‌ توندیه‌کی زۆریشه‌وه باجی سالی ۱۹۰۳ کۆده‌کاته‌وه."

Pro Armenia

paraissant le 10 et le 25 de chaque mois

Rédacteur en chef :
PIERRE GUILLEARD
Jézar

TOUT CE QUI CONCERNE LA CRÉDITE
S. M. FAHÉ SÉLIM
10, RUE NODD, PARIS

ABONNEMENTS :
France . . . . . 8 »
Étranger . . . . . 10 »

Secrétaire de rédaction

JEAN LONGUET

Toulon

11 R. A. N. N. 7, 7e DIV.

—

PROPRIÉTAIRE :

SOCIÉTÉ ANONYME DE LIBRAIRIE

ET D'ÉDITION

JEANNE SÉLIM

17, RUE COURCEL, PARIS

TÉLÉPHONE 20-14

COMITÉ DE RÉDACTION :

Q. Clemenceau, Anatole France, Jean Jaurès

Francis de Pressensé, E. de Roberty

Pro Armenia est en vente chez les libraires et dans les principaux kiosques de Paris.

SOMMAIRE

Monoglogie : Le père L.-M. Alessandri.
Le Génie : Le héros grand-vieux Sait méria.
Correspondance : Préface de son ouvrage 1898, 1900, et 1901.
La poésie moderne en Turquie : Lettres de Tchékissé et d'Adnan.
Statistique d'Égypte : La Base et les villages arméniens — En Mandélie — En Égypte — A Djeddah.
La République : Évergètes des républicains — Constitution. P. 4.

Pierre Guilleard.
George Baris.
Un voyage de Palestine.
D. Louhi.

NÉCROLOGIE

Le père L.-M. ALESSANDRI

Le 22 novembre, à six heures du matin, le père Léon-M. Alessandri est mort à Venise, au couvent de Saint-Lazare dont il était vicaire-général depuis 1876. Il était âgé de quatre-vingt-un ans.

Il était entré pour la première fois, à douze ans, le 5 juillet 1812, dans ce même couvent de Saint-Lazare, tout entier encore au souvenir de Byron qui y avait fait de fréquents séjours, avant d'aller mourir à Missolonghi pour les Hellènes révoltés.

Pendant huit ans, il étudia les sciences religieuses et profanes. Puis en 1820, pendant la tourmente révolutionnaire qui secoua la France et l'Europe, il vint en France ; il dirigea successivement l'école Raphaëliani puis l'école Mouradian, après un court voyage en Angleterre.

C'est entre cette date et l'année 1848 qu'il composa les cinq volumes de poésies qui l'égalent aux plus grands de sa nation.

A partir de 1872, il s'occupa au couvent de littérature et d'histoire arméniennes. Il était aidé dans ses travaux par une connaissance profonde du latin, du français, de l'anglais et de l'italien ; et il avait aussi des notions du grec, d'arabe, de turc, de persan, d'allemand et de russe. Il a d'ailleurs laissé, outre ses œuvres en langue arménienne, des travaux importants en français, en anglais et en italien, notamment une étude sur les rapports entre les Arméniens et Venise et une notice sur le manufacturier arméno-venète, Eliu d'Alessandri et la famille des Alessandri ; il a publié également une traduction de Byron en Arménien.

Mais l'œuvre capitale de sa vie fut ce prodigieux travail encore inachevé sur la géographie et l'histoire de l'Arménie. Par la plus que personne, il fut un bon artisan de la renaissance arménienne selon le vœu de Mékhitar : faire connaître à l'Europe la langue, la littérature et la poésie de Haïk. C'est ainsi qu'à la fin du siècle dernier, un obscur moine bulgare, Païssi, réveilla la conscience de sa race et prépara aux rués, courbés sous le double joug des turcs et du clergé grec, un avenir de liberté.

Les quatre grands livres du père Alessandri Ararat, Shirak, Siouac, N-

sozes, aussi haut que ses poèmes, célébrèrent les gloires et les douleurs de la terre originelle, si rude et si charmante : ils disent les âpres hivers et la fièvre d'un printemps riche de fleurs inconnues sous d'autres ciels ; ils disent les luttes, les défaites, l'inépuisable espoir de la race calomniée par ceux qui ignorent son histoire et qui en commencent seulement l'espèce levezine, ni meilleure ni pire que l'Hellène, le Latin ou le Turc des ports méditerranéens, géographie, ethnographie, archéologie, hagiographie, numismatique, botanique, c'est tout un pays qui est évoqué, hommes, bêtes et plantes et dans profils des roches aux cimes des montagnes sacrées.

Jusqu'au dernier jour, le père Alessandri travailla avec la vigueur et la fougue d'un jeune homme, silencieux, presque anonyme, conduisant par les couloirs de San Lazaro les visiteurs étrangers qui ignoraient avoir devant eux en ce simple moine la gloire vivante d'une nation.

Il est entré dans l'ombre éternelle à une heure mauvaise pour son peuple : il avait vu des catastrophes plus tragiques et plus sanglantes qu'aucune de celles qui furent enregistrées par les annales anciens au temps des invasions turques, mongoles ou persanes ; il avait vu massacrer trois cent mille de ses compatriotes avec l'assentiment des chefs d'État qui se disent chrétiens et civilisés.

Quelle pensée suprême le hanta ? et

ocités qui avaient tous des esprits naïfs et supers-

ait commis cette monstruosité, à l'insu des consuls il ne craint pas d'accroire au Sultan une inquiétante révolte qui lui valut des marillances impériales. Les télégraphes à Constantinople ont dépeint la situation et des...

par télégramme : sans quoi vous pourriez être zèle.

ses réponses officielles et démontrent, mieux que les paroles, l'infamie gousée que la misère et l'ignominie ont infligée aux chrétiens de la malheureuse

Dr LOUTFI.

TRES

TRÉBIZONDE ET D'ADANA

DE TRÉBIZONDE

Trébizonde, 27 octobre 1901.

Obscur de la prison turque de Rize, village situé entre deux montagnes, se trouvent en ce moment cinquante Arméniens dans la prison et mille.

Des émigrés qui étaient venus de Trébizonde pour la première fois, ont tous les moyens de vie et les ressources du gouvernement ont été partis pour se procurer de l'argent et pour améliorer la situation malheureuse de

vaillé durement pendant des heures et des heures et désirant ardemment de fuir et leurs bien-aimés,

ordonne de faire feu et trois Arméniens sont atteints par des balles et tués, les autres sont tous pillés.

Les deux qui s'étaient enfuis arrivent tout essouffés à Rize (qui était loin d'un quart d'heure), et s'adressant à l'ambassade russe racontent le fait ; le gouvernement est averti, et quelques dizaines de soldats arrivent en hâte, et après avoir arrêté les Arméniens pillés, ils les conduisent en prison. On dit que quelques-uns des brigands sont aussi arrêtés, ce à quoi nous ne pouvons ajouter foi.

Le mobile de cet incident nous reste encore obscur jusqu'à aujourd'hui. Quelques-uns disent que c'était là le résultat du plan précédemment préparé dont le capitaine avait connaissance. Beaucoup d'autres expliquent autrement, c'est-à-dire que c'était un ennemi du capitaine qui avait poussé les assallants. La réalité est que le vali du lieu, un jour après l'incident, ordonne de brûler le volier où s'étaient embarqués les voyageurs, et faisant venir tous les capitaines de Rize, d'Athéna, de Khopa, d'Arkhar et de Vitéz, il ne les renvoie qu'après avoir pris une garantie sérieuse.

La situation des Arméniens emprisonnés dépend de la décision qu'on attend de Constantinople.

Environ cinquante Arméniens des villages de Kharpout, qui se trouvaient en Russie, passant les frontières, rentrent chez eux. Vingt-quatre de ceux-ci sont arrêtés et après avoir passé un mois en prison, on les envoie à Trébizonde pour les réexpédier en Russie. En chemin, l'un d'eux est mort et a été inhumé par les Turcs. A leur arrivée à Trébizonde un autre est mort. Le père de ce dernier avait demandé de soigner lui-même son fils, mais le gouvernement lui défend même de le voir ; le malheureux père a en vain essayé de voir seulement le cadavre de son fils. Les autres sont retournés à leur lieu de départ.

Dans le marché de notre endroit, deux vauriens turcs, à deux heures de la nuit, après avoir cassé les vitres du café d'un Arménien avec leurs poignards, prennent la fuite en proférant des injures.

La police, bien que les connaissant, re-

nant personne ne sait quoi faire.

Depuis trois mois il est défendu aussi aux Arméniens catholiques de Khodor-Tchour de quitter leur pays ; nous apprenons, en outre, ces jours-ci, que la même défense est faite aux habitants d'Erzeroum.

Les habitants de Van, Mouch et Bitlis, dans la situation intolérable où ils sont, sont obligés d'embrasser l'orthodoxie ; la Russie profitant de cette triste situation, sans perdre de temps, envoie des moines pour multiplier les orthodoxes.

La circulation est interdite aux Arméniens ; le gouvernement vous ordonne de ne pas recevoir tel ou tel client, sous menace de faire fermer votre boutique, dans le cas contraire.

Le gouvernement établit les musulmans qui arrivent de Russie, dans les cafés et les hôtels de la ville pendant un ou deux mois ; il promet de payer de l'argent, mais il ne paye rien. En un mot, la vie est devenue impossible pour l'Arménien.

LETTRE D'ADANA

25 octobre 1901.

Pendant les événements inoubliables de 1895-1896, plus de cent Kurdes hamidiés de la tribu de Hamavan, par décision et ordre du gouvernement, s'étaient établis dans un endroit spécial en dehors de la ville et étaient considérés comme des soldats dévoués au gouvernement ; ils touchaient même leur solde. En outre, par suite des bons témoignages que le vali d'Ici, qui est aussi un Kurde, avait donnés au Sultan sur leur compte, on leur avait remis aussi des armes pour qu'ils puissent aider, au besoin, au gouvernement, ce qui signifie massacrer, piller les nations chrétiennes.

Encouragés par ces bienfaits et ces faveurs, les susdits Kurdes, depuis des années, pillaient librement et sans gêne les pauvres Arméniens. Le gouvernement gardait toujours le silence devant leurs méfaits et si les Kurdes, par erreur, pillaient un Turc, le vali les prévenait de ne pas opprimer les musulmans, mais de faire subir toutes leurs cruautés aux Arméniens. Les Kurdes, encouragés une fois de plus, opprimaient les Arméniens

affleurement et pillaient les produits et le bétail des laboureurs arméniens. Leur audace arriva à un tel point qu'ils commençaient à réclamer aussi de l'argent des fonctionnaires du gouvernement. Ce fut seulement à cette occasion que le gouvernement se vit obligé d'intervenir et pourtant il était trop tard pour pouvoir les retenir.

Le gouvernement, impuissant devant cette attitude effrénée des Kurdes, voulut les exiler ailleurs par ordre du Sultan; mais ceux-ci, quand ils apprirent qu'on allait les exiler, prirent la fuite, de nuit, excepté les vieillards et les femmes.

Le gouvernement pouvait les arrêter, s'il l'avait voulu; mais quelques jours après la fuite des Kurdes, nous apprîmes que le gouvernement avait eu parfaite connaissance de leurs projets. Les Kurdes, quelques jours avant leur départ, avaient déjà fait tous leurs préparatifs.

La nuit du 25 septembre, à trois heures de la turque, cent cinquante cavaliers kurdes, armés de pied en cap, partirent d'Adana, pillant sur leur passage les chevaux et les produits des laboureurs arméniens.

Nous apprenons que ces Kurdes se sont dirigés vers Van pour rejoindre leurs camarades et leur prêter main-forte dans l'exécution de l'iradé impérial pour le massacre des Arméniens.

D'après les renseignements particuliers que nous recevons de Kharpoint, le gouvernement, outre la perception des impôts de l'année 1902, ce qui avait eu lieu il y a six mois, perçoit aussi les impôts de 1903 avec d'extrêmes sévérités.

NOUVELLES D'ORIENT

LA RUSSIE ET LES RÉFUGIÉS ARMÉNIENS.

— Le *Times*, qui avait divulgué autrefois le rapport du prince Galitzine sur les

fonctionnaires turcs ne semblent pas vouloir les laisser retourner dans leur pays. D'après vos rapports, les consuls turcs refusent de donner des visas aux passeports de retour demandés par les réfugiés arméniens. Il est donc nécessaire de considérer que ces réfugiés résideront d'une façon permanente en territoire russe.

Dans ce cas, la présente situation administrative de ces gens ne peut demeurer ce qu'elle a été jusqu'ici.

Je vous informe donc que par décision supérieure vous aurez à préparer toutes les mesures nécessaires pour astreindre tous les Arméniens résidant sur le territoire à la date du 1er mars 1902, à accepter leur naturalisation comme sujets russes.

Il sera nécessaire en outre de tenir prêts des registres cadastraux dans le but de fixer les localités où les Arméniens pourront être installés comme paysans de la Couronne. Les localités occupées auparavant par les Doukobors seront, en beaucoup de cas, inspectées dans ce but. Je vous prie d'envoyer au plus tôt des rapports à vos chefs sur ce point.

Les commentaires donnés par le *Novoié Vremia* à la circulaire du ministre Sipiaïgin en indique la véritable sens et la véritable portée. Le journal panslaviste avoue ingénument que les autorités russes professent à l'égard des Arméniens des sentiments analogues à ceux des antisémites de tous pays envers les israélites.

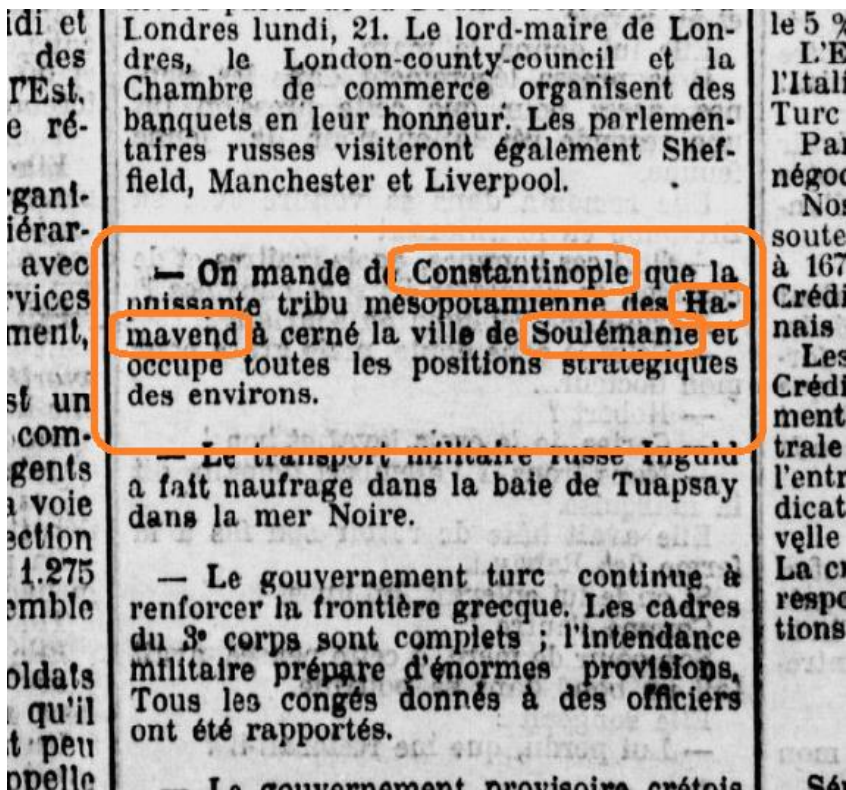
D'ailleurs le même journal a indiqué, dans un article récent, quelle était, sinon la politique russe, du moins la politique d'un certain nombre de ministres russes envers la Turquie. On ne peut pas demander à la Turquie de faire immédiatement des réformes; il faut lui donner un délai et la soutenir par une alliance acceptée de son plein gré ou même contre son gré. Une alliance entre la Russie et l'empire

عەشیرەتی ھەمەوھەند دەوری شاری سلیمانی گرتوو

لەرۆژنامەی فرەنسیی- L'Indépendant des Basses-Pyrénées) که لەرۆژی ٢٦ی ژوونی ١٩٠٩دا، چاپ و بلاکر اوھتووە، ھەوایەک ھاتوووە کە دەلێت:

"لەئەستەمبولەو بەستومانە کە عەشیرەتی بەھیزی میسۆپۆتامیا کە ھەمەوھەند دەوری شاری سلیمانیان داوھو دەستیان بەسەر تەواوی خالە ستراتیژییەکانی دەوروبەری شاردا گرتوووە".

کۆنسولی فارس به‌ئینی دەرکردنی ههمه‌هنده‌کان به بابی عالی دهادات

رۆژنامه‌ی فهره‌نسی "LE NATIONAL" که له رۆژی دووشه‌ممه‌ی ریکه‌وتی ۱۱ی ئۆکتۆبهری ۱۹۰۹دا، چاپ و بڵاوکراوه‌ته‌وه، هه‌وآئیکه‌ی له‌ژێر ناو‌نیشانی "فارس. ههمه‌هنده‌کان" بڵاوکردۆته‌وه و نووسیه‌تی:

"پشت‌راست کراوه‌ته‌وه که له دوایین رۆبه‌رووبوونه‌وه‌دا، ههمه‌هنده‌کان زیانیکی زۆریان به‌رکه‌وتوو و په‌نایان بۆ خاکی فارس بردوو.

بآلۆیزخانه‌ی فارس له قوسته‌نتینییه به بابی حالی راگه‌پاندوو که حکومه‌تی فارس له‌پینا‌و رێگریکردن له مانه‌وه‌ی ههمه‌هنده‌کان له خاکی فارسدا، رێشوین ده‌گریته‌به‌ر. "

PROPRIETAIRES : ARMAND GABREL, JULES LUCY, 100, 7-11, TRINITE, PARIS (10e)

LE NATIONAL

DOYEN DES JOURNAUX REPUBLICAINS QUOTIDIENS

PROPRIETAIRES : ARMAND GABREL, JULES LUCY, 100, 7-11, TRINITE, PARIS (10e)

DIRECTION, ADMINISTRATION ET REDACTION : 100, 7-11, TRINITE, PARIS (10e)

ABONNEMENTS : 100, 7-11, TRINITE, PARIS (10e)

Voyage Présidentiel

Le Président de la République a quitté Paris à 10 heures pour se rendre à Compiègne, où il sera reçu par le Gouverneur de la région.

Le 14 Janvier

Le 14 Janvier, jour de la fête de la République, les écoles de la ville ont été fermées.

Le 14 Janvier, jour de la fête de la République, les écoles de la ville ont été fermées.

Le Visage des Pains

Le Visage des Pains, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

ÇA & LA

ÇA & LA, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

Vendredi le Du aux Mères

Vendredi le Du aux Mères, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

Les Circonvolutions de l'Espérance

Les Circonvolutions de l'Espérance, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

Notes de M. de la Roche

Notes de M. de la Roche, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

Notes de M. de la Roche

Notes de M. de la Roche, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

La Grande Ombre

La Grande Ombre, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

La Guerre Hispano-Basque

La Guerre Hispano-Basque, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

La Guerre Hispano-Basque

La Guerre Hispano-Basque, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

Notes de M. de la Roche

Notes de M. de la Roche, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

Notes de M. de la Roche

Notes de M. de la Roche, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

Notes de M. de la Roche

Notes de M. de la Roche, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

L'AFFAIRE FERRER

L'AFFAIRE FERRER, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

L'AFFAIRE FERRER

L'AFFAIRE FERRER, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

Notes de M. de la Roche

Notes de M. de la Roche, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

Notes de M. de la Roche

Notes de M. de la Roche, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

Notes de M. de la Roche

Notes de M. de la Roche, le nouveau roman de M. de la Roche, paraît chez Grasset.

pas limite aux 21 couronnes du dernier exercice ; le chiffre de 25 couronnes est déjà nu au avant. Le Crédit Foncier d'Autriche varie peu à 1.250 fr.

La Banque Ottomane, très aimée, s'avance à 741 à terme et à 735 au comptant sur le succès qu'elle vient de remporter dans les négociations relatives au nouvel et très prochain emprunt Turc. On a, depuis quelques jours, traité en grand nombre d'opérations à primes à des cours assez importants.

de leurs actionnaires pour le 30 octobre, passent à 2.029 ; les Forges et Aciéries de la Marine à 1.158, les Châtillon-Commentry à 1.519, toutes deux en progrès également ; les Aciéries de Longwy regagnent à 1.270, une grande partie de leur gros coupon du 15 septembre. Les Aciéries de Micheville se traitent à 1.142. Le Creusot est assez calme, quoique bien tenu, à 1.330. Les Aciéries de Triguac sont à 113, les Usines Métallurgiques de la Basse-Loire à 236. On inscrit les

Ce qu'on peut visiter en France en empruntant les lignes du réseau d'Orléans

Le réseau d'Orléans, situé au cœur de la France, dessert la riante Touraine, si riche en monuments et en souvenirs historiques (Blois, Chambord, Amboise, Chenonceaux, Loches etc...)

Par la belle région de la vallée de la Loire, il conduit à Angers, Nantes, et à la Côte Sud d'une Bretagne ancienne aux plages ré-

DERNIÈRE HE

EN ESPAGNE

La Répression

On annonce que les Conseils de guerre, qui siègent déjà depuis près de trois mois, n'auront pas terminé leurs travaux avant la fin de l'année. Sur deux mille accusés, à peine une centaine ont été jugés, dont quatre ont été exécutés.

Le procureur général vient aussi de demander la peine de mort contre José Bernal, José Gines et contre une femme, Natividad Riba ; la peine des travaux forcés à perpétuité contre deux autres femmes Eugenia Ruiz et Concha Ortiz, et enfin des peines de dix à vingt ans de travaux forcés pour les autres accusés.

Les ministres examinent soigneusement, disent-ils, les arrêtés et la procédure dans les cas de condamnation à mort. Ils affirment l'absolue impartialité et la loyauté des juges militaires, qui peut-être se sont montrés plus indépendants que des magistrats civils, car ils ne voudraient point, par orgueil et esprit de corps, se faire les instruments des représailles politiques du gouvernement.

EN HOLLANDE

Le choléra

Le cas suspect qui avait été signalé le 8 courant n'est plus un cas de choléra.

AU MAROC

Les Revendications du Sultan

On annonce de Fez à la date du 5 que les nominations de Kebbadj, Bargach, Abdessadoq et Ghannem comme adjoints auprès de Guebbas à Tanger, sont faites dans le but d'appuyer Guebbas dans ses revendications auprès du corps diplomatique au sujet de l'action militaire de l'Espagne.

La Guerre Sainte

L'erration de Moulay Hafid, soulevée par les événements de Melilla, augmente chaque jour.

On s'attend à ce que le Sultan proclame la Guerre Sainte si les négociations viennent à échouer.

PERSE

Les Hamavends

Il se confirme que dans une dernière rencontre, les Hamavends ont éprouvé de grosses pertes et se sont réfugiés en territoire persan.

L'ambassade de Perse à Constantinople a déclaré à la Porte que le gouvernement persan prendrait des mesures pour empêcher les Hamavends de rester sur le territoire persan.

EN SERBIE

M. Milovanovitch

Le ministre des affaires étrangères serbe, M. Milovanovitch, partira dans une dizaine de jours pour Vienne, Berlin et Paris. Certaines personnes pensent que M. Milovanovitch voudrait préparer une prochaine visite de Pierre IV aux cours étrangers. On croit savoir que cette question a déjà fait l'objet de conversations et de démarches à Pétersbourg.

En France

LE MONUMENT DELUNS-MONTAUD LE RETOUR DE M. FALLERES

Après la cérémonie de l'inauguration du monument Deluns-Montaud le train présidentiel a quitté la gare de Montier à 4 h. 33 et est parti pour Rambouillet.

A Marnand, Mme Falleres monte dans le wagon du Président, qu'elle doit accompagner jusqu'à Rambouillet.

Le train présidentiel est arrivé en gare de Bordeaux à 5 h. 10 et en est reparti à 7 h. 25. Sur le quai, le Président s'est entretenu avec M. Bouché, maire de Bordeaux,

quoiqu'il n'a renouvelé la promesse de se rendre prochainement dans cette ville.

GREVE DE TISSEURS

Au cours d'une importante réunion tenue aujourd'hui après-midi, à l'Alcazar, par les syndicats rouges et indépendants de Lille et de la région au sujet de l'unification des tarifs, la grève pour demain matin lundi a été votée par 533 voix contre 112.

A PORT-AVIATION

Des voyageurs, qui revenaient de Port-Aviation et qui se plaignaient que leur train soit demeuré trop longtemps en panne, descendirent furieux en gare de Juvisy, où ils manifestèrent violemment. Le service d'ordre fut rapidement débordé et la manifestation alla grandissante. Les voyageurs indocuments pénétrèrent dans les bureaux de la gare où ils succubèrent tout. Des coups de poing furent échangés entre soldats du génie et classeurs à pied chargés du service d'ordre et les manifestants, dont plusieurs furent bousculés et piétinés. Toutefois, on ne signala pas de graves accidents.

Les tentures des wagons furent déchirées et licrées, les vitres furent brisées. La circulation des trains n'a été rétablie qu'à 6 heures.

Le retour s'est ensuite effectué par paquets de 4 à 500 personnes par les gares de Lyon et d'Orléans dans un calme relatif au milieu des chants des voyageurs.

On évalue à plus de cent cinquante mille le nombre des personnes transportées aujourd'hui à Port-Aviation.

LE CONGRES DES CONFERENCES POPULAIRES

Le Congrès de la Société républicaine des conférences populaires a terminé ce matin ses travaux ; il a fixé le prochain Congrès à Dunkerque.

M. Dojardin-Beaumetz est arrivé à 1 h. 15 à la gare maritime ; il a été reçu par la municipalité, par les représentants de la Société des conférences et par les élus du département.

حکومهتی فارس ریوشوینی پیویست دژی پاشهکشهی هممهوندهکان دهگریتهبهر

گوقاری فهرنسی " Le Courrier de Metz " که له رۆژی
پینجشمهمی ریکهوتی ۱۴ ای ئوکتۆبهری ۱۹۰۹د، چاپ و
بلاوکرارهتوه، له لاپهره سییهمیدا، ههوالیکی سهبارهت به
هممهوندهکان بلاوکردۆتهوه و نووسیویهتی:

" کۆنستنتینۆپل، ۱۴ ئوکتۆبهر: له دوایین رووبهروبوونهوهی
نیوان سهربازانی تورکیا لهگهڵ هممهوندهکان، ئەمهی دوومهیان
زیانیکی زۆریان بهرکهوتهوتوووه و پهنايان بردۆته بهر خاکی فارس.
بالیۆزخانهی فارس" به بابی عالی راگیاند، که حکومهتی فارس،
ریوشوینی پیویست بۆ ریگریکردن له هاتنه ناوهوهی هممهوندهکان بۆ
ناو خاکی فارس دهگریتهبهر."

nt à verser 60 mk. pour le semestre d'hiver et 50 mk. pour celui d'été. M. le professeur Nickmann, directeur de l'École et M. Wust, professeur d'agriculture à la Judenmatt, près Saffach, se chargent de donner tous les renseignements désirés.

STRASBOURG

(Le ballon Schwander.) — L'« Oberrheinischer Verein für Luftschiffahrt » baptisera dimanche prochain le nouveau ballon « Schwander ». Pendant le baptême la musique des pompiers jouera. Cela dispensera notre vaillante Société de musique des pompiers de Strasbourg de se rendre à l'inauguration du monument de Wissembourg. Mais les vents sont si précieux que le nouveau-né pourrait prendre cette direction.

MUTZIG

(Pas de boycottage de bière.) — Malgré l'augmentation de 2 mark par hectolitre, les débits de Mutzig ont conservé les anciens prix en détail par chope et seidel ; seule la bière en bouteille à emporter se vend 2 pfennig de plus, soit 26 au lieu de 24 pf.

Les SOURCES à DOMICILE

toutes variétés d'Eaux minérales naturelles

EVIAN, VITTEL,
VALS,
VICHY-SAINT-YORRE,
etc.

30 pfennigs le litre
franco à domicile dans Metz
à Siphons-Bonbonnes de 30 litres
simples et plombés aux Sources
(Breveté S. G. D. G.)

rix avantageux pour toutes les Eaux Minérales en
expéditions. bouteilles Port en sus
étail: Pharmacie MARCUS 25, rue Sta-Maria, METZ

100.000 Replants de Fraisières

dans les meilleures variétés

100.000 Oignons à Fleurs

DERNIERE HEURE

BERLIN, 14 octobre. — D'après un bruit qui circule dans les cercles diplomatiques étrangers de Berlin, la Russie ferait prochainement aux puissances des propositions tendant à améliorer le sort de la Serbie et du Montenegro par des concessions dont on ignore la nature.

MUNICH, 14 octobre. — Le tsar arrivera à Munich le 23 de ce mois et fera un court séjour dans cette ville.

PARIS, 14 octobre. — Le Conseil d'administration du syndicat des chemins de fer a décidé d'engager une campagne pour le relèvement des salaires. Cette campagne est motivée par la progression constante de tout ce qui est nécessaire à la vie.

BELGRADE, 14 octobre. — M. Milovanovitch, ministre des affaires étrangères, partira aujourd'hui pour un voyage à l'étranger qui durera plusieurs semaines. Le ministre se rendra d'abord à Vienne.

SALONIQUE, 13 octobre. — Les bandes de brigands arnautes parcourent les villages bulgares qu'ils pillent en plein jour. Les autorités ne les inquiètent pas; du reste, elles ne disposent pas des forces voulues.

CONSTANTINOPLE, 14 octobre. → Dans une dernière rencontre des troupes turques avec les Hamavends, ceux-ci ont éprouvé de grosses pertes. Ils se sont réfugiés en territoire persan. L'ambassade de Perse a déclaré à la Porte que le gouvernement persan prendrait des mesures pour empêcher les Hamavends d'entrer sur le territoire persan.

SAINT-PETERSBOURG, 14 octobre. — Une violente épidémie d'ergotisme ravage la population des provinces de Viatka et de Vladimir où le seigle de la nouvelle récolte est fortement ergoté. On signale des centaines de cas mortels.

Le Gérant responsable : Lucien BEHA.

هه‌مه‌وه‌نده‌كان له بیره‌وه‌رییه‌كانی عه‌ونو‌للا كازمی دا

عه‌ونو‌للا كازمی (۱۸۶۸-۱۹۱۴) له بنه‌رتدا ناوی محمهد سه‌لیمه و كوری حوسین حسنوی كوری عه‌لی به‌گه و له‌بنه‌ماله‌یه‌کی مو‌لكداری ئه‌رزرو‌من. ناوبراو نووسه‌ر و شاعیر و روژنامه‌چی و سیاسیی بووه و له‌سه‌رده‌می سو‌لتان عه‌بدو‌لحه‌میدی دووه‌م، خاوه‌نی روژنامه‌ی "مروت" بووه و به‌هۆی وتاریکییه‌وه كه‌وته نیو زیندانه‌كانی سنو‌اس و قه‌لای سینۆپ. پاشان محمهد سه‌لیم له‌زیندان هه‌لات. پاش كوده‌تای ئی‌تی‌حاد و ته‌ره‌قی له‌سالی ۱۹۰۸، گه‌رایه‌وه ئه‌سته‌نبول و چالاكانه له‌گه‌ل كه‌سانی وه‌ك مه‌ولان زاده ریفه‌عت به‌گ، به‌كاری روژنامه‌هوانیی و سیاسییه‌وه سه‌رقا‌لبووه. ناوبراو سه‌رو‌کی ریکخراوی "فداكاران ملت" بووه و له‌روژنامه‌ی "حقوق عمومیة"ش وتاری بلاوده‌كرده‌وه و دژی با‌لی سه‌ربازی ریکخراوی ئی‌تی‌حاد و ته‌ره‌قی بوو. ئه‌و چه‌ند جارێك له‌لایهن ئی‌تی‌حادییه‌كانه‌وه لیکۆلینه‌وه‌ی له‌گه‌لدا كراوه و له‌وماوه‌یه‌دا چه‌ند سا‌لیك پۆستی مو‌تسه‌ره‌ری‌فی كه‌ركو‌کی به‌ری‌وه‌بردووه.

شایه‌نی باسه، ناوبراو له‌سالی ۱۹۱۰دا، به‌شێك له بیره‌وه‌رییه‌كانی و رووداوه‌كانی ژیا‌نی له ئه‌سته‌نبول له‌ژیر ناو‌نیشانی "دیوان عرفی و عون الله الكاظمی" بلاو‌كردۆته‌وه. به‌گو‌یره‌ی زانیاریی بیره‌وه‌رییه‌كانی، پیده‌چیت ناوبراو له ئه‌سته‌نبول په‌یوه‌ندییه‌کی به‌هیزی به‌كه‌سایه‌تییه‌ كورده‌كانی ئه‌وی‌وه هه‌بووبیت، به‌شێوه‌ك ناوبراو كاتێك ناوی شیخ عوبه‌یدو‌ل‌لای شه‌مزینی ده‌هینیت ده‌نووسیت "قدس سره"، هه‌روه‌ها شیخ عه‌بدو‌لقادری كوری به "كريم ابن الكريم" ناوده‌بات.

پێویسته بوت‌ریت، كه كازمی لهم بیره‌وه‌رییه‌ چاپ‌كراوه‌یدا، كاتێك باس له چونی یه‌كه‌م‌جاری ده‌كات بۆ كه‌ركوك، له‌باسی گه‌شته‌كه‌یدا كه له‌ری‌گای حه‌لب و مو‌سه‌وه هاتووه به‌ره‌و نا‌لتون كو‌پری و له‌وی له‌لایهن شیخانی تاله‌بانی و پیاوماقو‌لانی كه‌ركوكه‌وه پێشوازیی

لیکراوه، له لاپیره ۵۹د، ناماژه به کیشهی هممهوندهکان و نالوزی پیهوندهییهکانیان دهکات لهگهل دهولت و دهلیت من لهسهردهمی نیستییدادهوه ناگاداری ئهم کیشهیهم و جهسارتهی هممهوندهکان بهشپوهیهکی خراپ کاریگری له دۆخی ناوچهکه ههتا موسل کردوه، بهتایبهت سنجاغی سلیمانی.

شایهنی باسه، پهلاماری هممهوندهکان بوسهر پوسنهکانی دهولت و تالانکردنی کاروانهکان لهسهر ری سلیمانی – کهرکوک- بهغدا، دۆخیکی نالوزی بو ناوچهکه هینابووه ئارا و کازمی وهک موتهسهریفی نوپ کهرکوک، چارهسهرکردنی ئهو کیشهییهی به ئهرکی خوی دهزانی . ههربویه سهیر نییه ئهگهر بزانیته که لهسهردهمی کازمیدا، له ۱۰ی نیسانی سالی ۱۹۱۱د، ههولیک بو بهدییهانی ناشتی لهنیوان سهروکهکانی هممهونده و دانیشتوانی کهرکوک درا بو چارهسهرکردنی ئهو ناکوکی و دوژمنایهتییهی که سالانی پیشوو لهنیوان هممهوندهکان و عهشیرهتهکانی کهرکوکدا روویداوو.

ʿAvnullāh ʿül-Kāzīmī, Mehmed

دیوان عرفی
و
عون السد کاظمی

Dīvan-ı 'urfī ve
ʿAvnullāh ʿül-Kāzīmī اثر:

السید محمد نور الله الكاظمی

مرحقوقی محفوظدر

مهر سبز لسخار ساخته در

در سعادت - ۱۳۲۷

{ نمونه طباعت } مطبعه سی
چاپ عالی قارشو ستمه عدایه خانده

اورتلرینه طوغرو و قیلله قشله اولوب شمدی خراب اولمش بر
 ینا موجود در ، اکا قریب بر ایکی کوچک خاتله واردر که
 بوراده پوسته ایچون اقامه اولنان دزت ژاندرمه نك مع عالمه
 مسکنلری دره جیلدن نفت معدن قویورلرینه قدر امتداد ایدن بو
 محلك اشقیایتاغی اولق ایچون اك مساعد بر بر ایدیکتی يك
 نظرده اك عادى نظرلر بیله کشف ایدر ، اوللده بورایه قشله
 بنا ایلین ذواتك يك اصابت ایتدکری يك آشکار ایسه ده اصل

چتلمرنك و ایلخامه هوندلرک سرست جولانته مساعده اولمش
 اکلاشیله مازا کویردن برور ابرجه بولنان لواژاندارمه قوماندانی
 صالح يك قافله کلوب کچهجه قدر اورادن حرکت ایتک مناسب
 اولیه جفتی بیان ایلدی ، درقاقتمزده نظامیه و ژاندرمه اوتوزده
 قریب استرمنوار و بر چوق عشائر آتلولری بولندی بی حالده
 حس ایتدیکمه نظراً حتی یزه دخی تعرض اولسه چنسدن
 قورقیورلر ایلدی لکن بن بوللره هیچ برشی آجیامنه
 برابر بوکی بر تجاوزده احوال و برمامکده ایدم .

زیرا بوجسارتک ایتحق هوندلرده بوته جفتی هوندلر
 ایسه بی اسکی استبداد زمانلرنده و لفاق بولدییم اتناده حقیله
 طانیدقلرندن بعونه و کرمه تعالی قطعاً جسارت ایدمه چکلر بی
 بحق بیلیردم . بتم کرکو که مأموریم کندولرینه مقدسجه اخبار
 ایدلش و مأموریم دوام ایتدیکجه لوا داخلتنده هیچ بر حرکات
 باغیانهده بولویه چقلری بکا موصلنده ایکن بیلدیرلش ایلدی

نەرىتى ھەمەۋەندەكان

رۇژنامەى "صبحا" لە ژمارە ۷۲۹۷ى خۇيدا، كە لەرۇژى شەممەى رېكەوتى ۱۵ى كانونى دوومى ۱۹۱۰دا، چاپ و بلاوكرائەتەۋە، بابەتتىكى بەۋ ناۋنیشانەى سەرەۋە دانائە و دەلەت كە نامەى كەسكە لە موسلەۋە بۇ رۇژنامەى "عوسمانىشەر لۇيد"ى ناردە. نووسەرى نامەكە نووسىۋىتەى:

"ئەشقىا و شەرەنگىزانى ھەمەۋەند، خىلىكى بچووكى كوردن كە لە دەوروبەرى چياكانى سلىمانى دەژىن. شەرەنگىزىبى ئەم خىلە لە دىرزمەنەۋە ئاشكرايە. حكومەتى عوسمانىبى بۇ كوتاييەننان بەم بەدكارىيە ھەۋلى زورى داۋە، لەكوتاييدا ئەم خىلە شوينى نىشەجىبوونى پىشۋوى خۇيان جىھىلاۋ بەشپوەكى كۆچەرى ژيان دەگوزەرىن.

ئەۋان ئىستاكە لە دەوروبەرى كەركوك و بەغدا و سلىمانى دەسورپنەۋە. ژمارەى ئەم خىلە زور نىن، بەتايىت بەشى زورىان لەپاخىبوون و شەرەنگىزىبىدا تياچوون. ھەمەۋەندەكان نىشانىكىنى باشن و ئەسپسوارىبى باشىش.

ئەۋە دەزانىن كە ھەمەۋەندەكان بىست سأل لەمەۋبەر پەلامارى كاروانىكى نىردراۋيان دابوو، تالانىان كردبوو. ئەۋ كاتە تابورىك سەرباز بۇ راۋەدونانىان نىردراۋ پاش كوشتنى بەشكىكى زورىان، ۸۰۰ تەفەنگى مارتىنىشيان لى بەجىما. لەراستىبىدا، ھەركاتىك سەبازيان نىردراۋىتە سەر، ئەۋان لە ھەلاتندا سەركەۋتوۋدەبوون.

ھەمەۋەندەكان، زور نەزان و دەمارگىرن. كاتىك ھەمەۋەندىك بىھۋىت كەسكە بكوژىت و گوۋى لە بانگ بىت، تاوانەكەى بە

ناته‌واویی جیده‌هیلنیت و جارئ ده‌چنیت نوژمه‌کی ده‌کات، پاشان که ته‌واو بوو ده‌گه‌ریته‌وه تاوانه‌که‌ی ته‌واو ده‌کات.

هممه‌ونده‌کان ئەسپسواری باشن، هه‌ربۆیه کاتیک هیزی سه‌ربازی توپچی و پیاده ده‌نێردنیه سه‌ریان، هیچ سه‌رکه‌وتو نابیت. هه‌مه‌ونده‌کان هه‌میشه هه‌لدین و به‌ره‌و سنووره‌کان نزیک ئیران ده‌رۆن. نیشه‌جیبوونی ئەوان له سنووره‌کانی عوسمانیی – ئیرانی، زه‌ره‌رو زیانیکی زۆری لێ که‌وتوته‌وه. ئیستا که ئیران و ده‌وله‌تی شکۆمه‌ندی عوسمانیی له‌سه‌روبه‌ندی هاوکاری و ریکه‌وتن، ئیدی سه‌رکوتی ئەوانه ده‌بینه کاریکی پێویست.

حکومه‌تی عوسمانیی، پێشتر چه‌ندین ریگی هاوکاری گرتوته‌به‌ر و له‌ماوه‌ی پێش‌ه‌ویدا، ژماره‌یه‌کی زۆر له سه‌رۆکه‌کانی هه‌مه‌وه‌ند کراونه‌ته قائیم‌قام و به‌ریوه‌به‌رایه‌تی و موچه و به‌رات و خه‌لاتیان پێدراوه. به‌لام ئەوان رووی شه‌قاوه‌ت و یاخییگه‌ییان زیاتر پێشانداوه. چه‌ندین که‌س له‌و شه‌ره‌نگیز و به‌دکارانه ده‌ستبه‌سه‌رکران و بۆ ئیعدام‌کردن ره‌وانه‌ی ئەسته‌نبول کران، که‌چی سولتان عه‌بدولحه‌مید بۆخۆی خه‌لاتیکردن و ره‌وانه‌ی ولاتی خۆیانی کردنه‌وه.

به‌دکارانی هه‌مه‌وه‌ند له‌ریگی به‌رتیله‌وه ژماره‌یه‌کی زۆر له کاربه‌ده‌ستانی به‌غدایان به‌لای خۆیاندا راکیشاوه‌و له‌کاتی ناردنی کاروانی پۆستدا هه‌والیان پێده‌مه‌ن، ئەوانیش له‌ریگا په‌لاماری ده‌ده‌ن و تالانینده‌که‌ن. هه‌مه‌ونده‌کان له‌گه‌ل کاربه‌ده‌ستاندا په‌یه‌وه‌ندیان هه‌یه و من بۆ خۆم ئەوه‌م ئەزمونکردوه..."

علی قاری

بهره جانی و دینی (مطلبی) بسیار است. هر چه در این راه پیشرفت کردی، هر چه در این راه پیشرفت کردی...

SAHAN

Director-Proprietor: MIRZA... Published in 12 months 1913 - No. 1007

شماره ۱۰ - ۱۳۳۳

مبارک

بهره جانی و دینی (مطلبی) بسیار است. هر چه در این راه پیشرفت کردی، هر چه در این راه پیشرفت کردی...

SAHAN

Director-Proprietor: MIRZA... Published in 12 months 1913 - No. 1007

شماره ۱۰ - ۱۳۳۳

مبارک... هر چه در این راه پیشرفت کردی، هر چه در این راه پیشرفت کردی...

مبارک... هر چه در این راه پیشرفت کردی، هر چه در این راه پیشرفت کردی...

مبارک... هر چه در این راه پیشرفت کردی، هر چه در این راه پیشرفت کردی...

مبارک... هر چه در این راه پیشرفت کردی، هر چه در این راه پیشرفت کردی...

مبارک... هر چه در این راه پیشرفت کردی، هر چه در این راه پیشرفت کردی...

مبارک... هر چه در این راه پیشرفت کردی، هر چه در این راه پیشرفت کردی...

عەشیرەتی ھەمەوێند یەکیک لە کێشە سەرەکییەکانی قوئاغی سوڵتان عەبدولحەمید

ناشکرایە کە قوئاغی حوکمی سوڵتان عەبدولحەمیدی دووم (١٨٧٦-١٩٠٩) یەکیکە لە قوئاغە ھەرە گرنگەکانی میژووی دەولەتی عوسمانییە کە زۆرتەری رووداوی کاریگەر و گرنگی بەخۆیەو بێنوو، کە ھەندیکیان کێشە و شەر و مەلانیکیان دەولەتی عوسمانییە بوو لەگەڵ روسیا و ئەو ھەریمانەیی وەک کرید و مەکەدۆنیا و ئالبانیا و بەلقان و بۆسەنە رۆمیلی رۆژھەلات. ھەر و ھا لە ولایەتەکانی وەک یەمەن و نەجد و لوبنان و کویت و ھەندیکی لە ناوچە عەرەبییەکان کۆمەڵیک کێشە ھەبوون. بەلام لە کوردستان، وەک شیخ موحسین فانی لە لاپەرە ٥٣ی ئەو کتیبەیدا ئاماژەیی پێداو، کە بە ناوێشانی: "کودتا ١٠ تموز و نتایجی" و لە سالی ١٩١٨ لە ئەستەنبول، چاپ و بلاوکراوئەو، یەکیک لە ھەرە ئەو کێشە سەرەکییانەیی رووبەر ووی سوڵتان عەبدولحەمید بوئەو، کێشەیی: عەشیرەتی ھەمەوێند بوو لە سنجاغی سلیمانی.

۱. مَوَازِنُ الْفِرَاقِ الْقَرْنِيِّ

/41

تورکيا انفراضنک ما انفری :

ما کدونیا ، آرمینستان و سوریه مسئله لری

هیچو فلا بان برآن تقد تباه

تقرمی مالدو نامی پادشاه

جلال الدین دوی

شیخ محسن فانی

طابع و ناشری

تجار زاده ابراهیم حللی

کتابخانه اسلام و مکرری

۶۶ - باب عالی جاده سی - ۶۶

[مطبعة اورخانیه]

۱۳۳۶

- ت - عراقده عربانك متادى عصيانلرى مسئلهسى
 ن - منك و سعدونيلر
- ۱۱ - بغداد شمن دو فرسك متهاى حفته انكلېز و آلمان وقاى مسئلهسى
 ۱۲ - كرىلا و نجفده شيبك
 ۱۳ - اران حده
 ۱۴ - ساپاتيه سنجاغنده هموند عشيرتى
 ۱۵ - سجادده پرىدير
 ۱۶ - آنادولى ايجيريلرینه طوغرو ايلرله ين قولاشاق و شيبك
 ۱۷ - درسم
 ۱۸ - روسيەنك شرق آنادولى سياتى
 ۱۹ - عدن ماحقانندن لىچ امپورلى
 ۲۰ - سيونيزم و يهوديلرلك ارض فلسطينه تهاجرلى
 ۲۱ - جبل لبنان
 ۲۲ - درزى ، حوران و كرك
 ۲۳ - سوريده فرانسز نفوذى
 ۲۴ - سوريه اورنودوقسلرى اوزرپنه روسيەنك حايهسى
 ۲۵ - بوغازلر
- مشروطيت بوملكته عودتتده بودردلرى بولاشدى . بونلردن :
- بىكى بازار سنجاغنك اشغالى ؟
 شرقى روم ايلي ؟
 بوسنه - هرسلك ؟
- مسئلهلرى كندى كنديه اهميتلرلى غائب اينتديلر . نهايت ، مشروطيت
 ماكدونيا ؟
 كريد ؟
 آرتاوودلاق ؟
 طرابلس خرب ؟

هه‌مه‌ونده‌کان له بیره‌وه‌رییه‌کانی مید‌حه‌ت پاشادا

ئاشکرایه که ئەحمەد شەفیق مید‌حه‌ت پاشا (۱۸۲۲-۱۸۸۴) که به باوکی دەستووری عوسمانیی دادەنزێت، بۆ ماوه‌ی نزیکه‌ی چوار سأل (۱۸۶۹-۱۸۷۲) والی ولایه‌تی به‌غداوو، ناوبراو له‌و ماوه‌یدا کاری زۆر گرنگی له‌م ویلایه‌ته‌ ئەجامداوه و هه‌ولێداوه کێشه‌ سه‌ره‌کییه‌کانی چاره‌سه‌ریکات و به‌رگێکی نوێ به‌ به‌ری به‌غدا بکات. بێگومان یه‌کیک له‌و کێشه‌ سه‌ره‌کیانه‌ی که ناوبراو له‌ماوه‌ی ولایه‌ته‌که‌یدا رووبه‌رووی بۆته‌وه بریتییوووه له‌ کێشه‌ی په‌لاماره‌کانی عه‌شیره‌تی هه‌مه‌هه‌ند و کشانه‌وه‌ی بۆ ناو خاکی ئێران له‌کاتی فشارلێکردندا. هه‌ربۆیه ناوبراو له‌ هه‌ولێ ئه‌وه‌دا بوو که به‌ هه‌ماهه‌نگی له‌گه‌ڵ به‌رسانی ده‌وله‌تی قاجار، ئه‌و کێشه‌یه‌ له‌کۆل ویلایه‌ته‌که‌ی بکاته‌وه.

له‌ لاپه‌ره‌ ۱۷۰ی چاپی یه‌که‌می بیره‌وه‌رییه‌کانی مید‌حه‌ت پاشادا، که له‌لایه‌ن یوسف که‌مال به‌گه‌وه له‌سالی ۱۹۱۳دا، له‌ چاپخانه‌ی هندیه له‌ میسر، بلاوکراوه‌ته‌وه، له‌ژێر ناوێشانی "مه‌سه‌له‌ی هه‌مه‌هه‌ند" دا، ئاماژه‌ به‌وه‌دراوه که مید‌حه‌ت پاشا، سه‌ردانی ناسره‌دین شای ئێرانی بۆ به‌غدا قۆزتۆته‌وه، تاوه‌کو له‌گه‌ڵ وه‌زیره‌کانی ئێرانا سه‌باره‌ت به‌ په‌لاماره‌کانی هه‌مه‌هه‌ند و کشانه‌وه‌یان بۆ ناو خاکی ئێران له‌کاتی په‌لاماری سوپای عوسمانییدا، گه‌فتۆبکات. شایه‌نی باسه، مید‌حه‌ت پاشا له‌م هه‌ولێیدا سه‌رکه‌وتوو نه‌بووه، هه‌ربۆیه بریاری داوه که به‌چه‌ک و له‌ریگه‌ی به‌کاره‌ینانی هێزه‌وه، سنوره‌کانی ده‌وله‌ته‌که‌ی له‌ ده‌ستدریژی هه‌مه‌ونده‌کان بپاریزێت.

مذكرات

ملححت باشا

DR
568.8
MG
A312
1913

تعريب

يوسف كمال بك حنا
من موظفي نظارة المعارف العثمانية

طُبعت على نفقة امين هـ سـ بـ دية بمصر

﴿ وحقوق اعادة الطبع محفوظة له ﴾

﴿ الطبعة الاولى ﴾

٢٠٢

مطبعة هـ سـ بـ دية بمصر

وقرروا أيضاً نقل الاموات الذين يموتون في إيران ويريد ذروهم دفنهم في الاماكن المقدسة بعد سنة من تاريخ موتهم لأن نقلهم في أسبوع الوفاة يتسبب اضراراً وخيمة بسبب الروائح الكريهة

دفائن النجف

ومن هذه المسائل الفخائر الثمينة التي كان يهدبها الهنود والایرانيون الى مدافن شهداء النجف من قديم فان هذه التحف قد دفنت في مغارة منذ (٨٠) سنة يوم هجوم الوهابيين فأخرجها مدحت باشا بحضور شاه العجم ووجدان المصاحف وغيرها من الكتب القديمة قد حل بها البوار أما اليواقبت والبطاير فقد بقيت على حالها وهي تسادي ما يربو على الثلاثمائة الف ليرة واقترح مدحت باشا اقتراحاً وهو بيع هذه المجوهرات وانشاء خط حديدي من النجف الى إيران لتسهيل طريق الحجاج فلم يوافق العلماء فأعاد مدحت باشا هذه الاشياء الى مدفنها وختم باب الزيارة بزره ايران

مسألة هوند

وحادث مدحت باشا في هذه الزيارة وزراء ايران عن قبيلة هوند تلك القبيلة المتوحشة التي تشتغل بالقتل والغارة والسلب فاذا حاولت الحكومة العثمانية ارجاعها الى الرشيد والصواب بلأت الى البلاد الايرانية فلم يوفق الى حسم هذه المسألة واضطرت الحكومة الى استعمال السلاح لحفظ التخوم العثمانية من شر افراد هذه القبيلة بالقوة

الغاء طريقة انطرس من البصرة وتحويل الضرائب الى مقدار الاراضي كانت الحكومة تحصل الاموال الاميرية من أهالي البصرة أرباب التخليل بالتخمين وهذه الطريقة تضر الاهالي وتضر خزينة الحكومة معاً لاسيما وان الحصول الوحيد في تلك الولاية هو النمر وقد اشتهر المحتمون بدسائهم وارثكاباتهم وكان مدحت باشا قد توجه بنفسه الى البصرة بعد مسألة دغاير وعلم ان مسألة التخمين هي ظلم سريح لان مال انظرية ومال الاهالي يكون بين شفق التخمين

هه‌مه‌وه‌نده‌كان له بیره‌وه‌رییه‌كانی سێر و الیس بودج دا

ئێ.ئێ.ئ. و الیس بودج (۱۸۵۷-۱۹۳۹) زمانناس و رۆژه‌لاتناس و شوێنه‌وارناسی ئینگلیزی له بیره‌وه‌رییه‌كانیدا كه به‌ناو‌نیشانی "له كهناره‌كانی نیل و دیجله‌دا. گێرانه‌وه‌ی گه‌شته‌كانی میسر و میزۆپۆتامیا له‌بری مۆزه‌خانه‌ی به‌ریتانیا له نیوان سالانی ۱۸۸۶ و ۱۹۱۳دا" له‌سالی ۱۹۲۰دا، له لهنده‌ن، چاپ و بلاویکردۆته‌وه، له‌به‌رگی دوومه‌دا، له‌چهند شوێننێکی جیا‌وا‌زدا، ئامازه‌ی به‌كوردانی هه‌مه‌وه‌ند داوه.

ئهو له‌لایه‌ره ۵۹دا، كاتێك باس له لاوازیی و گهنده‌لیی ئیداره‌ی سه‌ربازی عوسمانیی له میزۆپۆتامیادا ده‌كات و دۆخی خراپی سه‌ربازه‌كان ده‌گێرته‌وه كه بۆ په‌لاماردانی عه‌ربه تالانچیه‌كانی شه‌مه‌ر ره‌وانه‌كراون، ده‌لێت كه‌ئهو له‌گه‌ڵ شه‌مه‌ره‌كان نه‌جه‌نگاون، به‌لكو ئه‌فسه‌ره‌كه‌یان له‌گه‌ڵ سه‌رۆکی شه‌مه‌ره‌كاندا كه‌وتۆته‌ گه‌توگۆ و پاش ئه‌وه‌ی تا‌قمینکی دیکه‌ش له شه‌مه‌ره تالانچیه‌كان هاتوون كه مه‌رومالاتیکێ زۆریان پێش خۆیان داوه، ئهو شه‌وه هه‌موویان تێكرا خه‌ریکی قسه و گۆشت‌برژاندن بوون. پاش گه‌رانه‌وه‌ی سه‌ربازه‌كان، خه‌لكه‌كه له‌م كاره بیزارییه‌کی زۆریان ده‌بریری و به‌گالته‌جه‌رییه‌وه ده‌یانوت كه پاشا ناتوانیت هیزی پێویست له‌دژی شه‌مه‌ره‌كان كۆبكاته‌وه، هه‌ربۆیه ئه‌وه‌ی‌كردوه كه حكومه‌ت له گه‌ڵ كوردانی هه‌مه‌وه‌ند كرده‌وه‌یه‌تی و له رێگه‌ی پێدانی به‌رتیله‌وه رازی‌كردوون. ئهو كوردانه‌ی كه له‌نزیک كه‌ركوك ده‌ژین و كاروانه‌كانی رێگای نیوان مو‌سل و به‌غدا، تالان ده‌كهن.

هه‌روه‌ها، و الیس له لایه‌ره ۱۲۷-۱۲۸ نووسیه‌یه‌تی: له‌گه‌ڵ عه‌قید تالبۆت باسی ئه‌گه‌ری گه‌رانه‌وه‌م بۆ لهنده‌ن كرد له رێگه‌ی ته‌دمور (پالمیرا) و دیمه‌شقه‌وه، كه ئهو شاره‌ی دوا‌ییان زۆرت‌رین په‌روشم هه‌بوو بۆ بینینی، به‌لام رێگه‌ی پێنه‌دام هه‌ولێ گه‌شته‌كه بده‌م. هۆزی

جیوور و شهممەر شهری در اوسینکانیان دهکرد و هه‌لیانده‌کوتایه سەر کاروانه‌کان و هه‌موو ولات له باکووری دیزرور له دۆخیکی زۆر نائارامدا بوو. تهنانهت ته‌ته‌ریکی حکومهت یان کاروانی پۆستیش ده‌بوو پاسه‌وانیان بۆ دابینبکریت . دۆخه‌که له که‌ناره‌کانی دیج‌له له‌وه باشتر نه‌بوو که له که‌ناره‌کانی خاپوور و فوراندا هه‌بوو. چونکه نزیکه‌ی له‌م کاته‌دا، هه‌مه‌هه‌ند و هۆزه کورده‌کانی دیکه، ده‌ستیان به‌سه‌ر کاروانیکی ۳۰۰ و شتریدا گرت و تالانینکرد، هه‌رچه‌نده یاوهریکی سه‌ربازیشیان بۆ دابینکرابوو، ئه‌وه‌ش به‌به‌رچاوی شاری کارکوکه‌وه که سه‌ربازخانه‌یه‌کی گه‌وره‌ی تورکیی تیدا‌بوو . له کاتی‌دا که کاروانه‌که تالانده‌کرا، پۆسته‌چیه‌که‌ی به‌غداد له‌گه‌ل پیاوه‌کانی و به‌یاوه‌ری چه‌کدارده‌کان سواربوون و هه‌ولیاندا هه‌مه‌هه‌نده‌کان ده‌ربکه‌ن. به‌لام دزه‌کان هه‌ندیکیان لێ کوشتنن و هه‌ندیکی تریشیان بریندارکرد و ئه‌وانی دیکه‌ش هه‌لاتن و بیست هه‌یستریان که بارکرابوون به‌ پۆستی به‌غداد، له ده‌ستی هه‌مه‌هه‌نده‌کاندا به‌جیه‌پشت. ئه‌م دزه چاوقایمانه باری هه‌یستره‌کانیان داگرت، " به که‌لوپه‌له به‌نرخه‌کان ده‌ستیانپینکردو و پا‌که‌ته‌کانیان تۆمار کرد و هه‌موو پاره و که‌لوپه‌لی به‌نرخ و ئاوریشمه‌کانیان ده‌ر هینا. دواتر پشکینیان بۆ کیسه نامه‌کان کرد و هه‌موو ئه‌وانه‌ی که به‌ عه‌ره‌بی یان تورکی ئادره‌سیان له‌سه‌ر کرابوو، سووتاندیان. ئه‌و نامه‌ی که ناونیشانیان به ده‌ستنووسی ئینگلیزی بوو، ده‌یانخسته‌وه ناو جان‌تاکانه‌وه، چونکه نه‌یانده‌ویست کیشه‌یان له‌گه‌ل حکومه‌تی به‌ری‌تانی و هیندستان بۆ دروستبیت. ئه‌م کارانه‌یان به‌رۆژی رووناک ئه‌نجامدا، که ماوه‌ی دوو میل له که‌رکوکه‌وه دووربوو. ده‌وتریت، که قایماقمه‌ تورکه‌که هه‌یچ هه‌ولیکی بو وه‌ستاندیان، نه‌داوه."

والیس، کاتیک باس له سه‌ردانی ئه‌لقوش ده‌کات له‌موسل و قسه له‌دانیشتوانه‌که‌ی ده‌کات. ده‌لایت که خه‌لکه‌که‌ی مه‌سیحی بوون له ئاسووری یان کلدانییه‌کان که به‌ شیوه‌یاندا له‌وه ده‌چیت له‌ئه‌سلدا کوردبن. پاشان باسی ئه‌وه ده‌کات که‌چۆن سه‌ردانی کلێسای ره‌بان

هورمزدی کردووه و لهوی له لایهن قهشهکانهوه پیشوازیی کراوه و نانیاں لهوی خواردووه. ننجاً له لاپهړه ۲۴۳-۲۴۴ دهنووسیت: "بړیار بوو له کلنساکهدا ریورهمسیکی دريژخایهن ئه نجامبدریت. ئهو ئیوارمیه که چهند کاتزمیریکی دهخایهنیت، بانگهیشتیان کردم بو ئهوی بهشداریبیکهم، بهلام وتم که پیم باشه بهویمهوه له ژوورهمکم میژووی ره بان هورمزد بخویمهوه، ئهگهر ریگهم بدن دهستنووسیک و پروناکیهکم هه بیت. سهروکی قهشهکان ناردی ئهم شتانهم بو بین و کاتیک گهیشتن، منی برده سهروه بو ژوورهمکم." ئهمه ژووریک بوو له نزیکی کلنسا سهرهوه و له راستیدا کونیک بوو له بهردهکهدا که له لایهکیهوه دههچیهکی فراوانی هه بوو له ریگهیهوه سهیری خوارهوهم دهکرد دهپروانی بهسه دۆلکی بهردیندا که به بنیدا چه میک تیدهپهیری، سهروکی قهشهکان پیی وتم که ئهمه (چه مهکه) نامرازی لهناو بردنی کتیبخانه گهرهکهی بووه که زیاتر له هزار دهستنووسی تیدا بووه به عهه بهی، سریانی، کارشونی، و یونانی که کلنساکه سهردهمانیک خاوهنی بووه. نزیکهی سالی ۱۷۵۰، ههمهوهند و هوزمهکانی دیکهی کورد، چهندين جار هیرشیانکرده سه کلنساکه و قهشهکان دهستنووسهکانیان گواستهوه بو بینایهکی بچووک له خوارهوهی دۆلهکه."

BY NILE AND TIGRIS

A NARRATIVE OF JOURNEYS IN EGYPT
AND MESOPOTAMIA ON BEHALF OF
THE BRITISH MUSEUM BETWEEN THE
YEARS 1886 AND 1913.

By SIR E. A. WALLIS BUDGE, Kt.,
M.A. AND LITT.D. CAMBRIDGE, M.A. AND D.LITT. OXFORD,
D.LIT. DURHAM, F.S.A.

SOMETIME SCHOLAR OF CHRIST'S COLLEGE, CAMBRIDGE, AND TYRWENITT
HEBREW SCHOLAR.

KEEPER OF THE EGYPTIAN AND ASSYRIAN ANTIQUITIES, BRITISH MUSEUM.

VOLUME II.

With numerous illustrations.

LONDON :
JOHN MURRAY, ALBEMARLE STREET.
1920.

and then his men discovered that no fodder had been provided for their beasts, and no rations for themselves, and no water for men or animals. Most of the soldiers had brought raisins, or dates, or bread cakes baked very hard, and these served as substitutes for the official rations. There was no water near their camp, so the men scattered and searched for pools of rain water, several of which they managed to find, and when they had drunk themselves they brought their animals to drink. Whilst they were in this state of disorder a large body of Shammar Arabs found them, but they did not attack the soldiers, knowing that each of them had his rifle and cartridges with him. On the other hand, the Turkish officer was far from anxious to fight the Shammar, whose skill in the deadly use of their lances was well known. Moreover, the soldiers having been brought so far away without rations were sullen and discontented, and the officer felt that he could not depend upon their loyalty. Whilst the officer and the Shammar chief were discussing matters and smoking, another party of Shammar arrived driving before them a considerable number of sheep which they had that day seized as they were on their way to Syria. The soldiers and the newcomers very soon made friends, and sheep were killed and boiled by the latter, and the Shammar and the soldiers all feasted together that night. What arrangement the officer made with the Shammar chief we did not hear, but it was certain that the soldiers were the guests of the Shammar the whole of the following day, and that the officer was glad to have this escort back to Mōşul. Comment in the bazār was very bitter for several days, and the indignation of the townsfolk was very great, but the explanation of the matter soon leaked out, and men's bitter anger was changed to bitter laughter. It was openly said that the Pāshā knew quite well that he could muster no force sufficiently strong to beat the Shammar, so he decided to do what the Government had done in the case of the Hamawand Kurds, who lived near Karkūk, and pillaged the caravans passing between Mōşul and Baghdād, that was, to bribe

questions, and when they had received a little present for their trouble they withdrew, and I had no further bother until I reached Baṣrah. Colonel Talbot's influence was very great, and old Ya'kūb Thaddeus, the great authority on British prestige in Baghdād, told me that if he were to stay in Baghdād he would make things to be as they were in the days of the great Baliōs Beg, who was, of course, Rawlinson.

Having acquired all the tablets I had money to pay for, I made a little journey to the mounds on the Dīyālā river where the natives had found some tablets and several small terra-cotta figures and bronzes, all of which were in a poor state of preservation. I acquired a selection from the "find," and took the objects to Baghdād and arranged for them to be sent to London, where they would be paid for.

Meanwhile the Delegate did not find Baghdād an enjoyable place to live in, and he was anxious to leave it. White also found nothing to do in the town, and the heat, for the weather had suddenly become very hot, caused him acute discomfort. I discussed with Colonel Talbot the possibility of returning to London viâ Tudmur (Palmyra) and Damascus, which latter city I was most anxious to see, but he would not allow me to attempt the journey. The Jabūr and Shammar tribes were fighting their neighbours and raiding caravans, and the whole country north of Dēr az-Zūr was in a very unsettled state. Even the Government *tattariyîn* or postal couriers had to be provided with escorts. Matters were no better on the banks of the Tigris than they were on the banks of the Khâbūr and Euphrates, for about this time the Hamawand and other Kurdish tribes held up and pillaged a caravan of 300 camels, although provided with a military escort, within sight of the town of Karkūk,¹ where there was a large Turkish

¹ A town on the left bank of the Hasa Su, about 100 miles north of Baghdād on the main road between Baghdād and Mōsul. The name "Karkūk" is well known in Syriac under the form ܟܪܟܘܟ

garrison. Whilst the pillage of the caravan was in process, the Baghdád postman with his men and armed escort rode up and attempted to drive off the Hamawand. But the robbers killed some of them and wounded others and the rest took to flight, leaving their twenty mules, which were laden with the Baghdád mail, in the hands of the Hamawand. These bold thieves unloaded the mules, "went through" the "value-parcels" and registered packets, and took out all the money and valuables and silks. They next examined the bags of letters and burnt all those that were addressed in Arabic or Turkish. The letters with addresses in English handwriting they put back in the bags, for they did not want trouble with the British or Indian Government. These things they did in daylight, within two miles of Karkúk, and the Turkish governor, it was said, made no attempt to stop them. There may have been exaggeration in the details of the story which drifted south to

and is a contraction of its ancient name *𐤏𐤊𐤍 𐤁𐤏𐤍 𐤕𐤏𐤍*
 Karkhá dhê Béth Sélókh, which is commonly met with in Syriac Martyrologies and Chronicles. (See Hoffmann, *Auszuge*, p. 43; Budge, *Book of Governors*, vol. ii, pp. 81, 91, 245, and the authorities quoted in the notes.) The remains of the ancient city, which must have been there in the days of Darius and his successors, lie in the great hill on the top of which the citadel now stands. It was a great centre of Western Persian Christianity, and many churches were built there during the fourth, fifth, and sixth centuries; a hill near the town is still pointed out as the place where an untold number of Christians suffered martyrdom. None of the Arab geographers mention the town, possibly because in their time it was entirely a Christian town. The Muslims of Karkúk have graves in the Mosque of 'Alí which they say contain the bodies of Shadrach, Meshach, and Abednego, and several late apocryphal works state that the "Three Children" are buried there. The Éthiopian Church commemorates them on the second day of the month Takshásh (November 28th), and the section of the *Synaxarium* which is read on that day summarizes their history. Mr. Wigram gives a photographic reproduction of the Mosque of 'Abd al-Kádar, a Kurdish shékh of such surpassing sanctity and zeal for Islám that 'Abd al-Hamíd used to correspond with him in a private cipher, and "was accustomed to ask by telegraph for his prayers, whenever he was meditating anything exceptionally black." (*Cradle of Mankind*, p. 343.)

or chapel. The altar is in reality the tomb of Rabban Hôrmîzd, and the Prior seemed gratified when I asked to be allowed to carry away an envelope full of the earth from the base of it to keep as an amulet to afford me protection on my journey home. I visited the two chambers in the upper church, *i.e.*, the Sanctuary and the Baptistery, and two modern chapels, which did not interest me much. I saw the tombs of several of the Nestorian Patriarchs in the upper church and obtained copies of the inscriptions upon them;¹ and the Prior pointed out to me the names of C. J. Rich, Mary Rich, Dr. Bell and Justin Perkins cut on one of the pillars of the great church. At sunset the Prior announced that supper was ready, and he led us into a chamber where there were several priests and monks, and we all sat down to a long, low, heavy wooden table and ate. The food consisted of boiled wheat or barley, a little very coarse bread, and a large bowl of thin vegetable soup; as a concession to the weakness of his guests the Prior ordered a dish of Sinjâr honey as a finish to the repast, but even with this the meal was not satisfying. A lengthy service was to be held in the church that evening which would last several hours, and he invited me to attend it, but I said that I would rather retire to my "cell" and read the History of Rabban Hôrmîzd if he would let me have a manuscript and a light. He sent for these, and when they arrived he led me up to my "cell." This was a chamber near the upper church, and was in reality a hollow in the rock with a spacious opening on one side through which I looked down on a rocky valley with a brawling stream at the bottom of it. Pointing to this stream the Prior told me that it had been the means of destroying the great library of over one thousand manuscripts, Arabic, Syriac, Karshûnî,² and Greek (*sic!*), which the monastery once possessed. About 1750 the Hamawand and other

¹ I have summarized these and their contents in my *Book of*

Kurdish tribes attacked the monastery several times, and the monks removed the manuscripts to a small building down in the valley. One February there was much rain, and the snow melted and ran down into the valley in such a torrent that it swept the little hiding-place away and carried most of the manuscripts into the stream. Many of them were rescued, but when they were dried it was found that all the ink had been rubbed off and the vellum and paper leaves were almost blank. Between 1840 and 1844 the Kurds attacked the monastery twice and pillaged it. On the second occasion they proceeded most methodically and left the place bare. They killed many of the monks, smashed everything that could be smashed, robbed the church and defiled it, and all the manuscripts they could lay their hands on they hacked to pieces with their knives and threw down into the stream.

When the Prior left me I settled down to read the *Life of Rabban Hôrmîzd*. This work set forth that the saint was born at Bêth Lâpat, or Shirâz, at the end of the sixth or beginning of the seventh century; his parents were Christians and his father was called Joseph and his mother Thecla. At the age of twenty he became a monk in the Monastery of Rabban bar 'Idtâ, where there were 264 monks, and in due course he received the tonsure. He possessed great spiritual gifts; he raised a dead boy to life, and turned water into oil, and though the devils attacked him he always conquered them. Seven years later on the advice of Sylvanus, Bishop of Kardô, he became an anchorite and lived in a separate cell. He fasted for ten days at a time, prayed with tears all day, and never lay down to sleep at night, and his spiritual powers developed exceedingly. He lived for thirty-nine years in the Monastery of Bar 'Idtâ, and for seven years in the Monastery of Abraham of Rishâ in Margâ, and performed marvellous cures. He then went to Bêth 'Edhrâi, near Al-Kôsh, with Abraham of Bêth 'Abhê, and after the latter went from there and founded a monastery at Nineveh, the people of Al-Kôsh came to Hôrmîzd and offered to build him a

تەلەت پاشا و ھەمەوئەندەگان

ئەحمەد صائیب لە لاپەرە ۱۳۷ی ئەو کتیبەیی کە سەبارەت بە میژووی قوناغەکانی دەستووری عوسمانیی و روشی ھەنوکیی لەسالی ۱۹۱۰دا، لەژێر ناوئیشانی "تاریخ مشروطیت و شرق مسئله حاضرەسی" چاپ و بلاوکردهو، ئامازەیی بە ھەلوئیستی تەلەت بەگی (۱۸۷۴-۱۹۲۱) وەزیری ناوخی ئەو کاتی حوکومەتی ئیتیحاد و تەرەقی کردوو، سەبارەت بە عەشیرەتی ھەمەوئەند.

ناوبراو پاش ئەوێ ئامازە بە ھەولەکانی تەلەت بەگ دەدات بۆ چارەسەرکردنی کێشەیی یەمەن، دەلیت کە دەوروبەری سلیمانیش کەبەھۆی عەشیرەتی ھەمەوئەندەو لە قوناغی ئیستیباددا تووشی ئالۆزیی و یەغما بۆتەو، ئیدارەیی عورفی لەو ناوچەیی دامەزراند و ژمارەییکی دیکەیی سەرباز ڕەوانەکرد و سنوری گرتەدەست و بەو ھۆیەشەو ەلکەجی ھەمەوئەندەکانی بەدەستەینا.

تالک مشرق و طیت

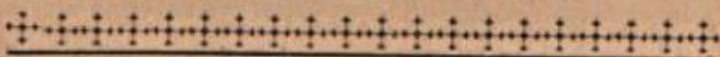
شیر و شیرین

مجزری
احمد صاحب

طابع و ناشری : غیرت کتبخانه سی صاحبی
فاریس فکری

در سعادت
غیرت کتبخانه سی باب عالی جاده سنده

۱۳۲۸

دولت عليه ده برنجی دفعه اجتماع ایدن مجلس مبعوثانمك اغستوس
نهانترنده طانغیلدیفنی یوقاروده سویش ایدك . مجلس طانغیلدقد .
نسكره قوه اجرائیه اجرا آنده سربست قالدی . دها اوج آیه
قدر مجلس طویلانیه جقدی . بوحالین بالاستفاده دولت عليه ده
برنجی دفعه اولهرق طویلانیش اولان . متجانس . وكلا . كندی
هنر واقتدار لر بی ملت عثمانیه و دول اجنبیه كوسترملری لازمدی .
هر كس بونلك شهراه ترقی و تجودده آنه جناری خطومه منتظر
ایدی .

تعطیل زماننده داخلیه ناظری طاعت بك . ین مشایخی ایله
مذاكره كیره شرك او طرفاره صلح و اسایشی اعاده ابتدی سلیمانیه
جوارنده معهود هموند قبیله سی دور استبداده یوز بولهرق او
طرفلری یاغما ایتمكه ایشمشدی . او طرفلرده اداره عرفیه اعلان
اولوندی . برازده اورایه عسکر كوندردی . بوسایه حیدودلغه
الشمش اولان هموندلر اطاعته كتورلدی .

ممالك محروسه مك اسیا و لایتنرنده کی احوالی بو مركززده ایكن
روم ایلی و لایتنرنك احوالنده دخی قتالقی میدانده ایدی . بالخاصه
شو سررده شمالی ارناودلق بك بیوك خلیجانه ایدی . اسبابی ایسه
شو ایدی .

ارناودلق و ارناودلر . دولت عليه مك وبالخاصه عبدالحمیدك

هه‌مه‌وه‌نده‌كان

رۆژنامه‌ی عوسمانی "STAMBOUL" که به‌زمانی فهره‌نسیی چاپ و بلاوده‌کرایه‌وه، له رۆژی سێشه‌مه‌ی ریکه‌وتی ۱۲ ی ئابی ۱۹۰۹ دا، له‌خانه‌ی هه‌وآلی هه‌ریمه‌کان و له‌ژیر ئه‌و ناوینشانه‌ی سه‌ره‌مه‌دا، ئاماژه‌ی به‌وه‌داوه که پراوه‌دوونانی هۆزی هه‌مه‌وند هینشتا به‌رده‌وامه و له موسڵه‌وه ته‌له‌گراف نیردراره که له دوا‌ی ئه‌وه‌ی زۆر له نزیکه‌وه فشاریان خراوته سه‌ر، سه‌ربازه‌کان سه‌رکه‌وتووبوون له سه‌ندنه‌وه‌ی بریکی به‌رچاو له ئاژمه‌له تالانه‌کراوه‌کان

Provinces

LES HAMAWENDS

La poursuite contre les tribus Hamawend continue toujours. On télégraphie de Mossoul que dernièrement la tribu du chef Kaoud a été serrée de très près. Les troupes sont parvenues à enlever aux brigands une quantité considérable de bétail.

EXECUTION CAPITALE

Une dépêche d'Adana au ministère de l'Intérieur, porte que le nommé Arab Mahmood bin Abdul-Kader, condamné à mort pour avoir assassiné par préméditation le nommé Ali bin Oama, a été pendu, avant-hier, mardi matin, sur la place du marché, aux bûes.

UN CANON DANS UN SÉMINAIRE

Le Taurus annonce que, à la suite de dénonciation, des perquisitions ont été faites au couvent Arménien d'Armache, près d'Ismidt, pour découvrir un... canon dans les caves du séminaire.

Inutile de dire que rien n'a été trouvé, et le dénonciateur, un Arménien d'Ismidt, a été référé à la Cour martiale pour être puni d'une façon exemplaire.

REPRESSION DU BRIGANDAGE

Les autorités d'Ismidt informent télégraphiquement le ministère de l'Intérieur que les fameux brigands Abez-Cadri et Pacha-Mousafa, qui comptent à leur actif de nombreux crimes, viennent d'être arrêtés dans les forêts de Candère, où ils ont été cornés par les troupes lancées à leur poursuite.

EN CILICIE

La cour martiale instituée à Djébéli Béréket, vient de donner définitivement sa démission.

Le motif de cette résolution est l'envoi par

dans votre salon ! Prenez un chapeau de paille avant le temps décrété pour cette transformation de l'hiver en coiffure d'été, et vous n'exposerez à être hué par toute la foule, à avoir votre malheureux chapeau aplati par les poings solidement que chevalier des convenances, et à être, vous-même, en poste de police pour avoir provoqué un attroupement !

Ne savez-vous pas qu'il est assez décent de se promener en pantalon à New-York, qu'il le serait, et de sortir en simple caleçon ? Il y a un moyen qui puisse vous arriver, si vous voulez glisser de mettre, avec votre maigre pantalon de flanelle ou de toile, des souliers à semelle de caoutchouc qui permet de supposer à la rigueur que vous allez à quelque partie de campagne, que vous en revenez, est de restreindre vous après avoir seulement subi une querie exaspérante de toutes les personnes que vous aurez rencontrées sur votre chemin, et sans que l'on vous ait volé une demi-douzaine de tomates sur vos jambes.

Le port de la barbe et celui de la canne sont aussi interdits au jeu de la mode du monde, qu'il peut l'être, et d'entrer dans un salon le chapeau sur la tête. Un jeune homme qui emporte avec lui une canne à la promenade sera immédiatement arrachée de ses mains et cassée par ses amis ; s'il s'obstine à laisser croître sa barbe il sera immédiatement en quarantaine par les femmes de la société.

Mais enfin, diriez-vous, il y a

یهکیتی ههمه و ندهکان و چه ند سهرۆک خێلێکی کوردی رۆژ هه لآت

گۆقاری "LA TURQUIE" که له پاریس چاپ و بلاوده کرایه وه، له لاپهره ی یهکهمی ژماره ۲۵۵ ئ خۆیدا، که له رۆژی ههینی ریکهوتی ۱۲ ی نۆقه مبهری ۱۹۰۹ دا، چاپ و بلاو کراوه ته وه، له ههوالیکدا له ژیر ناو نیشانی "له سه ر سنووره کانی فارس" نووسیه تی:

"وهزاره تی ناوخۆ ئاگادار کرایه وه که سه ر کرده کانی فارس، پولادجان مسته فا خان، سه فهر خان، عه لی ئه کبه ر خان و شه ریف خان، له گه ل ههمه ونده کاندا یه کیانگرتو وه و له سنووره کانی تورکیا و فارس چه ن دین کاری خراب ئه نجام ده دن.

والی به غدا ریوشوینی پیویستی گرتو ته به ر بۆ ریگریکردن له سه ره ه لدانه وه یان.

وهزاره تی ناوخۆش، به ئامانجی نوینه رایه تی کردن بۆ حکومه تی فارس، وهزاره تی دهره وه ی له راستیه کان ئاگادار کرده وه. "

de combat qui s'en est suivi l'un

Après une conférence adressée

à Orléans, le chef de la mission a été déclaré à Yalta, Crimée. Le gouvernement russe a reconnu officiellement l'apparition de cette épidémie.

D'après un ordre du gouverneur de Pékin, tous les voyageurs légitimes et les hôtes de Pékin devront être inscrits dans les registres du Ministère de l'Intérieur. Des agents ont été chargés de ce service.

Patriarcat de Jérusalem

Aujourd'hui, le St Synode et le conseil mixte et ecclésiastique oecuménique tiendront une séance commune pour délibérer au sujet des questions du patriarcat de Jérusalem.

Deux membres de la commission des orthodoxes arabes qui se trouvent depuis quelque temps en notre ville, ont été reçus avant hier par le patriarche, Mgr Joachim, et lui ont exposé longuement leurs demandes.

Sur la frontière persane

On mande au ministère de l'intérieur que les chefs persans Bala Djanis Moustafa Khan, Séfer Khan, Ali Ekber Khan et Chérif Khan se sont unis aux Hamawends et commettent beaucoup de méfaits à la frontière turco-persane.

Le vali de Bagdad a pris les mesures nécessaires pour empêcher leur renouvellement.

Le ministre de l'intérieur a porté les faits à la connaissance du ministère des Affaires étrangères en vue de faire des démarches auprès du gouvernement persan.

Le brigandage à Aïdine

Le gouvernement, en vue de réprimer le brigandage dans le vilayet d'Aïdine, a pris diverses mesures pour atteindre le but poursuivi. C'est ainsi qu'il a été décidé de donner des primes séparées à tous ceux qui arriveront et fléchissent à la répression du brigandage dans ce vilayet.

Des députés Arméniens

lesquelles ont été condamnés : Mousa Samim à 15 ans de travaux forcés et Moullî Akoglou Hakki à 10 ans de la même peine pour avoir pris part aux désordres d'Adana et pour avoir tué.

Le brigandage en Macédoine

L'on sait que la bande de Taki a été dispersée. Les vilayets de Salonique et de Monastir, dans leurs dépêches au ministère de l'intérieur, donnent des détails supplémentaires à ce sujet. Le 25 courant (v. s.) un détachement de 10 hommes rencontra à Norissé la bande du chef Taki. Au cours de la rencontre, le chef de bande fut tué et un autre brigand blessé. Les autres qui ont pris la fuite sont poursuivis. Haim eSsendi et un prêtre prisonniers des brigands ont été délivrés.

Une alliance entre la Turquie et la Grèce

Le point de vue turc

Parmi les nouvelles parvenues de Grèce, dit un confrère d'outre-mer, il y en a une qui est vraiment impoissante.

La presse grecque enregistrée que tant parmi les politiques que dans les hautes sphères de la population, se propage l'idée de se soustraire, dorénavant, aux recommandations et aux influences de l'Europe pour s'efforcer de conclure une alliance avec la Turquie sur la base de la communauté d'intérêt et des droits des deux pays. Ce point de vue, continue notre confrère, n'est pas une chose nouvelle. Cette politique avait été inaugurée par le Sultan Mourad, qui, après son avènement au trône, a échangé des vues privées à cet effet avec Epaminondas Deligeorgi et le Dr Scallieri.

Le premier a prononcé, à cet effet, à la Chambre grecque, un important discours qui n'a pas été approuvé. Ce discours a produit, en ce temps, un effet si fâcheux que des démarches furent faites à ce propos, tant à Athènes qu'à Constantinople. Finalement avec la déposition du Sultan Mourad, l'idée d'une alliance a disparu. Depuis ce temps, la politique grecque se trouvait toujours sous l'influence étrangère. Les divers cabinets ont suivi tantôt la politique anglaise, tantôt la politique

appliqué par des communi-
cations normales. La
une nos œuvre législative
règne dans tout le pays et
en toute tranquillité à nos

Les bruits mis de nouveau
sur l'abandon imminent
sont inexacts.

À la fin, le communi-
cations eurent de tels
pendant pas à la situation

Le prince Sabah

Paris, 11 nov. — Le
intervint Sabaheddin
les déclarations suivantes

Les attaques dont je
peux sur aucun fondem-
ent. Mon passé en est ga-
ranti pendant dix années j'ai
régime hamidite, com-
me aujourd'hui j'aspire à
l'être ?

La cour martiale et
publiquement mon limo-
nisme arrestation.

Il est faux que j'appu-
de l'Union Ebrale. Des
me suis prononcé en fa-
veur et ai défendu ce cas

Je souhaite que le con-
grès républicain à établir
soitives le régime de l'
partisan.

Je n'ignore pas qu'il y
a un groupement hostile à
moi, je n'ai aucun rappo-

Le seul but que je po-
sitionnement de l'instroc-
tion publique » (A. O)

Conseil général de

La deuxième session
de la préfecture de la v-
hier, à 11 heures et des
un discours du préfet l-
sence des délégués mu-
cipalités de la capitale.

Le préfet, dans son di-
claire que le conseil
aussi, et selon le régime

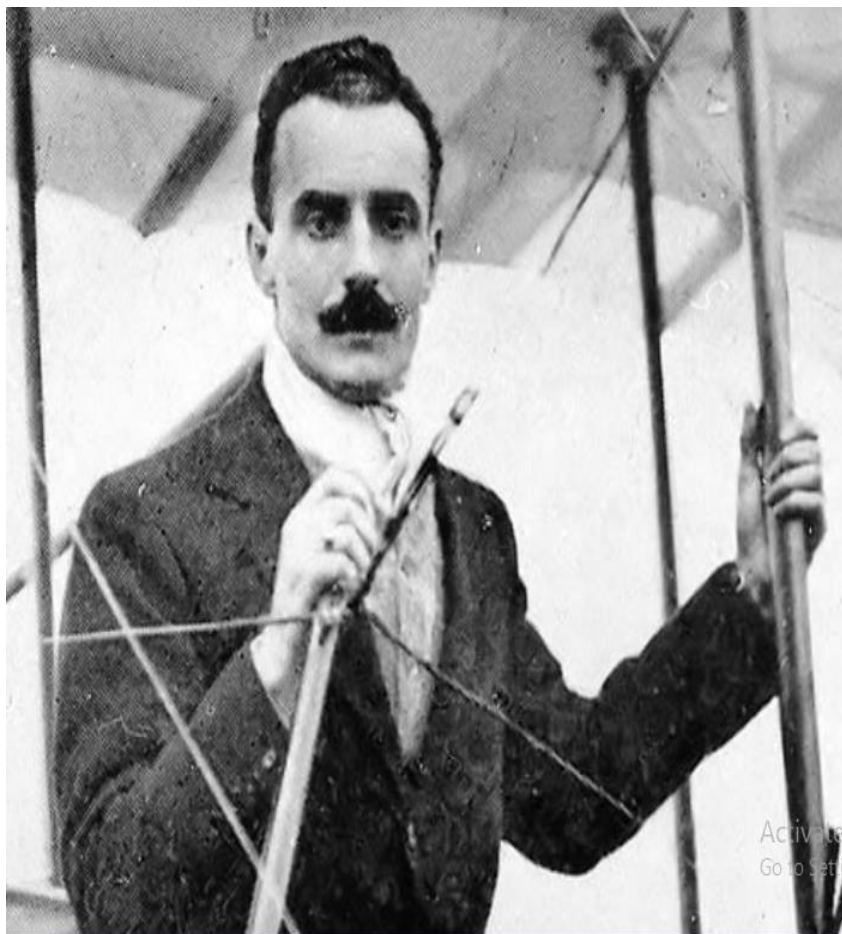
هه‌مه‌وه‌ند له بیره‌وه‌رییه‌کانی کاپتن دیکسون دا

رۆژنامه‌ی ئه‌مریکی " The Abbeville press and banner." که له رۆژی چوارشهمه‌ی ریکه‌وتی ۱۸ ی ئایاری ۱۹۱۰دا، چاپ و بلاوکراوه‌ته‌وه، له لاپه‌ره‌ی هه‌وته‌میدا و له‌ژیر ناونیشانی " له کوردستان که گه‌شتی بۆنه‌کراوه" له کۆتایی وتاریکدا، که کاپتن بێترام دیکسون (۱۸۷۳-۱۹۱۳) وابه‌سته‌ی سه‌ربازی و جیگریی کۆنسولی بریتانی له شاری وانی باکووری کوردستان، له‌به‌رده‌م کۆمه‌له‌ی جیوگرافی پاشایه‌تی له‌ه‌ندن، پینشکه‌شیکرد، کۆلۆنیل فرانسیس ئار مۆنسیل، ده‌ستی به‌ قسان کرد سه‌بارت به‌ ناوچه‌ی سات داغ له‌رۆژه‌لاتی کوردستان که ده‌که‌ویته ۴۰۰ میل له‌ باکووری رۆژه‌لاتی هه‌له‌به‌وه‌ به‌ئاراسته‌ی سنووری ئیران. کۆلۆنیل فرانسیس، که ئه‌ویش وه‌ک کاپتن دیکسون، سه‌ر به‌ سوپای بریتانی بوو، وتی که یه‌که‌مین که‌س که سه‌ردانی ئه‌و ناوچه‌ی کردوه کاپتن دیکسونه. نوابراو دوو گه‌شتی بۆ ناوچه‌ ناوخوا‌ییه‌کانی کوردستان ئه‌نجامداوه و سه‌ردانی رۆژئاوای رووباری دیجله‌ی کردوه و په‌یوه‌ندییه‌کی باشی به‌ خێله‌کانی ناوچه‌که‌وه هه‌بووه. پاش قسه‌کردن له‌ چیا‌ی ئارات و شاخی جودی و نیشته‌هوه‌ی که‌شتییه‌که‌ی نوح پاش لافاوه مه‌زنه‌که که به‌لای دیکسونه‌وه هه‌ر سه‌ گه‌لی کورد و مه‌سیحه‌یه‌کان و ئیزیدییه‌کان له‌سه‌ری کۆکبوون، باسیشی له‌وه کرد که هه‌موو سائیک له‌ مانگی ئابدا، ئیزیدییه‌کان ۷۰۰۰ لایی به‌سه‌ر چیاکه‌دا سه‌رده‌که‌ون و ده‌چنه سه‌رمه‌زاریک له‌سه‌ر لوتکه‌ی چیاکه که به‌ شوینیکی پیرۆزی ده‌زانن.

نوسه‌ر ده‌لێت: " کاپتن دیکسون له‌لایه‌ن خه‌لکه‌ چیا‌یه‌که و پیاوانی ده‌شته‌که‌نه‌وه میوانداری و پینسوازی لێکرا. زۆریک له‌ ره‌گه‌زه‌کانی ئابینی جیاواز له‌ گونده‌کاندا ده‌ژین، هه‌ر هۆزیک تاییه‌تمه‌ندییه‌کانی خۆی ده‌پاریزیت و له‌ هه‌موو هۆزه‌کانی دیکه دوور ده‌که‌ویته‌وه. له‌ به‌رزاییه‌کاندا کورد و ئه‌رمه‌نی هه‌ن، و ناوبه‌ناو

ئاسووری و ئیزدی، بەلام زۆربەى ئاسووربىهكان دهشتهكان به باشتر دهزانن. پاشان ياقوببىهكان له قهزای موسلدا هەن و نشینگەى جولەكهكان له شاخهكانى ههكارى هەن. كورد رهگهزى زالە و بەردهوام له نىوان خۆياندا بههۆى ناكۆكىي خۆينهوه له شهردان. ئەوانەى ناوچه بەرزاييهكان، ريكخراوى سەربازىي خۆيان دەپاريزن، تفهنگى مارتينيش هەلدهگرن و به لاساييكردنهوى كۆزاکهكان، بەرگى يهكپۆشى لهبەردهكەن. ئەم چيرۆكه بۆمان روون دهكاتەوه كه موسولمانهكان زۆر وابەسته نين: "كوردىك هاته لای شىخى شهمديان و وتى كه كهلهشيريكي ههيه له سى بۆنهى جياوازا قسهى كردوه و تويەتى: ئايينى مەسيح تاكه بروايه". پرسيارى له شىخ كرد: كه ئايا دەبیت ببيتە مەسحى يان كهلهشيرهكه وهك كافريك بكوژيت؟! شىخ دواى بيركردنهويهكى زۆر برياريدا كه دەبیت كهلهشيرهكه بهيلنهوه بۆ ئەوهى بزائن دەليت كام له ئايينهكانى مەسيح ئايينى راستهقبينهيه، و لەم نيوهندەدا بەردهوام دەبن بۆ ئەوهى وهك موسلمان بميننهوه."

جلوبەرگ و خواردن و كهلوپەلى ناوماڵ و داب و نەريت و شىوازى قسهكردن له نيو كورد و ئاشووربىهكاندا، له دواى ئيبراهيمهوه هيج گۆرانكاربىهكى بهسەردا نههاتوه. تاكه دياربىهك كه له شارستانيهتيان وەرگرتوه، تفهنگى مەخزەنداره. ريكگوبان نيهه؛ پردهكانى سەر چه م و رووبارەكان قەدى دارەكانن كه به زهقى پىكهوه فریدراون. به كهلهكهك و بهسەر دارتهختهكانهوه له چهمهكان دەپەرنهوه. بزەنكهوى و ورج بهسەر گاشهبەردهكانى ئۆرەماردا دەسورينهوه، بەلام رووبەر و بوونەويهكى لەناكو لهگەل و رچىكدا بزار دەيهكى لەپيشتره تاوهكو لهگەل يهكىك له كوردهكانى ههمهوند رووبەر و ببيت، ئەو سەبرانهى كه سەرپىچى له دەسهلاتى توركيا دەكەن. له شارى سوليمانى كه شارۆچكهيهكى شيوه فارسىيه، گهريدهكه لاسايكردنهويهكى باشى تفهنگى مارتينى بينيوه، كه له لايەن چهخماسازەكانى ناوچهكهوه دروستكرابوو. كاپتن ديكسون شتىكى گرنگتر له باسى ئەفسانەى نوح دەگيريتەوه و پىي وايه ئەم بەشەى كوردستان "بههشتىكه بۆ شوينهوارناسى".

کاپتن بیترام دیکسون ۱۸۷۳-۱۹۱۳

have been held sacred at all times, and certainly it has a wonderfully awesome fascination about it, with its huge precipices and jagged, tangled crags watching over the vast Mesopotamian plain. The villagers showed me the exact spot where Noah descended, while in one village, Hassans, they showed me his grave, the vineyard where he is reputed to have indulged overfreely in the juice of the grape, the owner declaring the vines had been passed from father to son ever since."

Perhaps Jebel Judi is the height to which the Hon. James Bryce should have made his pilgrimage. It is more accessible than Ararat, and the ascent is much easier. Captain Dickson was hospitably received by the mountain people and the men of the plains. Many races of varying faiths live in the villages, each tribe retaining its characteristics and holding aloof from all others. In the highlands there are Kurds and Armenians, and occasionally Assyrians and Yezidis, but most of the Assyrians prefer the plains. Then there are Jacobites in the Mosul district, and colonies of Jews in the Hakkari mountains. Kurds predominate, and they are perpetually at war among themselves on account of blood feuds. Those of the high plateau preserve a military organization, carry Martini and wear a uniform in imitation of the Cossacks. This story is told to illustrate that the Moslems are not always very orthodox:

"A Kurd came to the Sheikh of Rhemsidan and said that he had a cock which had spoken on three separate occasions, saying, 'Christ's religion is the only faith.' He asked the Sheikh whether he should turn Christian or kill the cock as an infidel. The Sheikh after much thought decided that they must keep the cock to see which of Christ's religions it said was the true religion, and in the meantime they would continue to be Moslems."

The clothes, food, domestic utensils, customs and mode of address among the Kurds and Assyrians have not changed since Abraham. The only gift they have asked of civilization is the magazine rifle. There are no roads; the bridges over the torrents are trunks of trees roughly thrown together. Streams are crossed on rafts of brushwood. They and bear roam the Oramar crags, but an encounter with a bear is to be chosen to contact with one of the

defy Turkish authority. At Sultmanie, a town of Persian type, the explorer found good imitations of the Martini rifle, made by the local gun-

neries, as is well known in Malin, in their idle hours or by the campfire they whittle out of fragrant cedar blocks miniature barrels, boxes, caskets and the like, hollowing them out and filling them with the choicest of gum from which they have excelled and expressed every mite of impurity. These they bring into the settlements when they return in the spring as gifts for sweethearts, wives, children or friends.

"Doctors up our way say that the pure spruce gum is an excellent tooth preserver and aid to digestion. The adulterated article is known locally as 'patent gum' and there is always a ready and profitable market for it."—Sun.

Brain Currency.

By ELLIS O. JONES.

While we are doing the white thing by the bankers in enabling them at a moment's notice to issue currency based upon their assets, why not extend the principle to those of us who have brains, but who, at certain crises, such as the shutting-down of factories or the closing up of our favorite savings bank, are unable to realize on either the failure or the safe products of those brains?

To some people this may appear so revolutionary, but surely brains are still worth a little something, and, if so, the Government ought to be willing to let us hock them when occasion requires.—From Life.

Not That Kind of Papa.

A certain ensign in the navy had an overwhelming desire to marry the daughter of a Rear-Admiral, who was noted in the service as a frank, not to say harsh, man.

The ensign went, with much trepidation, into the office of the man he desired to make his father-in-law.

"So you want to marry my daughter?" inquired the Rear-Admiral in deep chest tones.

"Yes, sir."

"Well, what are you going to support a wife on, with nothing but the pay of an ensign?"

"Well, Admiral, if I am not mistaken, you were married when you were an ensign."

"Yes, young man, I was, but I lived off my father-in-law, and I'll be pleased if you are going to do that."—Saturday Evening Post.

Or an Immunity Bath.

A colored man who was much worried by the attentions paid to his wife by a man of the same color went to the judge and told him all about it. The magistrate advised him to begin

quered generals, and army were obliged to grace the triumphs of the victors before they were condemned to death or to ignominious bondage. Alexander the Great, after the capture of the City of Tyre, ordered two thousand of the inhabitants to be crucified, and the remainder of the population were put to death or sold into slavery.

Let us contrast the conduct of Titus toward the Jews with General Grant's treatment of the defeated Confederate forces. When General Lee surrendered his sword to Grant at Appomattox Courthouse, he and his brave army were permitted to return without molestation to their respective homes.

Imagine General Lee and his veterans led in chains to Washington, followed by the spoils and treasures of Southern homes and Southern sanctuaries. Imagine the same Confederate soldiers compelled to erect in the capital of the nation a monument to commemorate their own defeat and the triumph of the conqueror. That would be completing the parallel. Would not the whole nation, north as well as south of Mason and Dixon's line, rise up to its might and denounce a degradation so revolting to their humanity?

The Roman and the American general, in their opposite conduct, were reflecting the spirit of the times in which they lived. Titus, in exercising cruelty toward the vanquished, was following the traditions of paganism. Grant, in his magnanimity toward the Confederate troops, was obeying the dictate of Christian civilization.

The friends and advocates of international arbitration are engaged in a most noble and benevolent mission that can engage the attention of mankind—a mission to which are attached the most sublime title and the most precious reward. "Blessed are the peacemakers, for they shall be called the children of God."

A hundred years ago disputes between individuals were commonly decided by a duel. Thanks to the humanizing influence of a Christian public opinion, these disagreements are now usually adjusted by legislation and conciliation. Have we not reason to indulge the hope that the same pacific agencies that have checked the duels between individuals will, in God's own time, check the duels between nations?

In our school days the most odious and contemptible creature we used to encounter was the bully who played tyrant toward the weak, but cringed before his strong companion. But still more intolerable is a bullying nation that picks a quarrel with a feeble nation, with the base intent of seizing her possessions.

Let the friends and advocates of international arbitration use every effort to protect the weak against the strong, and then to the ruler of a feeble nation, conscious of the justice of its cause, may be applied the words of the poet:

that
pora
our
sett
will
faith
of t
been
that
the
"Wl
dwe
ple,
surp
desc
assi
tion
riag
and
shar
of ti
diffi
pear
ever
their
patr

L
day
the
esta
spir
the
cabl
will
mies
bitr
not
of e
not
whi

C
"As
in 3
tain
whi
he t
wha
the
pum
air.
I ca
amo
I fo
stro
yon
peri
sian
to t
feel
cous
upo
"

In t
best
that
you
the
com
stud
chol
God
pres
den
pow
in t
doe
let t
Itua
The

گرتن و دادگایی سهد کس له ههمهوندهکان

"LA JEUNE TURQIE" که بهفرنسی لهپاریس چاپ و بلاودهکرایهوه، له لاپیره یهکهمی ژماره ۱۵ ی خویدا، که له رۆژی شههمه ی ریکهوتی ۹ ی جولای ۱۹۱۰ دا، چاپ و بلاوکرارهتوهه، له ههوالیکدا نووسیویهتی:

" والی موسل، له نامهیهکدا، وهزیری ناوختی ئیمپراتوریهتی عوسمانیی ناگادارکردهوه، که له دوایین پیکدانی ژاندرمهکان لهگهڵ عهشیرهتی ههمهوندهکاندا، نزیک به سهد کسین بهدیلگیراون و رایچی بهردم دادگا کراون."

ایچیدن هر نه
ره اوغرار ؛
عرض ایدرک
بر جلوه ایله

شعر اوله رق
ت معینه دکل،
پک اینی حسن

مقتادجه :
کدردر .

مهم کر تاب

قاضای حیات

ت آره سنده

شدر ونه لر

شدر . بونکله

نده بر حقیقت

نمکر لر نده

، السه عل

هموند اشقیاسی رؤساستدن جام طویل اسمنده کی شقی، دردست اولندقدن صوکره
[هموند اشقیاستدن، پک جوق قالمز دوکش اولان جام طویل نامنده کی شقی اخیراً الهه
اولوغشدر. معلوم اولدینی اوزره هموند اشقیاسی علیهنده اعلان حریتمدن صوکره تعقیباته باشلاشلش
بو توفقیات کچن سنه سیقیشد برلشدی. بو حریفک سلیمانیه سنجاغنه صالحه لفری قورقو بر درجه ده درکه
ارباب و قورفدن برینک بیانه کوره، اونه کی صحفه ده رسمی درج ایتمکمز آلتی نفر هموندک
برطابور ایچنه مجوم اتمه سی، آج قوردک برسورو قوبون ایچنه کبره سی قدردهشت آوز ویلور
ایمش! بو یضا کر قیبله نیک بر طرفدن بو قدر محاربلکی، دیگر طرفدن موقفلرینک مناعت و مساعده سی،
سیقیشجه حدوددن ایران طوراغنه کچو بره لری صوکره تعقیباتندن ده بو بوک فائده الهه ایله مه سته
سیب اولمش و اخیراً بونلرک نیکلرندن صرف نظر اولونلوق اسکانلرینه قرار و برلشدر.]

ئەحمەدوھەند بېھتوی و ئەحمەدوھەند چەلەبی وەك دوو ھۆزی عەشیرەتی ھەمەوھەند

لەلایپرە ۱۸-۱۹ی بەرگی سی و ھەشتەمی گوڤاری فەرەنسی " REVUE DU MONDE MUSULMAN " کە لەسالی ۱۹۲۰دا، چاپ و بلاوکر اوھتەو، سەبارەت بە دوو خێلی ئەحمەدوھەند بېھتوی و ئەحمەدوھەند چەلەبی، نووسراو:

" ئەحمەدوھەند بېھتوی، لقیکی عەشیرەتی گەورە ی ھەمەوھەندە کە لە خاکی عوسمانیدا دەرژین. نزیکە ی ۱۱۰ سالی لەمەو بەر، ئەحمەدوھەند بېھتوی، سنووری عوسمانیان تالانکرد و گەمارۆی مەندلەبیان دا. ژمارە ی ھۆزە کە نزیکە ی ۴۰۰ خیزانە و ۱۰۰ سوارچاکی نانیزامی بو حکومەت دا بێندە کات. ئەم خێلە، لە ھاویندا، لە ناحیە ی زێردەر بەند، بە دووری نزیکە ی 30 کیلومەتر لە کرمانشانوھە نیشتە جێیە و لە زستانیشدا لە باغچە، لە رۆژئاوای رۆوباری گەیلان و باشووری قەسری شیرین نیشتە جێین. ئەحمەدوھەند بېھتووی بەکان، شیعیەن. ئەوان بە تالانکاری بەکانیان لە خاکی عوسمانیدا دەرژین. لقیکانی ئەم ھۆزە بریتین لە یارمیرەوھەند، دامسەفەوھەند، جانبخانی، خەدج، بەھمیاریوھەند، دژوواروھەند و رەنگویناوھەند. لە سالی ۱۹۰۵دا، سەرۆکە کەیان محەمەد خان بوو، فەتحولمەملەکە، کە شۆینی نامدارخانی برای گرتبووھو. ئەمە دووھەمیان، لە لایەن برابری تریھو بە ناوی کەریم خان کوژرابوو. ئەحمەدوھەند بېھتووی بەکان لە ۱۹۰۵دا، لەژێر دەسلاتی زاھیرولمولک زانگۆینەدا بوون.

ئەحمەدوھەند چەلەبی: لقیکی تری عەشیرەتی گەورە ی ھەمەوھەندە. زۆر سەردانی دەوروبەری قەسری شیرینی دەکرد. سەرۆکە کە ی تالانکاری بەناوبانگ بوو بە ناوی جوامیر، کە ئەم قەزایە ی تۆقاندبوو. حکومەتی فارس، لە سالی ۱۸۸۶دا، بو پاسەوانی سنووری

دانا و سالانه ۳ هزار تومن موچهی بو ترخانکرد. سهره‌رای
ئەوش، هیشتا بەردەوامبوو لە تالانکاریبەکانی، لەلایەن نێردراویکی
تارانەوه بانگه‌یشتی چاوپێکه‌وتنیک کرا و بە خیانت قۆلبەستکرا و
لەسێدارەدرا. ئەو هۆزە‌ی که چەندین جار لەلایەن والی بە‌غداوه وەک
هۆزیکێ تورکی ئیدیعی کردبوو، جاریکی دیکه، لە کاتی مەرگی
سەرۆکه‌که‌یاندا، سنوورەکه‌یان بەزاند و چوونه‌ خاکی عوسمانییەوه
نیشته‌جێ بوون.

REVUE DU MONDE MUSULMAN

Publiée par

LA MISSION SCIENTIFIQUE DU MAROC

TOME TRENTE-HUITIÈME

1920

PARIS
ÉDITIONS ERNEST LEROUX

28, RUE BONAPARTE (VIe)

d'un mur d'enceinte en boue et comptait 1.000 maisons. Sa position sur la route des invasions turques et persanes la laissait exposée à des spoliations continuelles, et à la fin de la guerre turco-persane, vers le commencement du siècle dernier, elle n'était plus qu'un amas de ruines.

La ville de Cheikhan, à 20 kilomètres au nord de Zohab, prend son nom de deux santons dont les coupoles entourées de vergers forment un tableau très pittoresque. Dans une gorge derrière le village il y a un bas-relief élamite et une inscription. Le Père Scheil considère cette dernière comme contemporaine de Sargon d'Agada et de Goudéa, tandis que le bas-relief daterait d'une période bien plus éloignée et serait un des plus anciens spécimens de sculpture en Asie.

Qas-i-Chirin, sur la rivière Holouan, entre Sarpol et Khaniqin, 160 maisons, caravansérail, bureau de poste et de télégraphe, relai de poste, douane, est remarquable par les ruines du palais de Khosrau Parviz. A Kochkouri il y a aussi les ruines d'un palais sassanide. Enfin je citerai Qal'eh Yesdidjird, ou Ban Zardeh, un château fort de dimensions colossales sur un éperon du mont Dalahous et protégeant la ville, Chahr-i-Yezdidjird, qui se trouvait dans la plaine. Baba Yadgar-i-Houssein, à une heure du village de Zardeh, est un lieu de pèlerinage en grande vénération chez les Alioullahi.

Tribus.

Voici les tribus de Kermanschah :

Afghar, branche de la grande tribu de ce nom, sédentaire, chiite, habitant le district de Kangavar.

Ahmadavand Behtoui, branche de la grande tribu Hamavand qui habite en territoire ottoman. Il y a environ

40 ans, les Ahmadavand Behtoui pillèrent la frontière turque et assiégèrent Mendali. La tribu compte environ 400 familles et fournit 100 cavaliers irréguliers au gouvernement. En été elle réside dans le district de Zir-Darband à environ 30 kilomètres de Kermanchah, et en hiver à Baghtcheh, à l'ouest de la rivière Guilan et au sud de Qasr-i-Chirin.

Les Ahmadavand Behtoui sont chiïtes. Ils vivent de leurs déprédations en territoire ottoman. Les branches de la tribu sont : Yaramiravand, Damsafavand, Djanikhani, Khadj, Bahmiaravand, Djaouaravand et Ranguinavand. En 1905, leur chef était Mohammed Khan, Fath oul-Mamalek, qui avait succédé à son frère Namdar Khan. Ce dernier avait été tué par un autre frère nommé Kérim Khan. Les Ahmadavand Behtoui étaient en 1905 sous l'autorité de Zahir oul-Mouk Zenguéneh.

Ahmadavand, tribu sédentaire habitant les villages de Djamehchouran, Hadjialian, Angaz, Koulehou et Bagh-i-Mir-Veis dans le district de Dorou-Paraman. En été elle monte dans les montagnes au sud-ouest de ces villages. La tribu vient de Chiraz, mais on ne sait pas si elle est originaire de ce pays ou si elle ne fit qu'en revenir après y avoir été transportée par Kérim Khan Zend. Les Ahmadavand ont la réputation d'être très actifs et très intelligents. La tribu est divisée en six branches : Hadji Qouli, Sabzevar, Kaiser, Baba-Housseïn, Khondjeh, Chirazi. Une partie de la tribu qui passe l'été dans la montagne de Souleh en a pris le nom. En 1905, le chef de la tribu était Hadji Hassan Khan Kalantar.

Ahmavadand Tchhalabi, autre branche de la grande tribu Hamavand. Elle fréquentait le voisinage de Qasr-i-Chirin. Son chef était un fameux brigand du nom de Djavan Mir, terreur de ce district. Le gouvernement persan, en 1886, le

préposa à la garde de la frontière et lui alloua 3.000 tomans d'appointements par an. Comme il continuait néanmoins ses déprédations, il fut invité à un entretien par un émissaire de Téhéran et traîtreusement saisi et mis à mort. La tribu qui avait été réclamée plusieurs fois par le vali de Baghdad comme tribu turque, repassa la frontière à la mort de son chef et alla s'établir en territoire ottoman.

Balavand, tribu de près de 300 familles habitant le district de Houleilan. Elle comptait autrefois plus de 1.000 familles, mais elle a été réduite par l'émigration de ses membres mis dans la nécessité de se soustraire soit aux représailles que leur attirait leur brigandage, soit à l'oppression des gouverneurs. Les Balavand, qui sont fixés près de la rivière Seimarch viennent camper, en été, au sud-est de la plaine de Mahidacht, leur campement de Pouneh étant le plus rapproché de Sar Firouzabad. Les Balavand se divisent en Balavand et Qausavand.

Bahramavand, tribu insignifiante établie à Sar-Firouzabad, au sud-est de la plaine de Mahidacht.

Bakhtiyaravand, branche des Sindjabl, qui s'est séparée de cette tribu pour se joindre aux Zenguéneh. Les Bakhtiyaravand se trouvent sur la frontière de Kermanchah et du Kurdistan, près de Mian Darband dans les villages de Siah-Siah, Gourgabi, Tamtam, Birda et Goumichtar. On en trouve aussi plus près de Kermanchah, par exemple à Sarab-Niloufar et à Chahini. Le chef, en 1905, était Réza Sultan et la tribu était sous l'autorité de Zahir oul-Mouk Zenguéneh.

Badjlan, tribu sunnite adonnée à l'agriculture et à l'élevage des troupeaux, établie entre Qasr-i-Chirin et la fron-

جوامیر ناغای همه و هند قه لاکه ی قه سری شیرینی بنیاتاوه

له لاپهری ۴۸۵ ی بهرگی دووه می " GZETTEER OF PERSIA " سهبارت به ناساندنی قه سری شیرین له پاریزگای کرمانشان، هاتووه:

شاریکی بچو و که که دانیشتوانیکی نزیک به ۱۰۰۰ کهسی ههیه، ئهم شاره بهتواوی لهسهر هاتوچوو ترانزیتی گهشتیاریانی نایینی دهژیا و دابهشکراوه بهسهر دوو بهشدا، که لورستانی و تورک بوو، ئهو دوو جووره خه لکه ی که له بنهچه ی دانیشتوانه که ی نیستا بهرپرسیار بوون. گهره کی لورستانی، ئهو ژماره که مه ی خه لکی فارس دهگریتته خو که له قه سری شیرین نیسته جین. ئهمانه له نزیکه ی بیست کهس زیاتر نین. بازاره که بچو و که، و پیکهاتووه له فروشیاریکی خو راک و یهک دوو بهرگفرۆش. پیشتروکانی زیدهتری ههجوون، بهلام بهدحوکمرانی شیرخانی سهنجابی (سه مسامولمه مالیک) که بهدوایدا سته می درندانه ی کهریم خانی باجلانی و باج و سه رانه ی کهلهوره وه، شوینه که له هه موو پیشه وه رکان و له م دوا بیانه شدا ته نانه ت له قه ساب و بهقاله کانیش چۆلبووه. شوینی گومرگیکی گهوره ی ههیه که کهسیکی ئهوروی (بهلجیکی) بهرپرستی، ههروه ها سهربازگهیه کی بچو و کی بهکارنه هینراو که له بنه رتدا له لایهن محمهد علی میرزاوه له سه ره تای سه ده ی نوزده هه مدا دروستکراوه. حاکی شار له قه لایه کی به هیزدا لهسهر گردپک له باشووری شارۆچکه که نیسته جینه، که نزیکه ی ۳۰ سال له مه و بهر له لایهن سهروکی جهردهکان، جوامیر هه مه وهندییه وه دروستکراوه".

3

CONFIDENTIAL.

This book is the property of the Government of India, and is intended for the personal information of the individual to whom issued, who is personally responsible for its safe custody. The contents are to be disclosed only to authorised persons.

Serial No. 69

GAZETTEER
OF
PERSIA
VOLUME II.

1914

Catalogue No. P.-50.

SIMLA:
PRINTED AT THE GOVERNMENT MONOTYPE PRESS:
1914.

C3002EB

QĀSIMĀBĀD (9)—

A small village surrounded by poplar trees, cultivation, and gardens, 1 mile west of road, at 8 miles beyond Mahallāt on the road from Qum to Gulpāigān.—(*Bell, 1884.*)

QASIMĀBĀD (10)—

A river in Māzandarān flowing into the Caspian, between Rūd-i-Sar and Salmrūd.—(*Holmes.*)

QASLĀN—

Former chief place of the Isfandābād bulūk of Kurdistān, it is now in ruins (1902.)

QASR-I-DUKHTAR—

Ruins in the Qum district, 3½ miles from the town of Qum, on the road to Burūjird.—(*W. O. Report on Persia, Part II, Route 138.*)

QASR-I-QĀJĀR—

A favourite palace built by Fath 'Alī Shāh, 3 miles from Tehrān, on the road to Gulahak. It is situated on a height near the foot of the hills, and consists of a square brick building, enclosing a quadrangle, with its usual ornaments of tanks and plane trees. Brick terraces and flights of steps conduct from the palace to a large neglected garden, which is spread out in the plain below.—(*Stuart.*)

QASR-I-KHUSRAU—

QASR-I-SHĪRĪN—Elev. 1,800'.—(*Wilson.*)

A small town with a population of about 1,000 deriving a livelihood entirely from the pilgrim traffic. It is divided into two quarters, the Luristāni and Turk, who were the two peoples responsible for the origin of the present population. The Luristāni quarter shelters such few Persians as reside in Qasr-i-Shirīn. These are not more than about twenty people. The bazaar is small, and consists of foodseller and a draper or two. Formerly there were more shops, but the misrule of Shīr Khān Sinjābi (Samsām-ul-Mamālik) followed by the atrocious tyranny of Karīm Khān Bājāni, and the Kalhūr exactions, has emptied the place of all craftsmen, and latterly even of butchers and grocers. There is a large Customs House with a European (Belgian) in charge, and a small disused barrack originally built by Muhammad 'Alī Mirzā at the beginning of the nineteenth century. The Governor resides in a strong castle on a hill south of the town, which was built by the robber chief, Jūnūmīr of the Hamāvand about 30 years ago. Across the river (*i.e.*, on the S. bank) are two gardens, one belonging to Government, built for Nāsr-ud-Dīn Shāh at the time of his pilgrimage to Karbala, one planted by Jūnūmīr, and the last, north of the town at a distance of about a mile and on the north bank, is a garden constructed by the late Qāzī, or Sunni chief priest, who was strangled in it by order of Shīr Khān Sinjābi.

The town is full of caravansarais and houses built to accommodate animals and travellers. Of late years it has been much improved, as the Anglo-Persian company have built houses for their staff in the town. For

هه‌مه‌وه‌نده‌كان له بیره‌وه‌ریی كائون جۆزیف توماس دا

كانون جۆزیف توماس پاریت (۱۸۷۰-۱۹۵۳) كه قه‌شه و گه‌ریده و بایه‌خدارێكى ئینگلیزی بوو كه له‌كۆتایی سه‌ده‌ی نۆزده‌یه‌مه‌وه بۆ ماوه‌ی بیست ساڵ له‌ شام و میسۆپوتامیا ژیاوه، له‌سالی ۱۹۱۷دا، نامیلکه‌یه‌کی به‌ناوی " میسۆپوتامیا. کلیلکه‌که بۆ ئاینده‌". ناوبراو له‌ باسی دووه‌می نامیلکه‌که‌ی باسی گه‌شتێکی خۆی ده‌کات له‌ به‌غداوه به‌ره‌و ناوچه‌که‌نه‌كان باکوور و له‌کاتی چوونی به‌ره‌و که‌رکوک ده‌نووسیت: " ده‌ییت به‌ زووترین کات گه‌شتیک به‌نیو ویلايه‌ته‌که‌دا ئه‌نجام‌دريت، نه‌ک بۆ مه‌به‌ستی کارگيريی، به‌لکو به‌ شیوه‌یه‌کی سه‌ره‌کی بۆ ئه‌وه‌ی بزانییت چ ئامرازیک هه‌یه‌ بۆ فشاری سه‌ر شیخه‌كان و دانیشتوانه‌که‌. زیندانه‌كان له‌م جۆره‌ کاتانه‌دا پر نه‌بوون له‌ تاوانباران، به‌لکو پر بوون له‌ سه‌رۆکه‌ ناگویرایه‌له‌كان که به‌هه‌ر هۆکارێک بیته‌ نه‌یان‌توانیوو ئه‌و باج و سه‌رانه‌ ئاماده‌بکه‌ن که والی سه‌پاندبووی.

دروستکردنی ریگلوبان و هیللی ئاسن و ئه‌نجامدانی کاره‌کانی خزمه‌تگوزاری گه‌شتی به‌م جۆره‌ شیوازانه‌ مه‌حاله‌ بوو. زۆر کاتیان خایاند بۆ ئه‌وه‌ی خه‌رجی پێویست بۆ به‌ره‌و‌پێش‌ردنی ئه‌و جۆره‌ پلانه‌نه‌ به‌ده‌ستبێت و والیه‌ تورکه‌كان به‌رده‌وام ده‌گۆران به‌هۆی ئه‌و دیاده‌یه‌ی که له‌ بابی عالی هه‌بوو، ئه‌وه‌ی که که‌سیکی تر بره‌ پاره‌یه‌کی زیده‌تری ده‌دا بۆ وه‌رگرتنی ئه‌و پۆسته‌ چه‌وره‌. به‌رپرسیکی ناوه‌نجی تورکیا به‌ گونجاوتری ده‌زانی که له‌گه‌ڵ تاوانکاره‌کانی ئیمپراتۆریه‌ته‌که‌ و گروه‌ تالانچییه‌كان رێکه‌وتن بکات. ئه‌و عه‌ربه‌بانه‌ی به‌راستی ریزداربوون، به‌ بێ‌زیه‌وه‌ سه‌یری هۆزه‌ معیדיیه‌کانی خوارووی میزۆپوتامیایان ده‌کرد، ئه‌وانه‌ی که دزی شه‌ره‌زا بوون ...

پاره دەدرايه بەرپرسیانی تورک که تالانییهکان لەگەڵ ئەم کۆچەرە درندانه دابەشبوون. ئەو بەرپرسیانەی که بەناسانی دەیاننوانی و خۆیان پێشاندەن که لە تاونەکانیان بیزارن. کاتیکی عەرەبەکان، لە پەلاماریکدا، لەبری حاجییەکی خواپەرست، کۆنسولێکیان فراند، تورکەکان توانییان پەرۆشی خۆیان بۆ چاکە و رهوایەتی پێشاندەن و لە هەلمەتییکی خیرای سزادان و جەردە هەزارەکانیان لە هەموو تالانییهکانی وەرزی رابردوو بێهەشکرد که بەلێنیان پێدابوون.

جاریکیان که لە کەرکوک نزیک بووینەوه، لەناکاو باندیکی هەمەوهەندە تۆقینەرەکانمان بینی. پۆلیسەکه ناگاداری کردمەوه که پارەکهەم لە بنی پوتەکهەما که جۆری ویلینگتۆن بوو، بشارمەوه. هەرۆهە چاویلکە شینەکه لەچاو و کلاوی خۆرەکهەم لەسەر بکهەم و تاکو دەتوانم وەک ئەوروپییەکی بەرێز دەر بکهەم. لە کاتیکدا بۆ خۆی بە سواریی بۆ پێشەوه رویشت بۆئەوهی لەگەڵ سەرۆکی جەردەکان قسەبکات. بە بێدەنگی و شکۆهە لە دەستەبەک سوار نزیک بووینەوه که زیاتر لە پەنجای کەس بوونو باش چەکاربوون. لەناکاو کۆری سەرۆکی دەستەکه، لە نیو ئەوانی دیکەدا، بە پەله هاتە دەرۆه و بە غار هاتەلام. تەنەکهەمی بەرزکردەوه، ترسم هەبوو پۆلیسە تورکەکه نەیتوانیینت لەگەڵ سەرۆکهکه رێکبکهویت، بەجۆریک بە فراندن مەحکوم بین. تەنیا ئەو کاتەمی که دەمی تەنەکهەمی یەک دوو مەتر لە سنگمەوه دووربوو، لەناکاو پێکەنی و بەو دیودا وەرگهرا و هاواریکی کرد وەک ئەوهی پێشانم بدات که چ پیاویکی زیرەکهوه و تەنیا لەبەر ئەوهی من ئینگلیزم، پیاوهکانی باوکی هیچ زیانیکیان بە ئێمه نەدەگهیند. کاتیکی گهیشتییه شارەکه، بۆمان دەرکەوت که قایمقام یان چیگری والی، بە کردەوه چەند رۆژیکی بوو لە مالی حکومەتدا زیندانی بوو، چونکه ئەم هەمەمەندانە، دەرگا و پەنجەرەکانی مالی قایمقامیان بە تەنەکهکانیان گولەباران کردبوو، چونکه ناوبراو بویری ئەوهی هەبوو داوای پشکیکی زۆر گهوره لەو تالانییانە بکات که بەهۆی هەلمەتە وێرانکارییهکانی ئەم دوایانەیان بۆ سەر کاروانە تێپەربوووەکان بەدەستیان هێناوو.

MESOPOTAMIA:
THE KEY TO THE FUTURE

BY

CANON J. T. PARFIT

AUTHOR OF "TWENTY YEARS IN BAGHDAD AND SYRIA," ETC.

HODDER & STOUGHTON
LONDON NEW YORK TORONTO

MCMXXVI

marquee under *force majeure* walked away one night from the British camp.

It paid the Turkish officials to share the spoils with these uncouth gipsies. They could easily pretend abhorrence of their crimes, and when, by a stroke of good luck, the Arabs robbed a consul instead of a pious pilgrim the Turks could display their zeal for righteousness by hurrying forth with a punitive expedition and depriving the poor robbers of their promised share of all last season's loot.

When approaching Kerkuk on one occasion, we suddenly espied a band of the terrible Hamavand. The zaptiah warned me to hide my money at the bottom of my Wellington boots, to put on my blue goggles and sun helmet so as to look as dignified a European as possible, while he himself rode ahead to parley with the robber chief. Silently and solemnly we approached the band of over fifty well-armed horse-men. Suddenly the chief's son dashed out from amongst the others and came galloping on towards me. He raised his rifle, and I feared the Turkish zaptiah had failed to come to terms with the chief, so that we were doomed to be robbed. It was only when the muzzle of his gun was within a couple of yards of my breast that he suddenly burst into laughter, swerved round, and exclaimed that he was only showing me what a clever man he was,

and that because I was an Englishman his father's men would do us no harm.

When we reached the city we found the Kaimakam or Deputy-Governor had been practically a prisoner in the Government House for a few days as these Hamavand had peppered his doors and windows with rifle fire because he had dared to claim too large a share of the spoils acquired by their recent ravages on passing caravans.

The inhabitants of Mosul habitually referred to Mustapha Pasha as "The Pig with a Gun," for the story is current that a wild boar desolated the gardens around a certain village. The terrified villagers were unable to deal with their enemy. They hired a famous hunter, who arrived with his gun ready for the fray. At length he sighted the boar, which made a desperate dash at the hunter, who funked the situation, turned to flee, was overtaken by the boar, which caught the strap of the gun with its tusk, and dashed past with the rifle hanging around its neck. The villagers angrily exclaimed: "We paid you to deliver us from the pig that ravaged our crops, but now you have left us a pig with a gun!"

Mustapha Pasha was a terror to travellers and the inhabitants of the country for many miles north of Mosul. The Turkish authorities, who bleed their subjects with excessive taxation, were unable to suppress the

وهندییهکان و همه‌هوندهکان

به‌گویره‌ی لاپه‌ره ۶ی ئه‌و راپۆرت‌ه‌ی که له ۱۲ی کانونی دووه‌می ۱۹۱۹دا، سه‌باره‌ت به قه‌زای کفری بۆ ئوفیسی سیاسی ئیداره‌ی سه‌ربازی بریتانی به‌رزکراوه‌ته‌وه، وهندییه‌کان خه‌لکی وانی باکووری کوردستان و ده‌لێت که ئیستا که همه‌هه‌نگی خیزانیکی کۆکراوه و یه‌ک‌گرتوویان نییه. به‌لام به‌هۆی ژماره‌ی ئه‌ندامه‌کانییه‌وه گرن‌گن، ئه‌وانه‌ی له‌کاری حوکه‌مه‌تدا به‌شدارن یان مول‌کدارن یاخود که‌سانیکی کاریگهرن له هه‌ریمه‌کدا.

میژووی خیزانه‌که که‌متر زانراوه. ئه‌وان نه‌وه‌ی گروپیکی فه‌رمانه‌ه‌وای پێش‌ه‌وای کوردبوون له ئه‌رمینیا و کوردستان. پێش‌کاتی محهم‌د پاشای ره‌واندز و بابنه‌کانی سلیمانی، ده‌سه‌لاتی ئه‌م هه‌ریمه به‌ده‌ست پاشای وانوه بووه. له‌سه‌رده‌می سولتانی تورک مورادی چواره‌مدا، به‌شیک له خیزانی فه‌رمانه‌ه‌وا به هه‌لمه‌ته‌که‌ی سولتان مورادوه بۆ سه‌ر به‌غدا، په‌یوه‌ستبوون و فه‌رمانیکیان له سولتانه‌وه به‌ده‌سته‌هێنا بۆ حوکمه‌رانی ئه‌م هه‌ریمه، هه‌ر له سلیمانییه‌وه بۆ چیا‌ی هه‌مرین. ئه‌وان ئیدی‌عای ئه‌وه‌یان ده‌کرد که خیزانی چه‌له‌بی فه‌رمانه‌ه‌وا له‌ئێ‌وه همه‌ه‌ونده‌کاندا، نه‌وه‌ی هه‌مان باوانن، که ئه‌وانیش به "وه‌ند" کۆتایییان دیت. ئه‌وان زمانی باوانیان به کورمانجی ده‌ناسین، هه‌ر چه‌نده خیزانه‌که به‌هه‌له وه‌ک تورکومان ناسینراوه.

Note on the Tribes, Families and Notable Personalities of KIFRI Qadha.

The Kifri Qadha contains tribes—Kurdish, Arab and Turkoman. South of the Jubah Dagh and Jabal Gilafat range, the greater part are Arabs, and north of this line the greater part are Kurds, though there is included a big Arab-Turkoman tribe, the Brijat.

All Arab tribes are sedentary, except a section of the Brijat which sometimes changes its place of cultivation. The Kurdish tribes are completely sedentary except that practically the whole of the nomad portion of the Jaf Tribe enters the Qadha in the winter.

The following are the names of the tribes of the Kifri Qadha:

Kurd	Jaf	Arab	Korweyah,
Zargana,			Lilak,
Danda,			Beni Zaid,
Dila,			Jebros,
Talchani,			'Obaid,
Gesh,	Arab-Turkoman		Tahrani,
Zend,			Biyat,
Talaal,			
Gaukher,			
Umrid,			

The word "Turkoman" is here not used in the sense of origin from Turkoman tribes from the north-east, but merely that the people to whom it is applied speak Turkish.

THE JAF TRIBE.

The tribe was formerly united under the supreme leadership of Mahmud Pasha. Mahmud Pasha was recognized by the Turkish Government as official Governor of the tribe. He kept order by his ferocious severity and, when in his prime, must have appeared a grand figure of an autocrat. But two or three years before the Hararish the tribe complained to the Turks against his over-exactions of taxes, and the Turks issued a proclamation taking from him the government of the tribe. Mahmud Pasha is still alive, but has grown old and is almost blind. But in all sections I have met, his name is still used with awe and reverence. And the Beg Zadeh family seems to be treated with the respect and indeed veneration due to the Chief's family. The sons of Mahmud Pasha are said not to be equal to the work of governing the Jaf.

The Begzadeh family in the Kifri district is represented by Ferid Beg-Zadeh Beg; he is nephew to Mahmud Pasha and grandson of Mohammed Pasha. His residence, badly damaged by Russian, Turkish and British steel, is Qubah Shikrawah which was built by Mohammed Pasha by forced labour from the whole tribe, and its strength and beauty is a fitting monument to a wonderful feudal system. Mr. Scanz says it is some years since the Begzadeh family had any influence over the tribe. I do not know how the tribe regard the remaining members of the family, but if they treat them all as they treat Kerim Beg, I would be inclined to disagree with this opinion.

I do not think it would be impossible to coax the Jaf back into unity under one elected chief. Most of their chiefs are well aware that disintegration has weakened and impoverished the tribe, and would be willing to accept a single head who was under British supervision.

The nomad sections of the Jaf, with the exception of the Mikati, winter in the Kifri Qadha on the west bank of the Sarvan from Basit Khutlan Khan southwards as far even as Qizil Robat, returning in spring through Shahrizor and Penjwin to Persian territory near Sima.

Sections of Jaf tribe.

The table of sections given in Mr. Scanz's Notes does not show clearly the big sections as distinguished from smaller tributary and menial sections.

The big nomad sections of the tribe are:—

Mikati	2,000 to 2,500 houses
Shatni	1,000 to 1,500 "
Haruni	1,000
Rughzadi	1,000
Gelali	1,000
Tarkhani	500
Kensadeh-i	500

There are also two big sedentary sections:

Yezdan Bekshi	500
Narvadi	1,500

The above figures of houses are of necessity very approximate.

The Mikati (see 89). The Mikati section do not completely enter the Kifri district in the winter, but stretch from Shahrizor to the Gil country advancing south towards the spring. The name of the section is derived from their original habitat Pir Mikat in Persia. The Mikati are probably the largest nomad section, but are divided into four sub-sections, as given below.

SADA FAMILY.

This is the family called Tilishani in Mr. Soane's notes.

Chief: Saiyad Muhsin Agha.

Saiyid Husain Agha was not actually killed by the Turks, but probably died as a result of worry caused by their forced purchases from his property.

Saiyid Muhsin Agha is the senior member of the family, but has very little authority. With reference to Mr. Soane's opinion that "he is naturally anti-Turk," I have found that Saiyid Muhsin Agha is the one man I have met in the Kifri district, of whom one could not make that remark with perfect certainty. It is to be remembered that the Sada had great influence with the local government, and by the disbursement of a little money, usually saved themselves from having to pay their just share of Revenue. Saiyid Mushin Agha is not a man who can assist the Government by thought or knowledge.

Qadir Agha is usually at enmity with Sd. Muhsin Agha, and though possesses more common sense than the latter, is incapable and too weak-minded to be of use to the Government. The most capable member of the family is Saiyid 'Umr Agha, of Jabbara, who is generally referred to as answering for the family.

THE WANDAILER FAMILY.

The Wandailer family or Vanawi—people of Van—family, does not possess now the cohesion of a collected family, but is important for the number of its members, who are engaged in Government work, or are landowners, and generally considered of influence in the District.

The history of the family is little known, but they are almost certainly the descendants of what was formerly one of the Kurdish ruling groups of Armenia and Kurdistan. Before the time of Muhammed Pasha of Ruwançuz and the Babans of Sulaimania, the power in these districts was held by the Kings of Van. In the time of Sultan Murad IV. of the Turks, a section of the ruling family joined Murad in his expedition to Baghdad, and received a firman, recognising them as rulers of the district from Sulaimaniyah to the Jabal Hamrin. They claim that the Chelebi-ruling family of the **Humavand** are of the same descent, hence the ending "Vand." They describe the language of their fathers as northern Kurmanji, though the family is erroneously described as Turkoman.

In the Kifri district the following are members of the family:—Usman Effendi, Rais Baladiyah of Kifri, Moosa Beg, Sulaiman Beg, Abdurahman Beg, Dervish Beg, and the chief place in the district of Qara Tepeh has for years been held by the Bait Sami Effendi, a branch now represented by Ibrahim Effendi, to whom belongs the larger part of Qara Tepeh town, and than whom no one has more influence in the Qara Tepeh district.

ARAB TRIBES.

BIYAT.

Chief. Faris Beg.

Sub-sections. Faris Beg, Sulaiman Beg, Amirliyah, Dalalwa.

Sub-chiefs. Sulaiman Beg, Abdullah Sultan Beg, Mulla Rizza, Jakul, Muhammed Hassan.

Strength. Five hundred houses, 70 horse, 100 foot.

Location. Boundaries: Aq Sir, Kifri—Tuz Road, Qurnchai, Jabal Hamrin.

General Remarks. The tribe is sedentary in its own district, though the Amirli sometimes cultivate on the Adhaim. The Amirli claim to be the original section of the tribe. The Amirliyah are led by Jakul and Mulla Rizza. Faris Beg is the paramount head of the tribe but Sulaiman Beg has a larger section. The tribe is on very bad terms with 'Azzeh. In ordinary times the tribe is rich in sheep. Cultivate winter crops only.

KURWIYAH.

Chief. Khalaf al-Jasim.

Principal Mukhtars. Sulman-al-Khalifa.

Strength. 250 houses, 100 horse, 150 foot.

Locality. Baradan in Qara Tepeh district.

Remarks. The Kurwiyah is one of the strongest tribes in the district.

ھاوپەیمانیی عەشیرەتی جاف و ھەمەوھەندەکان

نووسەر و شارەزای ئینگلیزی ئی. جی. ھاوارد، ئەندامی کۆمسیۆنی سنوور، لە لاپەرە ۱۷۵ی کتێبەکەیدا، کە بەناونیشانی "لە کەنداو و ھە ئارارات. ھەلمەتیک بە نۆو میزۆپۆتامیا و کوردستاندا" کە لە ساڵی ۱۹۱۷دا، چاپ و بلاویکردۆتەو، پاش ئەو بەسی خێلی جاف و عادیلە خانم دەکات، سەبارەت بە ھاوپەیمانیی جاف و ھەمەوھەندەکان، دەنووسیت:

" لەو کاتەدا کە ئەم خانمە زەنگ و شکۆدارە لە سەرەتای ژیایدا بوو، ھەموو قەزای شارەزور بە تەواویی لە بن دەسەلاتی ھۆزی جافدا بوو. بە ھاوپەیمانیی لەگەڵ ھۆزیکە بچووکتەر و زۆر جەنگاوەر بە ناوی ھەمەوھەند، ھەموو رێگاکانیان کۆنترۆل دەکرد و بەبێ مۆلەتی ئەوان نزیکی لە مەحەل بوو کە کاروانیک لە سلیمانییەو بو ھەڵبەجە تێپەڕیت بێ ئەوێ تالانیکریت . ئەستەنبول بە ھیچ شێوەیەک دەسەلاتی نەبوو. کاتیک ھێلی تەلەگرافی حکومی دانرا، پیاوخیلەبەھکان تەنیا کۆلەکەو وایەرەکانیان بو بەکارھێنانی تایبەتی خۆیان تەرخان دەکرد بەبێ ئەوێ قسەیان لەسەر بکریت. بەلام لەگەڵ دەستووردا، ریکوینکییەکی نوێی شتەکان ھاتە ئاراو و کاتیک سەردانی شارۆچکەکەمان کرد، بۆمان دەرکەوت کە خزمەتگوزارییەکانی پۆستە و تەلەگرافی تورکیی بە ریکوینکییەکی جێگەیی ستایشەو کار دەکەن. "

From the Gulf to Ararat

An Expedition through Mesopotamia
and Kurdistan

BY
G. E. HUBBARD

SECRETARY OF DELIMITATION COMMISSION

WITH ILLUSTRATIONS

New York
E. P. Dutton & Company
1917

ALL RIGHTS RESERVED

sides several fine houses, which redeem Halebja from being, what it would otherwise be, merely an overgrown squalid Kurdish village.

At the time when this enterprising lady was in her prime, the whole district of Shahr-i-zur was completely in the power of the Jaff tribe. In coalition with a smaller and very warlike tribe called the Hamawand, they controlled all the roads, and without their permission it was next to impossible for a caravan to pass from Suleymanieh to Halebja without being plundered. Constantinople had no authority at all, and when a Government telegraph line was put up the tribesmen merely appropriated the posts and wire for their own private uses without a word being said. With the Constitution, however, a new order of things set in, and when we visited the town we found Turkish postal and telegraph services working with admirable regularity. Adela Khanum, moreover, had to our great disappointment passed more or less into retirement, her husband having died some years before.

She is a personality of such interest, however, and her status presents such a contrast to the ordinary conception of woman's position in Mohammedan countries, that I cannot forbear to quote from Mr Soane's book a description of his meeting with her in 1909. Mr Soane was travelling in Kurdistan disguised as a merchant of Shiraz, and he thus relates the event:—

“In the manner of Kurdistan it was a private interview, so I found no more than twelve ser-

هه‌مه‌وه‌نده‌كان بۆچی له ئینگلیزه‌كان توره‌بوون

ئاشكرايه كه سوپای بریتانی هەر له سهره‌تای هه‌لگیرساندنی یه‌كه‌مین جهنگی جیهانییه‌وه، هیزه‌كاني خۆی له فاو دابه‌زاند و بی كیشه‌یه‌کی ئه‌وتۆ (ته‌نیا له كوت نه‌بی كه گه‌مارۆدران و زیانیکی زۆریان پێ گه‌یشت) له‌ماوه‌ی سێ سالی داها‌تو‌دا به‌غدايان گرت، پاشان هیزه سهر‌بازییه‌كانيان به‌ره‌و باشووری كوردستان كشان سهره‌تا خانه‌قین و له كۆتایی مایسی ۱۹۱۸دا، چوونه ناو كه‌ركوکه‌وه و نیازیان بوو به‌ره‌و سلیمانیش برۆن، به‌لام ئه‌ركانی سوپا پێی وابوو كه له‌گرتنی كه‌ركوكدا په‌له‌كراوه و پێویسته سوپا‌كه‌یان بۆ دواوه بكشیته‌وه و ئه‌وه‌ش بووه هۆی گه‌رانه‌وه‌ی سوپای عوسمانی بۆ كه‌ركوك له‌حوزه‌هیرانی ۱۹۱۸ و بۆ ماوه‌ی پێنج مانگی دیکه له‌هوی مانه‌وه. له‌كاتێ‌دا كه ئینگلیزه‌كان ها‌ت‌بو‌ونه كه‌ركوك، شیخ مه‌حمود په‌یه‌ه‌ندی پێوه‌كردبوون و به‌لانی پێدا‌بوون كه ئه‌گه‌ر هاوكاریی بكهن له دامه‌زاندنی ده‌سه‌لاتدارانییه‌کی كوردییدا، ئه‌وا هیچ رێگرییه‌ك له ها‌تنی سوپای ئینگلیزه‌كان ناكات. هه‌ربۆیه كاتیک عوسمانییه‌كان گه‌رانه‌وه بۆ ناوچه‌كه، شیخ مه‌حمودیان به تۆمه‌تی په‌یه‌ه‌ندی‌کردن به ئینگلیزه‌كانه‌وه زیندانی كرد.

سێر ئارنۆلد ویلسن له به‌رگی دووه‌می كتیبه‌كه‌یدا كه به‌ناونیشانی " دلسۆزییه‌كاني میسزپۆتامیا : تۆماره شه‌خسی و میژوو‌بییه‌كان (۱۹۱۷-۱۹۲۰) كه له‌سالی ۱۹۳۶ له لهندن، چاپ و بلا‌و‌كراوه‌ته‌وه، سه‌باره‌ت به‌م دۆخه و هه‌لو‌بستی هه‌مه‌وه‌نده‌كان ده‌نوسیت:

" . داگیرکارییه‌كه‌مان له‌لایهن دانیش‌تو‌وانه‌وه پێشوازیی لێ‌كرا، ئه‌وانه‌ی كه له دۆخی‌کی هه‌ژاریی سه‌خت‌دا بوون كه كه‌م‌تر نه‌بوو له شه‌ش مانگ له‌وه‌و پێشی خه‌لكی خانه‌قین. ناوچه‌كه به‌ته‌واوی له پێدا‌ویستییه‌كان بێه‌ش‌بوو و دانه‌وێله‌ی تێدا نه‌بوو؛ ئه‌وه‌نده گوشت

که مەبوو که زۆر بەی مەرەکان لە وەرزی زاینی بەرخدا سەردەبردان. مەسیحییەکان بێنیوویان که کلتیساکیان، ئەوەی تەلاریکی ناوازی سەدی چوارەم بوو، لەلایەن تورکه رویشتووکانەوه تەقینرایەوه وەرمانگە گشتییە سەرەکیەکان تالان و وێران کرابوون. جۆلەکان سووکایەتیان پیکرابوو و تالانکرابوو، زۆرجار لە ژێر ئەشکەنجەدا، لە هەموو شتیکی بەنرخ رووتکرابوو. دابەشکردنی خۆراک بەخۆرای پیکرا، که تەواو کەری بەشدارییە خۆبەخشییە گەرەکانی سەربازەکان بوو... نامەمان لە هەموو ئەندەکانەوه پینگەشت که ئامادەبوون هەموو هاوکارییەکان پێشکەش بکەن، و کۆبوونەوهی کەسایەتیە دیارەکان لە سلیمانی بەرپۆچوو که تیایدا بریاردا حکومەتیکی کاتی کوردی بە سەرپەرشتی شیخ مەحمود دابەزیت، و هەلۆیستیکی دۆستانە بەرامبەر بە هیزەکانی بەریتانیا بگریتهەر. شیخ مەحمود خۆی نووسیویەتی 'بەناوی هەموو گەلی کورد لە هەر دوو دیوی سنوور' پێشنیاری رادەستکردنی دەستی حکومەت بە ئیمە یان نوینەرێک بکەن که لەژێر پاراستنی ئالای شکۆمەندی بەریتانیا حکومەتەکه بەرپۆببات. ئەو وتی که خەڵکی کوردستان، دڵخۆشیوون بە سەرکەوتنەکانمان و بەنازایەتی سەربازەکانمان لە ستەمکاری و دیسپۆتیزی تورکی نازادبوون، بە تامەزرۆییەوه چاوەرێی گەشەکردن و سەرفرازیین لە ژێر دەسەلاتی ئیمەدا هەروەک چۆن عێراق 'گەشەکردووه'. لە کۆتاییدا داوی دنیایی کرد که لە هیچ هەلومەرجەکان رینگە نەدەین دەسەلاتی تورک بۆ کوردستان، بگەڕێنیتەوه."

بێگومان پاشەکشەیی ئینگلیزەکان لە کەرکوک و هاتنەوهی تورکه عوسمانییەکان، نەک هەر متمانەیی خەڵکەکهی بە بریتانیا کەمکردهوه، بەلکو ئەوانەیی کەوتنە بەر قامچی تورکان بە تاوانی پەيوەندیبکردن بە ئینگلیزەکانەوه، زۆر لە ئینگلیزەکان تورەبوون. لەمبارمیهوه هاتوو:

" کوردهکان که به هیچ شیوهیهک لهگهڵ ئیمه خراب بیران نەدەکردهوه، جاریکی تر بوون بە نیچیری گومان و دوودلیی."

وادياربوو پندهچيت بۆئەوان روون بىت كه پيدانى دلنبايى به
 پشتيوانىي , ئەوہى ئازادانه لەلايەن ھەندىك ئەفسەرى نابەرپرسەوہ
 دەدرا و ناراستەوخۆ لە پيشكەوتنە ناجيگيرەکانى كەركوك لەلايەن
 بولارد و لە كفرى لەلايەن لۆنگريگەوہ ئەجامدرا ,مايەى متمانه و
 پشتيپەستن نەبوو. بۆ ئەوان وادياربوو كەئيمە ھەمان گەمەى
 روسەكانيان لەگەل دەكەين، واتە بەكارھينانى نااسايى پياوہ
 خيلەكيبەكان وەك چنگى پشيلە. ھەندىك لە سەركردەكانيان، لەنيوياندا
 سەرۆك سەركيبەكانى عەشیرەتى ھەمەوہند، لە رینگادابوون بۆ
 كەركوك بگەريئەوہ كاتىك كشانەوہكە روويدا. ئەوان بە
 دردۆنگيەكى زۆرەوہ بۆ مألەكانيان گەرانەوہ. ھەستيان دەکرد كه
 لەلايەن ئيمەوہ خيانەتيان لى كراوہ : ئيمە ھانمان دابوون دەستيان
 پيشانى دوزمنەكانيان بەدەن كه توركەكان بوون و لە دۆخىكى خراپدا
 بەجيمانەپشتبوون. سەركردەكانى ھەمەوہند، بە تايبەتى ،ھەرگيز ليمان
 خۆشنەبوون، و بۆ چەندىن سال دواى ئەوہ دوزمن لەگەلمان مانەوہ. "

LOYALTIES MESOPOTAMIA

VOLUME II

1917—1920

A Personal and Historical Record

BY

SIR ARNOLD T. WILSON, M.P.

K.C.I.E., C.S.I., C.M.G., D.S.O.

*Formerly Acting Civil Commissioner in Mesopotamia, Political
Resident in the Persian Gulf and His Majesty's Consul-
General for Persia, Khavassan, &c.*

πιστός ἀνὴρ χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου ἀντιπρόσωποι
ἄξιός ἐν χαλεπῇ, Κύριε, διχοστασίῃ.

THEOCRITUS (550 B.C.)

quoted by PLATO, *Leves*, i

OXFORD UNIVERSITY PRESS
LONDON : HUMPHREY MILFORD

AP

stricken ship. No suggestion was made to me at the time by General Head-quarters, nor by the commander on the spot to Bullard, that the occupation was not to be permanent. I flew up a few days later to discuss the lines on which we could best deal with the many urgent problems arising out of the advance, and in particular to enlist the sympathy and goodwill of the Kurdish tribes, not for operations against the Turks, but to protect our line of communication, and to assist in bringing in supplies of meat, the only local commodity.

Our occupation was welcomed by the inhabitants, who were reduced to a state of destitution not less complete than that of the people of Khanaqin six months earlier. The neighbourhood was completely denuded of supplies and there was no grain; such was the shortage of meat that most of the ewes had been killed during the lambing season. The Christians had seen their Church, a unique fourth-century building, blown up,¹ the principal public offices pillaged and destroyed by the departing Turks. The Jews had been insulted, and despoiled, often under torture, of everything of value that could be removed. A free distribution of food was organized, supplemented by large voluntary contributions from the troops, who were themselves on half-ration. Their largesse was accepted with satisfaction, but without, as a rule, any sign of gratitude.

Letters were received from the Hamawand offering us every assistance, and a meeting of notables was held in Sulaimani at which it was decided to set up a provisional Kurdish Government with Shaikh Mahmud at its head, and to adopt a friendly attitude towards the British forces. Shaikh Mahmud himself wrote 'on behalf of all the Kurdish people on either side of the frontier', offering to hand over the reins of Government to us or to officiate as our representative under the protection of the glorious British flag. The people of Kurdistan, he said, were delighted with our successes, and, freed by the valour of our troops from Turkish despotism, looked forward to prosper under our rule as Iraq had prospered. He concluded by asking for an assurance that in no circumstances would we permit the restoration of Turkish authority

The decision to leave Kirkuk was just then taken, and I was obliged to reply that we were leaving the vicinity during the hot weather, but hoped to return soon. I accepted Shaikh Mahmud's proposal that he should act as our representative, if he could do so, and actually

¹ This act of vandalism was unjustified by any military exigency, for the church had not been used as a magazine, as had the ancient northern gateway at Baghdad, the Bab-al-Tilism, which was also destroyed when the Turks left the city. I received a brief but eloquent telegraphic protest from the local priest beginning with the words *Ut quid, Deus?* The reference was to the 74th Psalm.

nor did it occur to me or to Bullard, that we should ignominiously withdraw from Kirkuk except under the severest pressure of military necessity. 'Before the final withdrawal', says the *Official History*, with the meiosis appropriate to the occasion, 'some sixteen hundred of the local inhabitants who feared the return of the Turks were evacuated as refugees at their own request'; the majority eventually found their way to Basra, spreading as they went the story of British vacillation, or worse. The Kurds, who were by no means ill-disposed to us, became once more a prey to doubts and suspicions.

It seemed clear to them that the assurances of support, freely given by some irresponsible officers, and implicit in the more cautious advances made at Kirkuk by Bullard and at Kifri by Longrigg,¹ were not to be relied on: we were, it seemed to them, playing the Russian game of using unsophisticated tribesmen as cats'-paws. Their leaders, some of whom, including the principal Hamawand chiefs, were on the way to Kirkuk when the withdrawal took place, returned to their homes in high dudgeon. They felt that they had been betrayed by us: we had induced them to show their hand to their enemies the Turks, and had left them in the lurch. The Hamawand leaders, in particular, never forgave us, and remained hostile to us for many years after.

Baghdad. The year 1918 passed smoothly within the walls of the city of Baghdad. Its inhabitants were prospering greatly: the mercantile classes rejoiced to see the road to Persia open once more, and goods coming up the Tigris. The immense sums expended by the army on local labour and local supplies stimulated the demand for piece-goods, sugar, coffee, and tobacco, and the appetite of British and Indian soldiers for articles of diet which even the Field Force canteens did not supply seemed insatiable. Landowners, too, prospered, thanks to the high price of food-stuffs. It was almost impossible to enlist Arab clerks for the purposes of the Civil Administration, for any local man who was reasonably competent was assured of employment in the bazaar at a remuneration far greater than we could offer without upsetting the whole basis of salaries throughout the country. We were obliged to continue to enlist Indian clerks at standard wages, fixed in India; the supply never failed, and the men sent were of almost uniformly high qualifications. No one regretted the necessity of importing Indian clerks more than I did: I realized that not long after the Armistice the demand for their replacement by Arabs would arise, and would have to be satisfied, if only on grounds of economy; for in time of peace Arab clerks would cost less than Indians. For the time being, however, we had no option but to employ even in the districts

¹ The author of a well-balanced and scholarly work, *Four Centuries of Modern Iraq*.

ھەممەۋەندەكان راگەياندىنكى ئۆفېسى كۆلۇنيالى برىتانى سەبارەت بە كەرىم فەتاح بەگى ھەممەۋەند

رۇژنامەى فەرەنسى "Le Tempes" كە لەرۇژى چوارشەممەى
رىكەوتى ۲۸ى حوزەيرانى ۱۹۲۲دا، چاپ و بلاوكر اوئەۋە،
لەلاپەرەى دووهمى خۇيدا و لەژىرناونىشانى "ئىمپراتورى برىتانى"دا،
نوسىۋىيەتى :

" ياداشتىكى نوسىنگەى كۆلۇنيالىزم رابىدەگەيەننىت، ئەو دوو
ئەفسەرە ئىنگلىزەى بە ناۋەكانى كاپتن بۇند و ماكانت، كە بەم دوايىيە
لەلايەن كوردەۋە لە مىزۇپۇتاميا كوژراون، بوونەتە قوربانى
خىانەتلىك لەلايەن كەرىم فەتاح بەگ سەرۇكى ھۆزى ھەممەۋەندەۋە،
كە دوای ئەۋەى كاتتىكى پىداون بۇ ئەۋەى ملكەچى خۇى بنوئىننىت،
ئەۋانى تىرۇركردوون ھەروەھا دوو فەرماندەى خەلكى ولانىش. "

PARC DE L'ADONNEMENT
 Les abonnements sont reçus par le directeur, M. L. LAFITE, 10, rue de la Harpe, Paris, ou par les agents de la presse.

Le Temps

PARC DE L'ADONNEMENT
 Les abonnements sont reçus par le directeur, M. L. LAFITE, 10, rue de la Harpe, Paris, ou par les agents de la presse.

Feuille de jour BULLETIN DU JOUR

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

L'ASSASSINAT DE M. BATHORAI

Autour du crime...
 Les circonstances de l'affaire...
 Les réactions de la presse...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

UN PEU PLUS VITE

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

REPERES TELEGRAPHIQUES

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

LA FERME ET LE LIVRE

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

LE RECOURS DE LA PAIX

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

Le décret sur les étrangers...
 Les élections municipales...
 Les élections provinciales...

d'autant plus que les deux partis nazi et social-national allemand visent à leurs élections un appel pour les ranger aux côtés de leurs représentants et, au lieu de lutter contre eux, s'efforcent de permettre à la nation le développement par l'appui de la France se dont dépend le sort de l'univers. Tandis qu'ils avaient quitté la salle des dres ont reparu samedi à la Chambre nipe à la discussion d'une loi.

AUTRICHE

L'agitation germaniste

épandant de Vienne nous écrit :
dépêche que le Temps a publiée, l'ai ville de Graz était le vrai centre des germanistes en Autriche. Je vous jour d'hui, quelques informations sur association nationaliste allemande Südmarchen du sud dont le siège central Graz et qui a des ramifications Europe centrale.

Le général a expliqué que le comité de contrôle de l'Union sud-africaine suggère d'instituer à Delagoa-Bay serait constitués sur des bases analogues à celles du canal de Suez. Pour exercer une action efficace, l'Union, dont les intérêts sont prépondérants, devrait avoir la majorité dans ce comité. Si les Portugais sont disposés à s'entendre dans ce sens, un accord est encore possible, autrement l'Union règlera la question au mieux de ses intérêts, indépendamment d'une convention.

La solution indépendante ainsi envisagée par le général Smuts serait la construction d'un chemin de fer d'Ermedo à Kosi-Bay, dans le Zoutouland, où le grand frais pourrait être créé et développé un port rival de Lourenço-Marquis dans la baie de Delagoa.

Tous les partis en Portugal approuvent la suspension des négociations avec l'Union sud-africaine.

pays de l'Union sud-africaine.

D'autre part, l'Union presse le gouvernement portugais d'améliorer les transports par voie ferrée et d'améliorer le port de Beira comme celui de Lourenço-Marquis, afin de mieux répondre aux besoins du commerce d'exportation croissant du Transvaal, notamment en charbon et en minerai, qui s'écoule vers la baie de Delagoa. Malheureusement la situation financière difficile du Portugal ne le met guère en mesure de répondre à ces desiderata, à moins que l'Union sud-africaine ne lui donne une aide pécuniaire.

Le général d'Andrade se déclare convaincu qu'un arrivera à un accord, la position géographique de l'Union sud-africaine et du Mozambique étant telles que les deux pays ne peuvent vivre et se développer que par une unité étroite.

D'autre part, le général Smuts a déclaré, hier, à l'Assemblée de l'Union sud-africaine, que la reprise des négociations est possible pourvu que les mines du Rand puissent faire leurs propres accords avec les Portugais pour le recrutement de la main-d'œuvre indigène.

Le général a expliqué que le comité de contrôle de l'Union sud-africaine suggère d'instituer à Delagoa-Bay serait constitués sur des bases analogues à celles du canal de Suez. Pour exercer une action efficace, l'Union, dont les intérêts sont prépondérants, devrait avoir la majorité dans ce comité. Si les Portugais sont disposés à s'entendre dans ce sens, un accord est encore possible, autrement l'Union règlera la question au mieux de ses intérêts, indépendamment d'une convention.

La solution indépendante ainsi envisagée par le général Smuts serait la construction d'un chemin de fer d'Ermedo à Kosi-Bay, dans le Zoutouland, où le grand frais pourrait être créé et développé un port rival de Lourenço-Marquis dans la baie de Delagoa.

Tous les partis en Portugal approuvent la suspension des négociations avec l'Union sud-africaine.

NOUVELLES DIVERSES DE L'ÉTRANGER

TENTACULOLOGUE. — M. Beulé a été nommé, par décret présidentiel, professeur de sociologie à la faculté de philosophie de l'université Charles à Prague.

EMPIRE BRITANNIQUE. — Une note du Colonial Office annonce que les deux officiers anglais, les capitaines Bond et Makant, qui ont été tués récemment par les Kurdes, en Mésopotamie, ont été victimes d'une trahison de la part de Karim Pasha Bey, chef de la tribu des Hamawand, qui, après leur avoir donné rendez-vous pour faire sa soumission, les fit assassiner ainsi que ses deux ordonnances indigènes.

— L'expédition du mont Everest, ayant à sa tête le général Bruce, est rentrée lundi à Darjeeling, sans avoir pu réussir à atteindre le plus haut sommet du monde. Les dernières escalades de mètres n'auraient pu être franchies que dans des conditions atmosphériques exceptionnellement favorables, et cette année, le mauvais temps aiment par la mousson a commencé de très bonne heure.

Sur la situation générale de l'armée allemande en France, résume-t-il, il n'avait été fait aucune communication malgré l'intérêt que elle eût présenté pour la direction de l'armée d'Italie. L'envoi en Russie de deux corps d'armée, prévus sur les ordres venant de la 1re, est un fait. Ces mouvements seraient dus être opérés devant la région de Lorraine, ou ne pas avoir lieu du tout... Les directives du G. Q. G. arrivaient en retard sur les événements du fait d'un manque de liaison étroite avec la 1re armée qui, placée à l'extrême droite, marchait très vite et parcourait de vastes espaces... La mission de pousser jusqu'à la Basse-Seine n'était pas réalisable faute d'efforts suffisants... A la fin d'août et au commencement de septembre, une intervention du G. Q. G. pour ralentir les opérations aurait pu aboutir à une stratégie plus solide... Si le transport par voie ferrée de fortes masses françaises et une attaque contre le flanc de la 1re armée étaient d'une façon quelconque en perspective, il fallait s'arrêter...

Tout en faisant ainsi le procès de la direction suprême, Kluck n'arrive pas à se disculper de la faute militaire qu'il a commise en n'excitant pas l'ordre qu'il a reçu dans la nuit du 2 au 3 septembre de saisir la 1re armée en écheleon et de continuer à assurer la protection du flanc des armées. A ce moment, la 1re armée est en avance d'une journée de marche sur la 1re : il faudrait donc que elle reculé deux jours sur place pour s'échelonner derrière la 1re comme le grand quartier général vient de l'ordonner. Mais Kluck, au lieu d'obéir ergote et n'en fait qu'à sa tête : Il estime qu'il lieu de s'arrêter, la 1re armée « doit opérer la poussée principale pour refouler l'ennemi, elle saute le serre d'avec près et peut exercer une influence sur la direction de son retrait... C'est donc pour la 1re armée, se conformer à l'esprit des instructions du grand quartier général que de continuer la poursuite dans la direction actuelle (lignes du sud-ouest) et de franchir la Meuse. » Et dans la soirée du 3 septembre, le chef d'armée réactualisant l'ancien ordre où on lit ceci : « La 1re armée continuera demain sa marche en passant la Meuse pour refouler les Français vers l'est. Les Anglais qui s'opposeraient au mouvement seront rejetés... »

La désobéissance du « fin tromper » n'est donc pas niable, et ses conséquences ont été désastreuses pour l'Allemagne : cependant Kluck conserva son commandement et ne fut frappé d'aucune peine. D'autre part, Kluck ne fait nul allusion dans son plaidoyer, au fameux principe napoléonien. C'est donc ailleurs qu'il faut chercher l'explication de sa coupable indolence. A-t-il pensé qu'en réalisant quand même une de ces manœuvres d'enveloppement qui procurent d'ordinaire des victoires décisives, il acquerrait une gloire personnelle d'autant plus éclatante que le succès de l'opération devrait être attribué à sa propre initiative et non pas à l'habileté de la direction suprême ? C'est possible, mais cela n'explique pas la faiblesse dont la direction suprême a fait preuve à l'égard du chef de la 1re armée. Aussi est-on porté à croire que de Molke hésita à rudooyer un général à la fois « peu commode et trop bien en cour ». C'est du moins l'opinion du général Dupont qui a recueilli à ce sujet l'avis d'un officier du grand état-major prussien.

De son côté, le général Debeney qui a préfacé la traduction française de la « Marche sur Paris », condamne implicitement cette faiblesse, mais en l'attribuant à la situation géographique de la 1re armée.

AFRIQUE DU NORD

قاره‌مانی موحاهید عه‌بدولکه‌ریم به‌گ

رۆژنامه‌ی "وارلیق" له لاپه‌ره‌ی دووه‌می ژماره ۷۱ی خۆیدا، که له رۆژی دووشهمه‌ی ریکه‌وتی ۱۴ی ئابی ۱۹۲۲دا، له ساری قامیش چاپ و بلاوکراوه‌ته‌وه، له‌ژێر ناو‌نیشانی "سه‌رگۆزه‌شته‌ی ئینگلیزه‌کان له عێراق" بابه‌ته هه‌وائیکی سه‌بارت به ره‌وشی باشووری کوردستان و راپه‌رینی خه‌که‌که‌ی دژی ئینگلیزه‌کان بلاوکردۆته‌وه. له‌م بابه‌ته‌دا هاتووه:

" ئه‌وه‌ی له‌عێراقدا به‌سه‌ر ئینگلیزه‌کاندا هاتووه، هه‌مان ئه‌و جیروکه‌یه که له‌ته‌رابلوس به‌سه‌ر ئیتالیه‌کاندا هاتووه. له‌ژماره‌ی پێشوودا، به‌گشتی سه‌بارت به‌ دۆخه‌که نووسبوومه‌مانه که له‌عێراقدا چاوه‌روانی هه‌ژانیکی گه‌وره ده‌کریت. دیاره له‌عێراقدا، دروست ئه‌و دۆخه هاتۆته‌پێش و له ۱ی ئابدا، په‌یامنێره‌که‌مان له ماردینه‌وه ته‌له‌گرافی بۆ کردووین و تێیدا هاتووه که ئه‌حوالی و لاته‌که به‌شیوه‌یه‌که که ئینگلیزه‌کان دووچارای ره‌وشیکی ناله‌بار بوونه‌ته‌وه.

ناوچه‌ی که‌رکوک-سلێمانی-سه‌لاحیه (کفری) له‌دۆخیکی سه‌رتاسه‌ری راپه‌ریندان. عه‌بدولکه‌ریم به‌گی سه‌رۆکی عه‌شیره‌تی هه‌مه‌هه‌ند، که له قه‌زای بازایانی سلێمانی نیسته‌هه‌ین، هه‌ستاه به‌ کوشتنی حاکی سیاسی ئینگلیز له چه‌مچه‌مال، ئه‌وه‌ش بۆته مایه‌ی بێزاری ئینگلیزه‌کان و ده‌ستیان به‌ تۆپیارانی ئه‌و ناوه کردووه.

یه‌که‌م پێکدادان له‌گه‌ڵ ئینگلیزه‌کان له "هه‌نجیره" بووه. موقه‌ده‌میک و نه‌قیبیک و چه‌ند نه‌فه‌ر کوژراون و قه‌زای چه‌مچه‌مال له‌لایه‌ن موحاهیدانه‌وه ده‌ستی به‌سه‌ردا گیراوه. پاش ئه‌وه دوو پێگه‌ی سه‌ربازیشیان له که‌رکوک وێرانکردووه و موحاهیده‌کان ده‌ستیان به‌سه‌ر سلێمانییدا گرتۆته‌وه.

پاش ئه‌مه، عه‌بدولكه‌ریم به‌گ، له عه‌شیره‌ته‌كانی جه‌باری و زه‌نگه‌نه و دیزایی هێزیکی كۆكر دۆته‌وه و په‌لاماری سه‌لاحیه‌یان داوه و له ده‌ور به‌ری ئه‌وئ، له‌گه‌ل هێزیکی پێنج سه‌د كه‌سی ئینگلیزه‌كاندا پێکیاندا داوه و به‌هه‌مان شێوه، ئه‌وانیشی به‌ته‌واویی له‌ناو بر دوه و به‌سه‌ده‌ها تفه‌نگ و بیست ره‌شاش و سه‌ده‌ها سندوق فیشه‌کی له‌و شه‌ره‌دا ده‌ستكه‌وتوه. له‌م نێوه‌دا بۆ یاره‌تی حكومه‌تی فه‌یسه‌ل چه‌ند سه‌د كه‌سیکی دیکه ره‌وانه‌كراون و فرۆكه‌كانی ئینگلیزه‌ش سه‌رقالی په‌لاماری مو‌جاهیده‌كانن.

هاوكات له‌گه‌ل جو‌لان هه‌وه‌كانی عه‌بدولكه‌ریم به‌گ، له‌روژه‌ه‌لاتی سه‌لیمانیه‌وه، عه‌شیره‌ته‌كانی هه‌ورامان، هێرشیان بر دۆته سه‌ر ئینگلیزه‌كان له‌ ناوچه‌كه‌دا و له‌هه‌ر لاوه ئینگلیزه‌كان وه‌در نه‌رین.

به‌م شێوه‌یه، ئه‌م راپه‌رینه‌ی سه‌ره‌تا له سه‌لیمانی - كه‌ركوك - سه‌لاحیه‌وه ده‌ستپێكردوه، هه‌رچی دیت به‌ خیراییه‌کی زۆر هه‌موو عێراق ده‌گرێته‌وه. له‌ده‌ور به‌ری كه‌ركوك- سه‌لیمانیه‌دا، ته‌واوی هێزه‌كانی ئینگلیزه‌ گه‌مار دواون و به‌رده‌وام له‌لایه‌ن مو‌جاهیده‌كانه‌وه به‌دیله‌ ده‌گیرین و له‌ناو ده‌برین. فرۆكه‌كانی ئینگلیزه‌ش وه‌ك واشه به‌سه‌ر ناوچه‌كه‌دا ده‌سوڕینه‌وه و بۆمبا ده‌بارین. ئه‌م په‌لامار و هێرشه زیانه‌خشانه‌ی فرۆكه ئینگلیزه‌یه‌كان، به‌رده‌وام عه‌زم و نازایه‌تی مو‌جاهیدان به‌هێز تر ده‌كه‌ن.

له دوو هه‌فته‌ی یه‌كه‌می مانگی ته‌موزدا، ته‌نیا له ده‌ور و به‌ری سه‌لیمانیه‌دا، بیست فرۆكه‌ی ئینگلیزه‌ كه‌وتونه‌ته‌خواره‌وه. هه‌روه‌ها هه‌موو ئه‌وانه‌ی وێژدان و ناموسیانه به‌ ئینگلیزه‌كان فرۆشتوه، له‌هه‌موو لاوه یه‌ك به‌ یه‌کیان ده‌گیرین و ئیعدام ده‌كرین.

سیاسه‌تی گه‌نده‌لی و ساخته‌كاریی ئینگلیزه‌كان، عێراقی دو‌چاری دارمان و نه‌هامه‌تی كردۆته‌وه و ئه‌وان له‌دو‌خه‌کی ناله‌باردان و هه‌تاده‌یت له‌ باكووری عێراق هه‌ل‌دین. له‌كاتێكه‌دا ئینگلیزه‌كان

لەسلیمانییەوه تاكو كەركوكیان چۆلكردوو، ئۆتۆمبیل و چەكە قورسەكانیان لە ئالتون كۆپری دەكشینەوه.

ئەم شەكستەى بەسەر ئینگلیزهكاندا هاتوو، لە باكووری عێراق، لە موسڵ و بەغداش كاریگەرییەكى زۆری دەبیت و لەهەموو لایەكەوه، دژایەتی و هەڕەشەى خەلك دژی ئینگلیزهكان دەستیپێكردوو. پەيوەستبوونی ئەوانیش بە راپەڕینەوه لە شارى بەسەردا زۆر نزیکە. لەراستییدا، ئیستاكه ئینگلیزهكان ئامادەن بۆ چۆلكردنى موسڵ و لەو رووهوه، بە ئۆتۆمبیل و شەمەندەفەر كەلوپەلهقورسەكانیان بەرەو بەغدا دەگوێزنەوه...

